

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

Nr. 10 (204) 2017

**Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000**

**Publicație acreditată de Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009**

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF

Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare *Antonina DEMBIȚCHI*
Asistență computerizată *Maria BONDARI*

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe CIOCANU (doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova)
Gheorghe RUSNAC (doctor habilitat, profesor universitar, academician)
Ion DIACONESCU (profesor doctor, academician, Academia Internațională „M.Eminescu”, România)
Elena ARAMĂ (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Victoria ARHILIUC (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Flavius-Antoniou BAIAS (doctor, conferențiar universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea din București)
Sergiu BRÎNZA (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Cătălin BORDEIANU (doctor în drept, profesor universitar, membru corespondent, Academia Internațională „M.Eminescu”, România)
Ion CRAIOVAN (doctor în drept, profesor universitar, România)
Gheorghe CHIBAC (doctor în drept, profesor universitar)
Ion DOGARU (doctor, profesor universitar, academician, Academia Română)
Spyros FLOGAITIS (doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician (Grecia), director al Organizației Europene de Drept Public)
Ion GUCEAC (doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru corespondent al AȘM)
Raisa GRECU (doctor habilitat în drept, profesor universitar, USPEE „Constantin Stere”)
Ioan HUMĂ (doctor în drept, profesor universitar, România)
Gheorghe MIHAI (doctor în drept, profesor universitar, România)
Nicolae SADOVEI (doctor în drept, conferențiar universitar)
Andrei SMOCHINĂ (doctor habilitat în drept)
Florin STRETEANU (doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Vytautas NEKROSIUS (doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania)
Tzvetan SIVKOV (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria)
A.A. TREBKOV (doctor în drept, profesor, președintele Uniunii Juriștilor din Federația Rusă)
Tudorel TOADER (doctor în drept, profesor universitar, rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)
Alexandru ȚICLEA (doctor în drept, rectorul Universității Ecologice București, România)

ADRESA REDACTIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Tel./fax. (022) 241207: e-mail: revistadrept@yahoo.com
Pagina web: www.rnd.md

Indexul PM 31536

CUPRINS

SUMMARY

Vladislav MANEA, Violeta COJOCARU

Latura obiectivă a actului terorist prevăzut
la alin.(1) art.278 CP RM

3

The objective side of the terrorist act
provided to par.(1) art.278 PC RM

Василий ФЛОПЯ

Противодействие расследованию
врачебных преступлений

13

Counteraction to the investigation of
medical crimes

Aurel Octavian PASAT

Elementele de diferențiere ale
infracțiunilor electorale

17

Elements of differentiation of electoral
offenses

Igor SERBINOV

Subiectul infracțiunilor de neglijență în
serviciu (art.329 din Codul penal).
Partea II

20

The subject of the offences related to
negligence in the workplace (art.329 of the
Penal Code). Part II

Florentina DRAGAN

Știința dreptului informațional – concept și
metodologie

29

Information law science – concept and
methodology

Victoria POPA

Subiecții prevenirii infracțiunilor săvârșite
de minori

34

The subjects of prevention of juvenile
offenses

Alina CODREANU

Achizițiile publice – de la origini până
la accepțiunile moderne în contextul
valorificării unor instituții specifice acestui
domeniu

42

Public procurement – from origins to
modern acceptance in the context of
valorification specific institutions to this
area

Gheorghe GRAUR

Radion ROTARU

Reflecții privind conținutul strategiei
securității Republicii Moldova și a
României

46

Reflections on the content of the security
strategy of the Republic of Moldova and
Romania

Natalia CIUMAC

Cauzele determinante endogene și exogene
ale criminalității

54

The causes which determined the
endogenous and exogenous of the crime

LATURA OBIECTIVĂ A ACTULUI TERORIST PREVĂZUT LA alin.(1) art.278 CP RM

Vladislav MANEA
Violeta COJOCARU

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul studiului efectuat este supusă analizei prima modalitate normativă de exprimare a faptei prejudiciabile consemnată la alin.(1) art.278 CP RM: provocarea exploziei, incendiului sau săvârșirea altor fapte similare menite să creeze pericolul cauzării morții ori vătămării integrității corporale sau a sănătății persoanei, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave. S-a arătat că, în acord cu legislația penală a Republicii Moldova, lista faptelor prejudiciabile înscrise la alin.(1) art.278 CP RM are un conținut deschis, motiv pentru care poate implica și alte acțiuni/inacțiuni socialmente periculoase. S-a argumentat că expresia „alte urmări grave”, din textul alin.(1) art.278 CP RM, sugerează că pe post de alte urmări pot apărea doar acelea comparabile cu decesul, vătămarea sănătății persoanei, daunele esențiale proprietății sau mediului. S-a demonstrat că semnele estimative „alte fapte”, „alte urmări grave” din textul alin.(1) art.278 CP RM, deși comportă un caracter general, concordă cu cerința de previzibilitate a legii penale. Natura juridică a actelor teroriste conferă destinatarului legii penale posibilitatea de a prevedea care alte fapte pot constitui modalități de exprimare a faptei prejudiciabile. Tot din aceleași considerente, făptuitorul este în stare să prevadă conținutul expresiei „alte urmări grave”.

Cuvinte-cheie: act terorist; explozie; incendiu; urmări grave; alte fapte; daune esențiale proprietății; semne estimative; caracterul general al normei; principiul legalității.

THE OBJECTIVE SIDE OF THE TERRORIST ACT PROVIDED TO par.(1) art.278 PC RM

In the study carried out is analyzed the first normative way of expressing the harmful act mentioned in par.(1) art.278 PC RM: setting an explosion, arson, or any other action that creates the danger of causing death, bodily injury, damage to health, essential damage to property or to the environment or other severe consequences. It has been shown that in accordance with the criminal law of the Republic of Moldova, the list of prejudicial acts listed in par.(1) art.278 PC RM has open content, which may imply other socially dangerous actions / inactions. It has been argued that the phrase “other serious consequences” in the text of par.(1) art.278 PC RM suggests that as a result of other consequences can occur only those comparable to death, bodily injury, damage to health, essential damage to property or to the environment. It has been shown that the “other acts”, “other serious consequences” in the text of par.(1) art.278 PC RM, even though it has a general character is in line with the requirement of the predictability of the criminal law. The legal nature of terrorist acts confers to the recipient of the criminal law the possibility of foresee which other acts may be ways of expressing prejudicial act. For the same reasons, the perpetrator is in a position to foresee the content of the phrase “other serious consequences”.

Keywords: terrorist act; explosion; arson; serious consequences; other acts; essential damage to property; estimative signs; the general character of the rule; the principle of legality.

În cadrul prezentului demers științific ne vom orienta spre analiza primei modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile consemnată la alin.(1) art.278 CP RM (actul terorist) – *provocarea exploziei, incendiului sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave.*

Ab initio, urmează să răspundem la întrebările: Ce înțelegem prin explozie și prin incendiu? Care este conținutul sintagmei „alte fapte”?

Preliminar, consemnăm că la descrierea modalității normative supuse investigației legiuitorul a mers pe calea stipulării unei liste exemplificative a faptelor prejudiciabile. *In concreto*, în calitate de exemple de fapte prejudiciabile legiuitorul a decis să specifice expres „explozia” și „incendiu” ca fiind unele dintre cele mai răspândite modalități de exprimare a ilicitului penal. În același timp, expresia „alte fapte” implică catalogarea unor acțiuni/inacțiuni similare (neprevăzute în textul de lege) drept forme

de manifestare a elementului material al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.278 CP RM.

Din perspectivă comparată, pe lângă provocarea exploziei și a incendiului, dispoziția alin.(1) art.323 Cod penal al Georgiei [1], cuprinde suplimentar, în calitate de acțiuni prejudiciabile exemplificative: atacul asupra persoanei și aplicarea armei. De asemenea, alin.(1) art.179 Cod penal al Tadjikistanului [2] prevede tragerea din armă de foc drept acțiune prejudiciabilă. Iar la alin.(1) art.289 Cod penal al Republicii Belarus [3], este prevăzută cu titlu exemplificativ, în calitate de faptă prejudiciabilă – provocarea inundațiilor. De remarcat că și legiuitorii acestor state prevăd o listă exemplificativă a faptelor prejudiciabile.

În context, menționăm că în planul dreptului comparat deosebim câteva tehnici de evidențiere a listei faptelor prejudiciabile în dispoziția normelor ce incriminează actele teroriste. În majoritatea statelor foste membre ale Uniunii Sovietice, lista faptelor prejudiciabile este una exemplificativă, legiuitorul descriind latura obiectivă a actului terorist prin specificarea câtorva

fapte prejudiciabile (de regulă, a celor mai răspândite). În legislația acestor state, similar legislației penale a Republicii Moldova, în conținutul normelor similare celei de la alin.(1) art.278 CP RM se operează cu sintagma „alte fapte” sau „alte acțiuni”. Pe cale de consecință, cele din urmă sintagme înglobează un șir de fapte prejudiciabile neprevăzute expres în dispoziția normei incriminatoare, dar care rezultă din esența actului terorist. Din această categorie evidențiem: art.214 Cod penal al Azerbaidjanului [4], art.217 Cod penal al Armeniei [5], art.323 Cod penal al Georgiei, art.226 Cod penal al Kârgâzstanului [6], art.255 Cod penal al Kazahstanului [7], art.271 Cod penal al Turkmenistanului [8], art.179 Cod penal al Tadjikistanului, art.258 Cod penal al Ucrainei [9], art.289 Cod penal al Republicii Belarus și art.205 Cod penal al Federației Ruse [10].

Potrivit unei alte tehnici legislative, lista faptelor prejudiciabile este una exhaustivă, nefiind posibil lărgirea acestora de către cel abilitat cu aplicarea legii penale. Caracteristic pentru acest grup de legislații este faptul inserării exprese în textul normelor incriminatoare a tuturor modalităților normative de exprimare a faptei prejudiciabile. Practicianului nu-i revine decât să confrunte textul legal cu cele comise în vederea identificării faptului dacă acțiunea/inacțiunea prejudiciabilă săvârșită este reflectată expres în dispoziția normei incriminatoare. Pe de o parte, un asemenea model legislativ comportă avantajul facilitării procesului de aplicare a legii penale cazurilor practice concrete, comparativ cu primul model, atunci când cel abilitat cu calificarea infracțiunilor este impus să identifice dacă o anumită faptă prejudiciabilă (alta decât cea expres prevăzută de dispoziția normei) cade sau nu sub incidența expresiei „alte fapte” sau „alte acțiuni”. Pe de altă parte, inserarea unor liste exhaustive a modalităților normative de exprimare a faptei prejudiciabile creează probleme la construcția normei juridico-penale. Mai cu seamă, în grupul legislațiilor din această categorie se observă tendința construcției unor norme incriminatoare extrem de greoaie, complexe. Cu alte cuvinte, un asemenea model încarcă excesiv textul legii penale, fapt care, în cele din urmă, la fel, poate îngreuna procesul de încadrare juridico-penală a faptelor infracționale. În cadrul acestui grup putem remarca: art.250 Cod penal al Lituaniei [11], §237 Cod penal al Estoniei [12], art.108a Cod penal al Bulgariei [13], art.230 Cod penal al Albaniei [14], art.314 Cod penal al Ungariei [15], art.201 Cod penal al Bosniei și Herțegovinei [16], art.108 Cod penal al Sloveniei [17], §278c Cod penal al Austriei [18], art.421-1 Cod penal al Franței [19], §114 Cod penal al Danemarcei [20], secțiunea 1 capitolul 34(a) Cod penal al Finlandei [21], art.100a Cod penal al Islandei [22], secțiunea 147a Cod penal al Norvegiei [23], art.328A Cod penal al Maltei [24] etc.

De asemenea, se atestă prezența unei tehnici mixte, potrivit căreia, deși lista faptelor prejudiciabile este redată exemplificativ, totuși aceasta conține o enumerare mult mai largă a modalităților normative de exprimare a faptei, comparativ cu modelele incriminatorii din prima categorie. De exemplu, latura obiectivă a actului terorist consemnat la alin.(1) art.447 Cod pe-

nal al Muntenegrului [25] este formată din următoarele modalități normative alternative de exprimare a faptei prejudiciabile: 1) atentarea asupra vieții, sănătății sau a libertății persoanei; 2) răpirea sau luarea în calitate de ostatic; 3) distrugerea instalațiilor de stat sau publice, a sistemelor de circulație, a infrastructurii, inclusiv a sistemelor informatice, a platformelor fixe de pe raftul epicontinental, a bunurilor publice sau a proprietății private; 4) deturnarea aeronavelor, navelor maritime, a mijloacelor de transport publice sau a celor de bunuri; 5) păstrarea, procurarea, transportarea, furnizarea sau utilizarea armelor, substanțelor explozive, a materialelor sau dispozitivelor nucleare ori radioactive, a armelor nucleare, biologice sau a celor chimice; 6) cercetarea și dezvoltarea armelor nucleare, biologice și a celor chimice; 7) emisia de substanțe periculoase sau provocarea unor incendii, explozii sau inundații sau săvârșirea altor acțiuni (*subl. ne aparține*) în general periculoase, care ar putea dăuna vieții oamenilor; 8) obstrucționarea sau întreruperea alimentării cu apă, cu energie electrică sau cu alt tip de produs generator de energie care ar putea pune în pericol viața oamenilor. Observăm că expresia „sau săvârșirea altor acțiuni” conferă posibilitatea practică de a atribui la această categorie orice altă faptă susceptibilă să pericliteze viața oamenilor. În același timp, surprindem prezența unei liste extrem de variată a acțiunilor/inacțiunilor prejudiciabile stabilite expres în textul normei incriminatoare. Situații analogice învederăm în cazul secțiunii 311 Cod penal al Cehiei [26], art.169 Cod penal al Croației [27], art.391 Cod penal al Serbiei [28] și art.88 Cod penal al Letoniei [29].

Nu în ultimul rând, potrivit celei din urmă tehnici legislative (minoritare), în codurile penale ale unor state străine latura obiectivă a actelor teroriste nu conține, în genere, nici măcar cu titlu exemplificativ, lista faptelor prejudiciabile. În acord cu respectivele legislații, la descrierea laturii obiective a actului terorist legiuitorul folosește termeni generici. Prin urmare, potrivit acestor legislații, normele ce sancționează actul terorist au conținut deschis de incriminare. Cu titlu de exemplu, putem evidenția norma de la alin.(1) art.343 Cod penal al Columbiei [30], care pedepsește penal provocarea ori menținerea stării de frică sau teroare în rândul populației ori a unui segment din acesta, prin acte ce pun în pericol (*subl. ne aparține*) viața, integritatea fizică sau libertatea persoanei, clădirile sau mijloacele de comunicație, de transport, mijloacele de prelucrare sau transport al fluidelor sau al energiei electrice. Remarcăm că legiuitorul columbian nu enumeră faptele prejudiciabile. Acesta se limitează la utilizarea expresiei „prin acte ce pun în pericol” pentru descrierea laturii obiective a actului terorist, sugerând destinatarului legii penale că orice act capabil să pună în pericol valorile sociale susindicate poate apărea pe post de faptă prejudiciabilă. Tehnică analogică este demonstrată în cazul art.319 Cod penal al statului Peru [31].

După această digresiune, necesară prezentului studiu, în cele ce urmează ne vom concentra atenția asupra analizei, *in concreto*, a primei modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile. Pentru aceasta se

impune definirea termenilor: „explozie” și „incendiu”. Vom începe cu definirea **exploziei**. În opinia D.V. Morozova, explozia constituie reacția chimică momentană ce duce la eliminarea unei cantități mari de energie, ce posedă putere distructivă [32, p.235]. După M.M. Galacieva, explozia presupune eliberarea unei cantități mari de energie în volum limitat, într-un termen scurt [33, p.65]. Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române* [34, p.546], prin explozie trebuie de înțeles reacția chimică sau fizică foarte rapidă, violentă, însoțită de efecte mecanice, sonore, termice, luminoase etc., provocate de descompunerea substanțelor explozive pe care le conține un dispozitiv de distrugere; procesul de descompunere a substanțelor explozive și de transformare a lor în alți compuși, mai simpli, însoțit de dezvoltare mare de căldură, lumină, zgomot și de efectuare de lucru mecanic într-un timp foarte scurt. Din cea din urmă definiție se desprinde ideea potrivit căreia explozia implică necesarmente descompunerea unor substanțe explozive. Poate. Însă la lit.c) alin.(2) art.278 CP RM este stabilită răspunderea penală, *inter alia*, pentru actul terorist săvârșit cu aplicarea substanțelor explozive. În context apare firească întrebarea: prin ce se deosebește infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.278 CP RM de infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.278 CP RM atunci când fapta prejudiciabilă ia forma provocării exploziei? Răspunsul îl găsim în literatura de specialitate autohtonă: „În contextul infracțiunii specificate la alin.(1) art.278 CP RM, provocarea unei explozii ori a unui incendiu presupune recurgerea la mijloace ca gazul natural, clorul, amoniacul, aburul sub presiune, substanțe inflamabile etc. Ea nu poate presupune aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive. În caz contrar, răspunderea se va aplica potrivit lit.c) alin.(2) art.278 CP RM” [35, p.525].

După identificarea sensului noțiunii „explozie” utilizată în cadrul normei de la alin.(1) art.278 CP RM, în continuare vom defini **incendiul**. M.Iu. Pavlik definește incendiul ca fiind procesul de evocare deliberată a focului prin folosirea substanțelor chimice sau a altor substanțe capabile să provoace o aprindere activă [36, p.22]. După alți autori, incendiul reprezintă influența termică asupra obiectelor lumii materiale exercitată cu scopul de a determina arderea necontrolată [32, p.235]. Nu în ultimul rând, incendiul este definit și în ordinea juridică națională. În acest sens, remarcăm Regulamentul cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova (cu aceeași denumire), nr.1076 din 16.11.2010 [37], care, la pct.2 definește incendiul ca fiind procesul de ardere necontrolată în spațiu și timp, care provoacă prejudicii materiale și (sau) periclitează viața și sănătatea oamenilor și a animalelor agricole.

În literatura de specialitate se subliniază, cu drept cuvânt, că incendiul nu este utilizat de teroriști atât de des ca și provocarea exploziei sau aplicarea armei, în special a celei de foc [38, p.15]. Acest lucru este cât se poate de clar: provocarea incendiului pare a fi o modalitate neactuală de săvârșire a actului terorist. Este mult

mai eficace înspăimântarea populației prin recurgerea la provocarea exploziilor sau prin aplicarea armelor de foc. Plus la aceasta, cele două modalități din urmă pot fi puse în funcțiune mult mai facil decât provocarea incendiului.

Ca și în cazul exploziei, pentru a fi în prezența infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.278 CP RM, este ineluctabil ca incendiul să nu fi fost provocat prin intermediul substanțelor explozive, ci prin utilizarea altor mijloace. În caz contrar, este aplicabilă norma înscrisă la lit.c) alin.(2) art.278 CP RM.

În altă privință, accentuăm că în ipoteza actului terorist săvârșit prin provocarea exploziei sau a incendiului ori prin săvârșirea altor fapte similare, atunci când sunt deteriorate sau distruse bunuri (de ex., clădiri etc.), dacă prin aceasta sunt cauzate daune în proporții mari, cele comise nu necesită calificare suplimentară potrivit lit.a) alin.(2) art.197 CP RM (distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, săvârșită prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă). În această situație, atestăm prezența unei concurențe dintre o normă-parte și o normă-întreg, norma de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM evoluând pe post de normă-parte, în timp ce cea de la alin.(1) art.278 CP RM pe post de normă-întreg.

După reliefaarea particularităților noțiunilor „explozie” și „incendiu”, vom încerca să ne orientăm atenția asupra elucidării conținutului sintagmei „*alte fapte*” ca fiind expresia ce desemnează lista exemplificativă a acțiunilor/inacțiunilor prejudiciabile (altele decât provocarea exploziei sau a incendiului) apte să creeze pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave.

În Republica Moldova nu există interpretări oficiale ale sintagmei „*alte fapte*” din textul alin.(1) art.278 CP RM. Acest vid însă este suplinit de doctrină. Pentru comparație, în Federația Rusă există explicații cu vocație de interpretare oficială efectuate pe marginea unei sintagme analogice (înscrise la alin.(1) art.205 CP FR (normă similară cu cea de la alin.(1) art.278 CP RM)). În concret, este vorba de pct.3 din Hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre infracțiunile cu orientare teroristă”, nr.1 din 09.02.2012 [39], în corespundere cu care prin „*alte acțiuni*” se are în vedere: provocarea accidentelor; distrugerea căilor de transport; contaminarea surselor de aprovizionare cu apă potabilă și produse alimentare; răspândirea agenților patogeni care pot provoca epidemii sau epizootii; contaminarea radioactivă, chimică, biologică (bacteriologică) sau de altă natură; atacul armat asupra populației, tragerea din armă asupra caselor, în școli, spitale, clădiri departamentale, în punctele de dislocare (aflare) a militarilor sau a colaboratorilor organelor de drept; luarea și (sau) distrugerea clădirilor, gărilor, porturilor, structurilor culturale sau religioase.

Potrivit literaturii de specialitate ruse, din categoria altor fapte fac parte: provocarea alunecărilor de teren, a inundațiilor, a căderilor de piatră; contaminarea surselor de apă; dezactivarea sistemelor de alimentare cu

apă, cu energie electrică; blocarea căilor de transport; provocarea accidentelor și epavelor în transport; distrugerea clădirilor, gărilor; răspândirea microbilor apti să provoace epidemii sau altă contaminare etc.” [33, p.66-67]. La aceste fapte, alți autori adaugă: săvârșirea acțiunilor prin folosirea substanțelor radioactive, otrăvitoare sau puternice; atentarea asupra resurselor informaționale, energetice, producătoare; blocarea aeroporturilor, liniilor de cale ferată etc. [40, p.16]. Pe poziții similare se situează și alți autori [41, p.89; 42, p.3; 43, p.290; 36, p.22].

Puncte de vedere oarecum asemănătoare învederăm și în literatura de specialitate națională. Într-o primă opinie, prin „alte fapte” trebuie de înțeles: afectarea radioactivă, folosirea surselor chimice și electrice, infectarea bacteriologică sau chimică a mediului ambiant, provocarea inundațiilor, avalanșelor etc. [44, p.62]. În viziunea lui V.Țaulean, respectiva sintagmă implică următoarele fapte: producerea unor avarii, accidente, catastrofe în transport, distrugerea sau degradarea clădirilor, a oricăror alte construcții cu destinație culturală, religioasă etc., contaminarea unor teritorii cu substanțe radioactive, chimice, bacteriologice etc. [45, p.605]. La rândul lor, S.Brînza și V.Stați atribuie la categoria „alte fapte” următoarele: „1) provocarea de accidente în domeniul transporturilor; 2) provocarea surpării de edificii guvernamentale, culturale, de cult, sportive sau de alt gen, în lipsa unei provocări de explozii sau de incendiu; 3) infestarea cu substanțe radioactive, otrăvitoare sau bacteriologice a unor clădiri, mărfuri, alimente etc.” [35, p.525; 46, p.464]. Părerii asemănătoare au autorii L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea [47, p.104].

În cele din urmă, conchidem că expresia „alte fapte” din conținutul normei înscrise la alin.(1) art.278 CP RM cuprinde o listă extrem de variată a acțiunilor/inacțiunilor pasibile să evolueze pe post de faptă prejudiciabilă. La acestea, cu titlu exemplificativ, pot fi atribuite: surparea clădirilor, instalațiilor, precum și a oricăror altor edificii; provocarea inundațiilor, alunecărilor de teren, avalanșelor, prăbușirilor; contaminarea solului, aerului, apei, produselor alimentare cu diverși agenți patogeni; blocarea și/sau distrugerea căilor de transport; răspândirea epidemiilor și epizootiilor; întreruperea alimentării cu apă, electricitate sau alte resurse naturale etc. Nu în ultimul rând, aici pot fi atribuite tamponările realizate prin intermediul mijloacelor de transport, ca fiind una din modalitățile de ultimă oră utilizate de făptuitori în procesul comiterii actelor teroriste în statele europene (Franța, Spania, Germania). Reiterăm că lista faptelor prejudiciabile are un conținut deschis, motiv pentru care poate implica și alte acțiuni/inacțiuni socialmente periculoase. Relevant e ca șirul faptelor prejudiciabile să fie în stare să creeze pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave. În lipsa unei asemenea caracteristici, cele comise nu cad sub incidența sintagmei „alte fapte”. De aceea, pentru a crea pericolul cauzării daunelor sus- indicate, este necesar ca respectivele fapte să comporte grad prejudiciabil asemănător provocării exploziei sau incendiului. În acest sens, susținem punctul de vedere ce-i aparține

M.M. Galacieva, potrivit căruia „prin alte fapte trebuie de înțeles acele acțiuni, diferite după caracter și, care, sunt capabile să cauzeze urmări prejudiciabile similare ca în cazul provocării exploziei sau incendiului” [33, p.66].

În legislația unor state străine atestăm caracteristici similare atribuite sintagmei „alte fapte”. De exemplu, potrivit legislației croate pentru a opera art.169 din Codul penal (articol similar celui supus analizei), actul trebuie să fie general periculos. Aceeași caracteristică trebuie să o posede fapta prejudiciabilă specificată la alin.(1) art.289 Cod penal al Republicii Belarus, la lit.g) alin.(1) secțiunea 311 Cod penal al Cehiei, precum și la pct.7) alin.(1) art.447 Cod penal al Muntenegrului.

Așadar, pentru a fi în prezența actului terorist specificat la alin.(1) art.278 CP RM în prima modalitate, nu este suficient ca făptuitorul să provoace explozii sau incendii ori să săvârșească alte fapte similare. E inevitabil ca prin comiterea acestor fapte să se creeze pericolul cauzării morții ori vătămării integrității corporale sau a sănătății persoanei, daunelor esențiale proprietății sau mediului ori altor urmări grave. Respectiva circumstanță joacă rolul de semn obiectiv constitutiv al compoziției de infracțiune consacrate la alin.(1) art.278 CP RM, fapt susținut și în doctrina de specialitate [48, p.16]. În lipsa unui atare semn cele comise nu pot fi încadrate în tiparul normei analizate, fapt susținut și în doctrină [49, p.114]. Pe aceeași undă se situează legiuitorii rus, azer, armean, georgian, kirghiz, kazah, turkmen, tadjik, ucrainean, bielorus etc.

În contrast, în legislația altor state, pentru a fi în prezența actului terorist, este suficient săvârșirea faptelor prejudiciabile. Potrivit acestor legislații, pericolul cauzării decesului, vătămărilor, daunelor proprietății etc. nu constituie semn obligatoriu. De exemplu, în acord cu art.88 Cod penal al Letoniei, este suficient reținerea faptelor prejudiciabile pentru a fi în prezența actului terorist. Aceeași situație învederăm în cazul art.108a Cod penal al Bulgariei, art.314 Cod penal al Ungariei, secțiunii 147a Cod penal al Norvegiei, art.572 Cod penal al Spaniei [50] etc.

În ce privește legislația Republicii Moldova, pericolul trebuie să fie real, fiind determinat în fiecare caz concret prin luarea în considerare a locului, timpului, metodei, instrumentelor și mijloacelor săvârșirii infracțiunii, precum și a altor împrejurări (numărul persoanelor aflate în locul în care a avut loc explozia, puterea și capacitatea de distrugere a substanțelor explozive folosite etc.) [51, p.63]. Într-o manieră similară, S.I. Sobolevskaia și V.V. Sviridov menționează: „Dacă caracteristica calitativă a pericolului este determinată de legiuitor prin specificarea în dispoziția normei a posibilelor urmări prejudiciabile, atunci probabilitatea survenirii acestora este determinată în funcție de anumite împrejurări concrete, așa ca: puterea exploziei, parametrii incendiului, faptul utilizării unor substanțe socialmente periculoase (chimice, radioactive), locul aflării indivizilor etc.” [40, p.18].

Din textul normei supuse investigației desprindem că pericolul poate viza: a) cauzarea morții persoanei; b) cauzarea vătămării integrității corporale sau a sănă-

tății persoanei; c) cauzarea daunelor esențiale proprietății sau mediului; d) cauzarea altor urmări grave.

Pericolul cauzării aceluiași urmări prejudiciabile, cu excepția daunelor esențiale mediului sunt prevăzute în art.214 Cod penal al Azerbaidjanului și în art.258 Cod penal al Ucrainei. Nu doar daunele esențiale pasibile de cauzare mediului, ci și vătămarea sănătății persoanei, constituie potențiala urmare prejudiciabilă exclusă din textul art.217 Cod penal al Armeniei, art.323 Cod penal al Georgiei, art.226 Cod penal al Kârgâzstanului, art.255 Cod penal al Kazahstanului, art.271 Cod penal al Turkmenistanului, art.179 Cod penal al Tadjikistanului. În corespundere cu art.289 Cod penal al Republicii Belarus, pe post de urmare prejudiciabilă susceptibilă de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului, inundațiilor sau a altor fapte similare pot apărea decesul, vătămarea sănătății persoanei sau alte urmări grave. Daunele esențiale proprietății sau mediului nu sunt prevăzute expres în dispoziția normei. Acestea însă, implicit, pot fi desprinse din expresia „alte urmări grave”. În acord cu art.141 Cod penal al Croației, fapta prejudiciabilă trebuie să pună în pericol viața sau proprietatea, nu și mediul ambiant, sănătatea persoanei sau alte valori sociale. În conformitate cu art.447 Cod penal al Muntenegrului, art.201 Cod penal al Bosniei și Herțegovinei, precum și art.391 Cod penal al Serbiei, pericolul poate viza cauzarea decesului persoanei sau a daunelor considerabile economiei. Potrivit art.343 Cod penal al Columbiei, fapta prejudiciabilă poate lua forma creării pericolului pentru libertatea persoanei. În fine, în corespundere cu art.328A Cod penal al Maltei, pericolul poate viza doar viața persoanei, nu și alte valori sociale.

Observăm că legiuitorul moldav a mers pe calea stipulării unei liste mai largi a posibilelor urmări prejudiciabile susceptibile de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare. O asemenea stare a lucrurilor nu poate comporta decât un aspect pozitiv în planul procesului de prevenire a actelor teroriste. Nu de aceeași părere sunt și unii doctrinari. Bunăoară, în accepțiunea lui V.P. Aliohin, latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.205 CP FR (normă similară cu cea de la alin.(1) art.278 CP RM) are o construcție nereușită, aceasta deoarece provocarea exploziei sau a incendiului nu creează pericolul cauzării morții, ci realmente cauzează victime omenesti, motiv pentru care pericolul cauzării decesului nu trebuie să se regăsească în dispoziția normei analizate [52, p.12]. Nu putem susține acest punct de vedere. Or, este clar că nu orice explozie sau incendiu necesarmente provoacă victime omenesti. Totodată, considerăm oportună intervenția legiuitorului concretizată în incriminarea actului terorist exprimat în simpla provocare a unei explozii sau a unui incendiu ce creează pericolul cauzării morții persoanelor.

De consemnat că în dispoziția normei de la alin.(1) art.278 CP RM legiuitorul a evitat să specifice dacă provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte similare trebuie să determine apariția pericolului cauzării morții sau vătămării integrității corporale sau a sănătății unei singure persoane ori unui

grup de persoane. În ce ne privește, considerăm că din raționamente logice rezultă că pentru a fi aplicabil alin.(1) art.278 CP RM, este suficient ca pericolul să vizeze viața sau sănătatea unei singure persoane. Pe aceeași undă se află și alți autori [53, p.278]. Din perspectivă comparată, în alin.(1) art.179 Cod penal al Tadjikistanului, este stipulat că acțiunile prejudiciabile trebuie să creeze pericolul cauzării morții mai multor persoane. Așadar, legiuitorul tadjik operează cu pluralul la desemnarea potențialelor victime, motiv pentru care, în vederea evitării problemelor de calificare (atunci când este creat pericolul decesului unei singure persoane), F.A. Mirzoahmedov sugerează substituirea pluralului cu singularul [54, p.92].

În alt context, potrivit unei opinii, este superfluă indicarea în textul normei analizate a pericolului cauzării daunelor esențiale proprietății sau a altor urmări grave, deoarece trăsătura principală a actului terorist constă în orientarea făptuitorului spre intimidarea populației sau spre exercitarea unei influențe asupra organelor puterii de stat în vederea luării unor decizii [55, p.45]. Poate. Este adevărat că intimidarea populației sau silirea statului în vederea luării unor decizii favorabile făptuitorilor este puțin probabil de realizat, atunci când prin provocarea exploziei sau incendiului ori prin săvârșirea altor fapte se creează pericolul cauzării daunelor esențiale proprietății sau a altor urmări grave. Totuși, o atare posibilitate nu este exclusă în totalitate. Mai mult, să nu uităm că pe post de destinatar al revendicărilor poate evolua nu doar statul, ci și persoana fizică sau juridică. Totodată, intimidarea populației constituie unul din scopurile posibile țintite de făptuitor. În aceste condiții, pare mult mai fezabilă versiunea silirii persoanei fizice sau a celei juridice întru luarea unor decizii favorabile făptuitorului prin provocarea unei explozii sau a unui incendiu ori prin săvârșirea altor fapte similare care creează pericolul cauzării daunelor esențiale proprietății sau altor urmări grave.

Alți autori sunt de părere că expresia „daune esențiale proprietății” trebuie exclusă din textul normei de incriminare supuse analizei, aceasta deoarece probabilitatea cauzării unei asemenea urmări nu reflectă adevăratul pericol social al actului terorist [56, p.18; 57, p.18; 58, p.87-88]. Și de această dată avem rezerve față de opinia expusă în doctrină. Să zicem că nu comportă grad prejudiciabil suficient apariția pericolului cauzării unei atare urmări prejudiciabile. După noi, important nu e urmarea prejudiciabilă (mai bine zis, potențiala urmare prejudiciabilă), ci modalitatea de săvârșire a faptei prejudiciabile (provocarea exploziei, incendiului etc.), scopul urmărit de făptuitor, precum și valoarea socială de bază lezată prin comiterea actului terorist. Mai mult, securitatea publică implică acea stare de siguranță nu doar a oamenilor, dar și a proprietății acestora. În fine, din perspectivă comparată, o atare urmare prejudiciabilă se regăsește și în normele de incriminare din legislațiile penale ale unor state străine, similare celei înscrise la alin.(1) art.278 CP RM (este cazul Azerbaidjanului, Armeniei, Georgiei, Kârgâzstanului, Kazahstanului, Turkmenistanului, Tadjikistanului, Federației Ruse, Ucrainei, Croației).

De fapt, în conjunctura pericolului cauzării urmărilor prejudiciabile sus-indicate, probleme de interpretare și, respectiv, aplicare a legii penale, suscită sintagmele „daune esențiale proprietății sau mediului” și „alte urmări grave”. În special, interesează care este conținutul acestor expresii. Problematika creată este rodul utilizării legislative a unor semne estimative la descrierea urmărilor prejudiciabile pasibile de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare, fapt ce ar putea plasa destinatarul legii penale într-o situație de incertitudine.

Pentru început, ne vom focaliza atenția asupra semnului „daune esențiale proprietății sau mediului”. În special, interesează conținutul sintagmei „daune esențiale”. În doctrină se susține că semnul „daune esențiale proprietății” este unul estimativ, fiind formulat neclar, motiv pentru care trebuie exclus din textul normei de incriminare analizate [59, p.42; 38, p.15].

În ce ne privește, suntem de părere că utilizarea unor semne estimative la descrierea elementelor componente de infracțiune, nu constituie, neapărat, lucru negativ. De altfel, în literatura de specialitate se susține că semnele estimative permit adaptarea normelor care le conțin la diverse situații juridico-penale [60, p.51], precum și contribuie la completarea lacunelor legislative și la evitarea lipsei de reglementări juridice, admise de legiuitor [61, p.35]. Mai mult, inserarea în textul legii penale a unui asemenea semn estimativ nu generează riscul unei interpretări extensive defavorabile a legii penale, nefiind compromisă calitatea legii penale. Semnul „daune esențiale” concordă cu principiul legalității incriminării sub aspectul respectării cerințelor de previzibilitate, claritate și accesibilitate a legii penale, fapt asupra căruia Curtea Constituțională a Republicii Moldova a și statuat recent în urma adoptării la 27 iunie 2017 a Hotărârii privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) [62]. *Grosso modo*, Curtea Constituțională a reținut că legea penală (alin.(2) art.126 CP RM) stabilește criteriile în baza cărora o anumită daună poate fi considerată esențială sau considerabilă. Potrivit normei citate, caracterul considerabil sau esențial al daunei cauzate se stabilește luându-se în considerare valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei, iar în cazul prejudicierii drepturilor și intereselor ocrotite de lege – gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Tocmai în corespundere cu definiția enunțată trebuie de apreciat conținutul sintagmei „daune esențiale” din textul alin.(1) art.278 CP RM. De aceea, nu putem îmbrățișa punctul de vedere expus de M.A. Komarova potrivit căruia, respectiva sintagmă are un alt conținut decât cel reflectat în cadrul articolelor ce prevăd răspunderea penală pentru infracțiunile contra patrimoniului [63, p.17-18]. O asemenea abordare pare a fi neclară cel puțin din raționamente de tehnică legislativă; or, în conformitate cu lit.e) art.19 din Legea Republicii Moldova privind actele legislative, nr.780 din 27.12.2001 [64], termino-

logia utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă ca și în celelalte acte legislative și în reglementările legislației comunitare; se va utiliza unul și același termen dacă este corect, iar folosirea lui repetată exclude confuzia. În concluzie, norma de la alin.(1) art.278 CP RM este de trimitere. Pentru a afla conținutul acestei norme în partea ce vizează semnul „pericolul cauzării daunelor esențiale proprietății sau mediului”, este necesar de apelat la dispoziția alin.(2) art.126 CP RM.

Reieșind din specificul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.278 CP RM, daunele esențiale pasibile de cauzare proprietății sau mediului, sunt determinate, suplimentar, în funcție de parametrii potențialului prejudiciu, de valoarea bunurilor puse în pericol, precum și de importanța acestora pentru potențialele victime. În calitate de criteriu subsidiar la determinarea caracterului esențial al prejudiciului cauzat, în doctrină se evocă tipul acțiunii concrete de care izează făptuitorul la săvârșirea actului terorist [54, p.93]. Totuși, la determinarea daunelor esențiale, trebuie luată în calcul, în primul rând, situația financiară a victimei [65, p.5].

Dat fiind faptul că actul terorist consemnat la alin.(1) art.278 CP RM este o infracțiune care vizează securitatea mai multor persoane, ci nu a uneia, la determinarea caracterului esențial al daunelor cauzate proprietății trebuie luat în calcul importanța bunurilor mai multor persoane. Comparativ cu infracțiunile contra patrimoniului care, de regulă, vizează o singură persoană, actul terorist este îndreptat către un grup de oameni, având deci un caracter de masă. Tocmai de aceea celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina, deloc facilă, de a identifica cercul potențialelor victime, ale căror bunuri au fost puse în pericol prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare. Dificultatea sporește în condițiile în care componenta de infracțiune analizată este formal-materială (atunci când fapta prejudiciabilă evoluează sub forma provocării exploziei, incendiului sau altor fapte similare). În atare circumstanțe se complică și mai mult procesul de determinare a caracterului esențial sau neesențial al daunelor cauzate. Acest lucru este dificil atunci când realmente sunt cauzate daune proprietății sau mediului, nemaivorbind de situația în care daunele nu sunt cauzate, existând doar pericolul cauzării acestora.

În aceeași ordine de idei, vom continua investigația prin abordarea semnului „alte urmări grave”. *Ab initio*, consemnăm că, comparativ cu legea penală a Republicii Moldova, în cea a unor state străine, în normele similare cele înscrise la alin.(1) art.278 CP RM, nu este inserată formula „alte urmări grave”, ci „alte urmări socialmente periculoase”. Este cazul art.214 Cod penal al Azerbaidjanului, art.217 Cod penal al Armeniei, art.226 Cod penal al Kârgâzstanului, art.255 Cod penal al Kazahstanului, art.271 Cod penal al Turkmenistanului, art.179 Cod penal al Tadjikistanului. Nu susținem o asemenea poziție legislativă. Aceasta permite lărgirea neîntemeiată a cercului urmărilor prejudiciabile pasibile de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare. Orice urmare cauzată ca rezultat al săvârșirii unei fapte infracționale este socialmente periculoasă. Însă nu putem pune pe cântar

decesul persoanei, spre exemplu, pe de o parte, și alte urmări prejudiciabile neînsemnate, dar tot socialmente periculoase (infracționale), pe de altă parte. De aceea, ni se pare mai întemeiată poziția legiuitorilor care încheie cercul urmărilor prejudiciabile susceptibile de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului etc. prin formula „alte urmări grave”. În acest fâgaș, în literatura de specialitate se menționează, pe bună dreptate, că la categoria dată trebuie de atribuit acele urmări care, după gradul prejudiciabil, sunt similare decesului persoanei sau daunelor esențiale cauzate proprietății [54, p.94]. Expresia „alte urmări grave”, din textul alin.(1) art.278 CP RM, sugerează că pe post de alte urmări pot apărea doar acelea comparabile cu decesul, vătămarea sănătății persoanei, daunele esențiale proprietății sau mediului.

În continuare vom încerca să deslușim înțelesul sintagmei „alte urmări grave”. În viziunea M.M. Galacievă (pe care o susținem) este practic imposibil de limitat cercul urmărilor grave, deoarece acesta este unul destul de mare. În opinia autorului, aici trebuie raportate acele urmări prejudiciabile comparabile cu decesul persoanei [33, p.61].

În accepțiunea lui F.A. Mirzoahmedov, la această categorie se atribuie următoarele urmări prejudiciabile: suspendarea traficului, inclusiv a celui aerian, maritim sau naval, dereglarea activității autorităților publice centrale și locale sau a altor persoane juridice, distrugerea valorilor culturale și istorice ale statului, provocarea de epidemii sau epizootii etc. [54, p.95]. A.G. Bezverhov adaugă aici: înrăutățirea ambianței ecologice (de ex., degradarea solului, poluarea apei de suprafață și a celei subterane, poluarea aerului etc.) [51, p.62-63]. Alți autori sunt de părere că sintagma în discuție cuprinde aceste urmări: blocarea îndelungată a transportului, blocarea aeroporturilor, clădirilor organelor de drept, perturbarea activității instituțiilor, întreprinderilor, crearea dezordinilor printre grupurile de oameni etc. [40, p.19]. În opinia lui S.M. Ivliev, prin „alte urmări grave” trebuie de înțeles: daunele în proporții deosebit de mari, prejudiciul adus organizațiilor (încălcarea regimului de muncă în transport, comunicații, în cadrul întreprinderilor mari etc.), daune cu caracter demografic (exodul masiv al populației din locurile în care au fost săvârșite actele teroriste) etc. [56, p.21]. După O.V. Gavrilova, provocarea panicii, fricii constituie una din potențialele urmări prejudiciabile ce intră sub incidența sintagmei „alte urmări grave” [41, p.89]. Suntem de părere că crearea fricii, panicii în societate nu poate evolua pe post de urmare prejudiciabilă pasibilă de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare. Provocarea fricii în societate (întimidarea populației) constituie una din finalitățile urmărite de făptuitor. Deci, apare în postura de scop al infracțiunii, ci nu de urmare prejudiciabilă.

În concluzie, semnul „alte urmări grave” este și el unul estimativ. Legiuitorul nu definește respectivul semn. La fel, nu există nicio explicație causală oferită de Plenul Curții Supreme de Justiție prin intermediul interpretărilor efectuate. În fond, celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina de a decide dacă o

anumită urmare prejudiciabilă poate sau nu fi catalogată drept altă urmare gravă. O asemenea stare a lucrurilor determină apariția dilemei dacă nu cumva sintagma „alte urmări grave” permite instaurarea liberului arbitru în persoana celui abilitat cu aplicarea legii penale și, corespunzător, favorizează interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale.

În vederea tranșării asupra dilemei formate, apare necesitatea de a identifica dacă sintagma supusă analizei corespunde principiului legalității sub aspectul respectării celor trei mari condiții: accesibilitatea, claritatea și previzibilitatea legii penale. În special, interesează dacă expresia „alte urmări grave” este previzibilă. Drept consecință, se impune de clarificat dacă norma de incriminare prevăzută la alin.(1) art.278 CP RM nu contravine principiului legalității incriminării înscris la art.3 CP RM și, implicit, la art.7 din Convenția Europeană pentru protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [66], în corespundere cu care „nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional”.

În ce ne privește, considerăm că destinatarul legii penale este în măsură să prevadă care urmări prejudiciabile (altele decât, decesul, vătămarea integrității corporale sau a sănătății persoanei, daunele esențiale proprietății sau mediului) pot fi cauzate în rezultatul provocării exploziei, incendiului sau în rezultatul săvârșirii altor fapte similare.

Specificarea unei liste exemplificative a potențialelor urmări prejudiciabile ca, de altfel, și a faptelor prejudiciabile este dictată din raționamente de tehnică-legislativă. Legiuitorul s-a rezumat la stipularea unora din cele mai răspândite fapte prejudiciabile și a celor mai probabile urmări prejudiciabile susceptibile de cauzare prin provocarea exploziei, incendiului etc. Inserarea tuturor faptelor și a urmărilor prejudiciabile în conținutul normei de la alin.(1) art.278 CP RM constituie un proces greu de realizat și chiar inefficient. În primul rând, după cum am menționat *supra*, un asemenea procedeu legislativ încarcă nejustificat textul legii penale și, implicit, îngreunează procesul de încadrare a faptelor infracționale. În al doilea rând, asemenea liste a faptelor și urmărilor prejudiciabile este cu neputință de realizat în condițiile progresului tehnico-științific și, mai cu seamă, în cazul infracțiunilor de act terorist.

În corespundere cu lista faptelor prejudiciabile (neprevăzute expres în dispoziția alin.(1) art.278 CP RM) poate fi extinsă (dar, justificat) lista urmărilor prejudiciabile care ar putea cădea sub incidența sintagmei „alte urmări grave”. De exemplu, degradarea solului sau poluarea apei ar putea constitui consecința contaminării solului sau al apei cu substanțe otrăvitoare, toxice etc.

Stabilirea unei liste exprese a faptelor prejudiciabile ar însemna acordarea posibilității legale făptuitorilor de a săvârși acte teroriste prin modalități neprevăzute de lege; or, *de facto* lista acestora poate fi extinsă la maximum. Ceea ce astăzi nu poate reprezenta modalitate de exprimare a faptei prejudiciabile consemnată la alin.(1) art.278 CP RM, poate constitui mâine.

Pentru a exclude procesul de completare veșnică a

textului normei incriminatoare, legiuitorul moldav, la descrierea laturii obiective a actului terorist a decis să opereze, pe bună dreptate, cu semne estimative. Acest lucru este dictat și de caracterul general al normei juridico-penale. Legea, în general, și legea penală, în special nu poate conține formulări desfășurate, chiar dacă previzibilitatea și claritatea normei juridico-penale constituie deziderate pentru orice legiuitor. În aceste condiții, una din sarcini la adoptarea textelor de lege rezidă în asigurarea echilibrului necesar dintre previzibilitatea legii penale și caracterul general al normelor incriminatoare. În orice caz, stipularea unor texte de lege cu caracter general nu semnifică neapărat ignorarea cerinței de previzibilitate a legii penale.

Asupra acestui aspect, în repetate rânduri a statuat Curtea Europeană pentru Drepturile Omului. Astfel, în cauza *S.W. contra Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord* [67], Curtea Europeană a reținut următoarele: „Având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile standard de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Deși certitudinea în redactarea unei legi este un lucru dorit, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă, or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație. Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor”. De asemenea, în cauza *Cantoni contra Franței* din 11 noiembrie 1996 [68], Curtea de la Strasbourg a statuat că o normă formulată în mod general, care permite existența unor situații neacoperite expres de către aceasta nu este incompatibilă *ab initio* cu Convenția, cât timp se dovedește suficient de clară în majoritatea cazurilor. La fel, în cauza *Amihalachioaie contra Republicii Moldova* [69], Curtea a punctat: „O «lege» este o normă formulată cu destulă precizie pentru a permite unui cetățean să decidă conduita sa și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele care ar putea rezulta dintr-un fapt determinat. Totodată, aceste norme nu trebuie să fie previzibile cu certitudine absolută, chiar dacă o astfel de certitudine ar fi binevenită, deoarece dreptul trebuie să știe să se adapteze la schimbările de situație”. Nu în ultimul rând, potrivit pct.95 din Raportul asupra relației dintre responsabilitatea ministerială politică și cea penală, adoptat la cea de-a 94-a ședință plenară (8-9 martie 2013), „articolul 7 din Convenție nu impune manifestarea unei previzibilități absolute la adoptarea textului de lege, interpretarea judiciară fiind uneori inevitabilă” [70]. Statuări similare regăsim în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit.b) Cod penal, a art. 7 alin.(7), 39

pct.5), 313 alin.(6) Cod de procedură penală și a unor prevederi din art. 2 lit.d) și 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nr.21 din 22.07.2016 (fapte care constituie practicare ilegală a activității de întreprinzător) [71], precum și în Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 328 alin.(1) Cod penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu).

În definitiv, suntem de părere că semnele estimative „alte fapte”, „alte urmări grave”, deși comportă un caracter general, concordă cu cerința de previzibilitate a legii penale. Natura juridică a actelor teroriste conferă destinatarului legii penale posibilitatea de a prevedea care alte fapte pot constitui modalități de exprimare a faptei prejudiciabile. Scopul urmărit de făptuitor, victima actului terorist, precum și caracterul public de exteriorizare al comportamentului infracțional permite făptuitorului să prevadă care alte acțiuni/inacțiuni prejudiciabile (cu excepția provocării exploziei, incendiului sau a altor fapte similare) pot fi înscrise în tiparul sintagmei „alte fapte”. În context, remarcabilă este constatarea efectuată de Curtea Europeană în cauza *Groppera Radio AG și alții contra Elveției* [72], în corespundere cu care gradul de precizie a unei norme de drept depinde într-o mare măsură de conținutul textului în cauză, de domeniul pe care urmează să-l guverneze (subl. ne aparține), precum și de numărul și statutul destinatarilor săi. Este lesne de înțeles că atunci când făptuitorul urmărește un scop infracțional caracteristic actului terorist, orice faptă prejudiciabilă de natura exploziei sau a incendiului, capabilă să producă decese, vătămări integrității corporale sau sănătății persoanei, daune esențiale proprietății sau mediului, poate figura în postura de element material al actului terorist. Tot din aceleași considerente, făptuitorul este în stare să prevadă conținutul expresiei „alte urmări grave”. În așa fel, G.Cojanu punctează, cu drept cuvânt, că făptuitorul nu se poate prevala de ambiguitatea textului de lege, atât timp cât din circumstanțele concrete ale cauzei devine clar că acțiunile comise sunt de natură să angajeze răspunderea penală [73, p.117].

Drept rezultat al studiului efectuat, formulăm următoarele **concluzii**:

1) În planul dreptului comparat, deosebim câteva tehnici de evidențiere a listei faptelor prejudiciabile în dispoziția normelor ce incriminează actele teroriste. În majoritatea statelor ex-membre ale Uniunii Sovietice, lista faptelor prejudiciabile este una exemplificativă, legiuitorul descriind latura obiectivă a actului terorist prin specificarea câtorva fapte prejudiciabile (de regulă, a celor mai răspândite). Potrivit unei alte tehnici legislative, lista faptelor prejudiciabile este una exhaustivă, nefiind posibil lărgirea acestora de către cel abilitat cu aplicarea legii penale. De asemenea, se atestă prezența unei tehnici mixte, potrivit căreia deși lista faptelor prejudiciabile este redată exemplificativ, totuși aceasta conține o enumerare mult mai largă a modalităților normative de exprimare a faptei, comparativ cu modelele incriminatorii din prima categorie. Potrivit celei din urmă tehnici legislative (minoritare), în codurile penale ale unor state străine latura obiectivă a actelor teroriste

te nu conține, nici cu titlu exemplificativ, lista faptelor prejudiciabile, legiuitorul descriind latura obiectivă a actului terorist prin folosirea termenilor generici.

2) Pentru a fi în prezența infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.278 CP RM, este ineluctabil ca explozia sau incendiul să nu fi fost provocate prin intermediul substanțelor explozive, ci prin utilizarea altor mijloace. În caz contrar, este aplicabilă norma înscrisă la lit.c) alin.(2) art.278 CP RM.

3) În acord cu legislația penală a Republicii Moldova, lista faptelor prejudiciabile înscrise la art.278 CP RM are un conținut deschis, motiv pentru care poate implica și alte acțiuni/inacțiuni socialmente periculoase.

4) Pentru a fi în prezența actului terorist specificat la alin.(1) art.278 CP RM, în prima modalitate, nu e suficient ca făptuitorul să provoace explozii sau incendii ori să săvârșească alte fapte similare. E inevitabil ca prin comiterea acestor fapte să se creeze pericolul cauzării morții ori vătămării integrității corporale sau a sănătății persoanei, daunelor esențiale proprietății sau mediului ori altor urmări grave. Respectiva circumstanță joacă rolul de semn obiectiv constitutiv al componenței de infracțiune consacrată la alin.(1) art.278 CP RM.

5) Norma de la alin.(1) art.278 CP RM este de trimitere. Pentru a afla conținutul acestei norme în partea ce vizează semnul „pericolul cauzării daunelor esențiale proprietății sau mediului”, este necesar de apelat la dispoziția alin.(2) art.126 CP RM.

6) Dat fiind faptul că actul terorist consemnat la alin.(1) art.278 CP RM este o infracțiune care vizează securitatea mai multor persoane, ci nu a uneia, la determinarea caracterului esențial al daunelor cauzate proprietății, trebuie luat în calcul importanța bunurilor mai multor persoane. Celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina, deloc facilă, de a identifica cercul potențialelor victime, ale căror bunuri au fost puse în pericol prin provocarea exploziei, incendiului sau prin săvârșirea altor fapte similare. Dificultatea sporește în condițiile în care componența de infracțiune analizată este formal-materială.

7) Expresia „alte urmări grave”, din textul alin.(1) art.278 CP RM, sugerează că pe post de alte urmări pot apărea doar acelea comparabile cu decesul, vătămarea sănătății persoanei, daunele esențiale proprietății sau mediului.

8) Semnul „alte urmări grave” este unul estimativ, nefiind definit de legiuitor și nici de Plenul Curții Supreme de Justiție prin intermediul interpretărilor cazuale oferite, celui abilitat cu aplicarea legii penale revenindu-i sarcina de a decide dacă o anumită urmare prejudiciabilă poate sau nu fi catalogată drept altă urmare gravă, stare a lucrurilor ce determină apariția dilemei dacă nu cumva respectiva sintagmă permite instaurarea liberului arbitru și, corespunzător, favorizează interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale.

9) Din natura juridică a unor asemenea fapte infracționale, cum sunt cele consemnate la art.278 CP RM, deducem că destinatarul legii penale este în măsură să prevadă care urmări prejudiciabile (altele decât decesul,

vătămarea integrității corporale sau a sănătății persoanei, daunele esențiale proprietății sau mediului) pot fi cauzate ca rezultat al provocării exploziei, incendiului sau ca rezultat al săvârșirii altor fapte similare.

10) Semnele estimative „alte fapte”, „alte urmări grave”, deși comportă un caracter general, concordă cu cerința de previzibilitate a legii penale. Natura juridică a actelor teroriste conferă destinatarului legii penale posibilitatea de a prevedea care alte fapte pot constitui modalități de exprimare a faptei prejudiciabile. Este lesne de înțeles că atunci când făptuitorul urmărește un scop infracțional caracteristic actului terorist, orice faptă prejudiciabilă de natura exploziei sau a incendiului, capabilă să producă decese, vătămări integrității corporale sau sănătății persoanei, daune esențiale proprietății sau mediului, poate figura în postura de element material al actului terorist. Tot din aceleași considerente, făptuitorul este în stare să prevadă conținutul expresiei „alte urmări grave”.

Referințe:

1. Уголовный кодекс Грузии <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf> (vizitat 08.08.2017).
2. Уголовный кодекс Республики Таджикистан <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tj/tj023ru.pdf> (vizitat 05.08.2017).
3. Уголовный кодекс Республики Беларусь <http://xn----ctbcgviccvibf9bq8k.xn--90ais/> (vizitat 05.08.2017)
4. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. Под ред. И.М. РАГИМОВА. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2001. 325 с.
5. Уголовный кодекс Республики Армении <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#23> (vizitat 05.08.2017).
6. Уголовный кодекс Кыргызской Республики http://online.adviser.kg/Document/?link_id=1000871480 (vizitat 05.08.2017).
7. Уголовный кодекс Республики Казахстан https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252 (vizitat 05.08.2017).
8. Уголовный Кодекс Туркменистана https://www.unode.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf (vizitat 05.08.2017).
9. Кримінальний кодекс України. В: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.
10. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: Собрание Законодательства Российской Федерации, 1996, №25.
11. Criminal Code of Lithuania <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
12. Criminal Code of the Republic of Estonia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
13. Criminal Code of the Republic of Bulgaria <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
14. Criminal Code of the Republic of Albania <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
15. Criminal Code of the Republic of Hungary <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
16. Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
17. Criminal Code of the Republic of Slovenia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
18. Criminal Code of the Republic of Austria <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
19. Criminal Code of the French Republic <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
20. Criminal Code of Denmark <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
21. Criminal Code of Finland <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf> (vizitat 08.08.2017).
22. General Penal Code of Iceland <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).

23. *Criminal Code of the Kingdom of Norway* <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
24. *Criminal Code of the Republic of Malta* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
25. *Criminal Code of the Republic of Montenegro* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
26. *Trestní zákoník České Republice* <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> (vizitat 05.08.2017).
27. *Criminal Code of the Republic of Croatia* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
28. *Criminal Code of the Republic of Serbia* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
29. *Criminal Code of the Republic of Latvia* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 05.08.2017).
30. *Código penal Colombiano* http://perso.unifr.ch/derechopenal/assets/files/legislacion/l_20130808_01.pdf (vizitat 25.08.2017).
31. *Código penal del Peru* https://www.unifr.ch/ddp1/derechopenal/legislacion/l_20080616_75.pdf (vizitat 08.08.2017).
32. МОРОЗОВА, Д.В. Уголовно-правовая характеристика терроризма. http://www.institutemvd.by/components/com_chronoforms5/chronoforms/uploads/20160415101402_Morozova.pdf (vizitat 20.09.2017).
33. ГАЛАЧИЕВА, М.М. *Террористический акт: законодательные и теоретические аспекты*. Владикавказ: ООО НПКП «МАВР», 2013. 170 с.
34. *Dicționar explicativ al limbii române / Sub redacția I.COTEANU, L.SECHE, M.SECHE*. București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
35. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
36. ПАВЛИК, М.Ю. *Уголовная ответственность за насильственные преступления против общественной безопасности: Современное состояние, сущность и противоречия* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2006. 29 с.
37. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale, nr.1076 din 16.11.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.227-230.
38. ШЕВЧЕНКО, И.В. *Уголовная ответственность за террористическую деятельность: Уголовно-правовой и правоприменительный аспекты* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Тамбов, 2010. 24 с.
39. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О некоторых вопросах судебной практики по уголовным делам о преступлениях террористической направленности», №1 от 9 февраля 2012. <http://xn--b1azaj.xn--p1ai/2012/postanovlenie-plenuma-vs-rf/N01-ot-09-02.2012.html> (vizitat 25.08.2017).
40. СОБОЛЕВСКАЯ, С.И., СВИРИДОВ, В.В. *Способы совершения преступлений террористической направленности. Аналитический обзор*. Тюмень, 2006. 59 с.
41. ГАВРИЛОВА, О.В. К вопросу об уголовно-правовой характеристике терроризма. В: *Вестник Санкт-Петербургского университета государственной противопожарной службы МЧС России*, 2011, №4, с.87-91.
42. АЛЕХИН, В.П. Уголовно-правовая борьба с терроризмом в современных условиях. В: *Научный журнал КубГАУ*, 2016, №118 (04), с.1-15.
43. КУЗНЕЦОВ, Д.А. Особенности квалификации диверсионно-террористических актов на объектах трубопроводного транспорта. В: *Бизнес в законе*, 2008, №1, с.289-291.
44. SÎLI, V., ARMAȘU, V., DONCIU, A. et al. *Infrațiuni cu caracter terorist, infrațiuni conexe terorismului și unele infrațiuni cu caracter de terorizare*. Chișinău: Garamont-Studio SRL, 2011. 230 p.
45. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., BĂRGĂU, M. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p.
46. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1322 p.
47. ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Том II. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 с.
48. КУРБАНМАГОМЕДОВ, А.А. *Терроризм на Северном Кавказе: Уголовно-правовой и криминологический анализ* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2005. 26 с.
49. КОРОСТЫЛЕВ, О.И. *Уголовно-правовая характеристика угрозы* / Дисс. ... канд. юрид. наук. Ставрополь, 2004. 163 с.
50. *Criminal Code of the Kingdom of Spain* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 08.08.2017).
51. БЕЗВЕРХОВ, А.Г. «Терроризм» и «террористический акт»: криминологический и юридический анализ. В: *Вестник Самарской гуманитарной академии*. Серия «Право», 2013, №1(13), с.53-66.
52. АЛЕХИН, В.П. *Соучастие в террористической деятельности* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2008. 23 с.
53. АНТОНЯН, Ю.М. *Терроризм. Криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Щит-М, 1998. 306 с.
54. МИРЗОАХМЕЛОВ, Ф.А. *Уголовная ответственность за терроризм по законодательству Республики Таджикистан и Российской Федерации (сравнительно-правовое исследование)* / Дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016. 194 с.
55. ГРИНЬКО, С. Понятие терроризма. В: *Законность*, 2005, №8, с.45-46.
56. ИВЛИЕВ, С.М. *Уголовно-правовые средства противодействия терроризму* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2008. 26 с.
57. КОНОВАЛОВА, А.Б. *Террористический акт в форме угрозы и заведомо ложное сообщение об акте терроризма как проявления информационного терроризирования* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Киров, 2008. 25 с.
58. КОМАРОВА, М.А. *Терроризм в уголовном праве России* / Дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2003. 297 с.
59. ДИКАЕВ, С.У. *Терроризм: феномен, обусловленность и меры противодействия: уголовно-правовое и криминологическое исследование* / Автореферат дисс. ... докт. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2004. 50 с.
60. LEALIN, I. Semnele estimative: cauzele utilizării legislative, mecanismul reglementării juridico-penale. В: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2011, nr.3, p.48-54.
61. СОРЕТЧИ, St. Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunii. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.8, p.33-39.
62. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=626&l=ro> (vizitat 25.10.2017).
63. КОМАРОВА, М.А. *Терроризм в уголовном праве России* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2003. 26 с.
64. Legea Republicii Moldova privind actele legislative, nr.780 din 27.12.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.
65. ИШОНИНА, А.С., ГОЛОМЫШКИНА, К.В. Проблемы квалификации террористического акта. В: *Электронный научный журнал «Apriori. Серия: Гуманитарные науки»*, 2016, №2, с.1-7.
66. Convenția Europeană a Drepturilor Omului http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (vizitat 30.08.2017).
67. Case of S.W. versus The United Kingdom [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["S.W."\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-57965"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (vizitat 30.08.2017).
68. Case of Cantoni versus France [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58068"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (vizitat 30.08.2017).
69. Cauza Amihalachioaie contra Republicii Moldova [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Amihalachioaie"\],"languageisocode":\["RU M"\],"appno":\["60115/00"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-112608"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (vizitat 30.08.2017).
70. European Commission for democracy through law (Venice Commission) Report on the relationship between political and criminal ministerial responsibility. Adopted by the Venice Commission at its 94th Plenary Session (Venice, 8-9 March 2013) [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)001-e) (vizitat 30.08.2017).
71. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a art.125 lit.b) Cod penal, a art.7 alin.(7), 39 pct.5), 313 alin.(6) Cod de procedură penală și a unor prevederi din art.2 lit.d) și 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nr.21 din 22.07.2016 (fapte care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.355-359.
72. Groppera Radio AG and others versus Switzerland [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57623"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (vizitat 30.08.2017).
73. COJANU, G. Principiul generalității dreptului versus previzibilitatea legii penale: cazul art.343 CP RM și al art.163 CP al României. În: *Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”*, 2013, nr.8(68), p.115-120.

Prezentat la 12.08.2017

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ РАССЛЕДОВАНИЮ ВРАЧЕБНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Василий ФЛОРЯ

Академия «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова

Существуют несколько методов противодействия судебному преследованию за медицинские преступления.

Ключевые слова: преследование, противодействие, уклонение от ответственности.

COUNTERACTION TO THE INVESTIGATION OF MEDICAL CRIMES

There are several methods to counter the prosecution of medical crimes.

Keywords: prosecution, countering, evading its responsibility.

«У каждого врача за спиной целое кладбище...»

Алан Чумак, известный российский экстрасенс.

«Собеседник», № 26(1319), 2010

Думается, что это утверждение относится к XX веку, после того как прошел испуг медработников после дела врачей 1953 г., которое, правда, носило политический характер и пострадали многие невинные. Это в большей мере относится к странам СНГ, где качество медицинского обслуживания отстает от богатых развитых демократических стран. Проблемы противодействия расследованию преступлений вообще и врачебных преступлений в частности весьма злободневны и актуальны, так как из-за активного противодействия виновных медицинских работников, ведомственных медицинских комиссий, судебно-медицинских экспертов, подчиненных органам здравоохранения и оплачиваемых ими, по многим случаям гибели пациентов доследственная проверка длится годами. Неоснованно отказывается в возбуждении уголовных дел, следствие по возбужденным делам длится годами и в конце концов они прекращаются за отсутствием состава преступления, а виновные в совершении врачебных преступлений остаются безнаказанными. Ободренные безнаказанностью, они еще меньше заботятся о качестве своей работы, о спасении жизни и здоровья пациентов, в результате чего кладбище таких врачей постоянно пополняется.

Отсутствует специализация правоохранителей по раскрытию, расследованию и судебному рассмотрению данной категории дел, мало кто из них имеет юридическое и медицинское образование, поэтому доказывание виновности медработников перекладывается на судебно-медицинских экспертов. Иногда офицер уголовного преследо-

вания (ОУП), следователь, сталкиваясь с необходимостью расследования подобного рода дел, заявляет: «Извините, но я в медицине ничего не понимаю, как решит судмедэксперт, так и будет».

Длительная волокита по этой категории дел, оставление на свободе подозреваемых медработников, невыполнение неотложных первоначальных следственных действий (осмотр трупа погибшего пациента следователем и судмедэкспертом, изъятие медицинской документации, оставшихся лекарств, образцов для исследования, обыски и др.) – в подобных обстоятельствах только ленивый подозреваемый не постарается уничтожить всевозможные доказательства, имеющие значение для дела.

В Республике Молдова ежегодно возбуждается около 40 уголовных дел по ст. 213 УК РМ – нарушение по халатности врачом или иным медицинским работником правил и методов оказания медицинской помощи, повлекшее:

- а) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;
- б) смерть пациента.

Между тем до суда доходят единицы таких дел, по которым назначаются меры наказания без лишения свободы и без лишения права практиковать медицину. Аналогичная ситуация и в других государствах СНГ, а также в Румынии [1].

Справедливо утверждение Моргуна П.А. о том, что в криминалистике не исследуется методика расследования врачебных преступлений. Ряд научных работ по этой проблеме опубликованы в материалах I-IV Всероссийских съездов по медицинскому праву (2003-2009 г.г.) и в журнале

«Медицинское право» (главный редактор профессор Ю.Д. Сергеев).

За противодействие расследованию преступлений Уголовные кодексы различных стран предусматривают строгую ответственность. Это статья 303 УК РМ – вмешательство в осуществление правосудия и уголовного преследования, ст. 294 УК России – воспрепятствование осуществлению правосудия и производству предварительного расследования, ст. 376 УК Украины – вмешательство в деятельность судебных органов.

В вышеуказанных Уголовных кодексах эти преступления включены в главу о преступлениях против правосудия. Каковы же методы противодействия расследованию преступлений? Эту проблему глубоко исследовали известные ученые-криминалисты Н.С. Карпов, профессор кафедры уголовного процесса Киевского национального университета Министерства внутренних дел Украины, доктор юридических наук, а также его коллега Е.Александренко, кандидат юридических наук, старший преподаватель кафедры уголовно-процессуальной деятельности Киевского национального университета Министерства внутренних дел Украины [2].

Н.Карпов отмечает, что кроме обработки свидетелей и потерпевших, «криминальные авторитеты» и некоторые бизнесмены противодействуют расследованию совершенных ими преступлений через своих адвокатов и своих судей. Теперь следователям и оперативным работникам противостоит не просто более профессиональный и оснащенный современными техническими возможностями преступник, а армада сил и средств сплоченной организованной преступности, которая отваживается на борьбу с государством [3].

Об этом, но по другому поводу, пишет и украинская журналистка Г.Головлева: «Трудно пациенту обвинять в ошибках и халатности, недобросовестности врачей, защитить, а точнее обелить которого готово целое медицинское войско в лице руководителей медучреждений, членов высших медкомиссий [4].

Н.Карпов подчеркивает, что исследование «картины движения» уголовных дел различных категорий, процент отказа в их возбуждении; объем, сроки и основания их прекращения; процент поступления дел в суд; характер и размер назначенных мер наказания может дать представление о субъектах и формах противодействия [5].

Судмедэксперты сами советуют, чтобы в случае гибели пациента сообщать им об этом немедленно для их участия вместе со следователем и патологоанатомом в исследовании трупа по-

терпевшего, изъятии необходимых образцов для судебно-медицинского исследования. В Америке эта обязанность возложена законом на руководителей медицинских учреждений.

Н.Карпов большое внимание уделяет противодействию расследованию со стороны адвокатов. Автор отмечает, что у адвокатов часто главным инструментом защиты клиентов, особенно по уголовным делам, является не их профессионализм, а связи в правоохранительных органах и в судах. Прежде всего, это относится к тем адвокатам, которые ранее работали в органах МВД, в прокуратуре, в судебной системе. Взятки стали если не самым главным, то самым эффективным средством защиты интересов клиентов [6].

Мощное противодействие всестороннему, полному и объективному расследованию на всех уровнях – кардиохирурги, комиссия Минздрава, судмедэксперты и даже следователи и прокуроры – было оказано при расследовании уголовного дела, возбужденного 15 июля 2000 г. прокуратурой сектора Центру г. Кишинева по ст. 186 г. П УК РМ (халатность), по факту гибели моей супруги – Флоры Любови Петровны, после некачественной кардиохирургической операции, проведенной 25 марта 1998 г. Вследствие занесенной внутригоспитальной инфекции – инфекционного эндокардита, больная после нечеловеческих страданий, сравнимых с пытками, скончалась в реанимационном отделении Республиканской клинической больницы 29 июля 1998 г.

О трагической гибели Л.П. по вине кардиохирургов мною 10 сентября 1998 г. была опубликована статья в республиканской газете «Независимая Молдова» под названием: «Операция привела к печальному исходу. Какую ответственность несет врач?» Врачи, «залечившие» до смерти Л.П., испытали небольшой испуг, который, однако, вскоре был забыт.

Понимая, что инфекционный эндокардит – это смертельно опасная инфекция, сравнимая разве что с гангреной или перитонитом, изобличает их в совершении преступления, подозреваемые медики попытались скрыть, что они виновны во внесении Л.П. смертельно опасной инфекции. В посмертном диагнозе они не указали на эту инфекцию как на основную причину гибели Л.П.

Совсем скрыть это им, однако, не удалось, так как симптомы заражения стали проявляться на второй день после операции, а в день операции зав. кардиохирургией М.Г. сказал, что он очень опасается осложнений, которые не замедлили появиться. Впоследствии ни кардиохирургам, ни комиссии Минздрава не было возможности скры-

вать этот диагноз, так как он неоднократно указан в истории болезни Л.П.

Комиссия Минздрава, сказав А, не сказала Б. В пункте 3 заключения она признала, что Л.П. была занесена внутригоспитальная инфекция, но, стремясь выгородить кардиохирургов, причиной гибели Л.П. указала на симптомы эндокардита и его последствия, но не на саму инфекцию.

На допросе М.Г. вместо признания своей вины в гибели Л.П. сообщил следователю ложную информацию о том, что с такими заболеваниями, как у Л.П., смертность составляет 56-100%. Давало ли это М.Г. право подвергать больную смертельной опасности и к имеющемуся у нее множеству заболеваний добавить еще одно – инфекционный эндокардит, чтобы ускорить ее гибель. А следователь не спросил у М.Г. о том, какие имелись альтернативные методы лечения, чтобы избежать гибели пациентки.

М.Г. вынужден был косвенно признать, что Л.П. погибла от инфекционного эндокардита, который якобы может поразить человека в любое время после операции, но умолчал о том, что инфекция может быть занесена и во время операции.

Так что же такое инфекционный эндокардит? Это инфекция, которая поражает человека чаще всего при операциях на сердце (эндокард – внутренняя оболочка сердца), вследствие широкого применения сосудистых катетеров. Деструктивные, разрушительные изменения в эндокарде могут возникнуть вследствие механических воздействий – повреждения эндокарда сосудистыми катетерами при оперативных вмешательствах на сердце и даже во время внутривенных инъекций. Инфекционный эндокардит можно предупредить и лечить [7].

Зная, что Л.П. погибает, М.Г. не хотел, чтобы она умерла в кардиохирургическом отделении и портила ему тем самым дутый престиж и статистику. 11 июня 1998 г. он договорился с заведующей ревматологическим отделением № 4 Института кардиологии Ш.А. и Л.П. была госпитализирована в это отделение.

С целью помочь М.Г. уйти от ответственности, на допросе Ш.А. сообщила, что Л.П. поступила с температурой 38°, с острой пневмонией, но утаила, что это симптомы инфекционного эндокардита, то есть по существу дала ложные показания. Лечащий врач этого отделения оказалась честнее и сказала Л.П.: «Вас не от того лечат», – и правдиво указала диагноз – «инфекционный эндокардит».

Через три дня, в ночь на 15 июня 1998 г. состо-

яние Л.П. резко ухудшилось, и она срочно была переведена в отделение сосудистой хирургии РКБ, где в ту же ночь ей была сделана операция – тромб-эмболектомия на левой ноге. 15 июня 1998 г. состоялся совместный повторный осмотр больной заведующими кардио- и сосудистой хирургии и было принято решение об ампутации левой ноги. Больная была уложена на каталку, вывезена из палаты для транспортировки в операционный блок.

Понимая, что больная погибает, понимая бессмысленность бесчеловечного обращения с Л.П., бесполезность ампутации, заведующий отделением сосудистой хирургии Т. в последний момент отказался от этой авантюры М.Г. и Л.П. тут же сняли с каталки и вернули в палату.

После повторной операции 9 июля 1998 г. Л.П. был назначен дорогостоящий антибиотик – тиенам. По мнению некоторых врачей, применение тиенама было запоздалым, а применение его до 25 марта 1998 г., то есть до проведения первой операции, могло бы спасти жизнь больной. А еще лучше, если бы врачи вообще отказались от проведения этой операции, чем не только спасли бы жизнь Л.П., но и продлили бы ее на долгие годы.

Между тем М.Г. предпринял еще одну попытку избавиться от Л.П., которую он обрек на верную гибель. Завел разговор о том, что ее нужно перевести в неврологическое отделение РКБ как неврологическую больную, но от этой очередной авантюры его удержал зам. главврача РКБ по хирургии О.Р.

В постановлении о прекращении уголовного дела от 8 ноября 2001 г. ошибочно указывается, что судмедэкспертиза не установила факта заражения Л.П. инфекционным эндокардитом. Это можно объяснить тем, что среди экспертов не было кардиохирургов и что следователь и эксперты или вовсе не читали, или читали невнимательно историю болезни пациентки.

Этим и было вызвано наше ходатайство о проведении повторной комиссионной экспертизы в г. Москве, однако нам в этом было отказано. В неформальной беседе следователи сказали, что у Генеральной прокуратуры нет 3000 леев для производства такой экспертизы и некому перевести материалы дела на русский язык. И это при том, что в каждой прокуратуре, следственном подразделении имеется штатный переводчик.

Полагаем, что в постановлении о прекращении уголовного дела от 8 ноября 2001 г. имеется много доказательств виновности кардиохирургов в гибели моей жены Флоры Л.П., которым, однако, не была дана законная оценка.

Таким образом, общими усилиями 11 прокуро-

ров и одного судьи удалось противодействовать назначению повторной комиссионной независимой судебно-медицинской экспертизы в г. Москве для всестороннего, полного и объективного расследования уголовного дела и привлечения виновных к ответственности.

После гибели Л.П. в 1998 г. практика проведения кардиохирургических операций на авось – выживет/не выживет, без принятия мер по предотвращению смертности: отказ от операции с повышенным риском, выбор альтернативных методов лечения, предупреждение внутрибольничных инфекций – продолжается и в настоящее время. По данным Министерства здравоохранения РМ, послеоперационная смертность после кардиохирургических операций составляет 3%. Это ежегодно гибнут 15-20 пациентов, вероятно часть из них – от инфекционного эндокардита и других внутриспитальных инфекций. «Около 5000 пациентов умирает каждый год в британских клиниках от внутриспитальных инфекций...» [8].

А сколько в Молдове? Мы этого, вероятно, никогда не узнаем. Тоже в Англии Министерство здравоохранения решило проверить истории болезней всех пациентов, погибших в больнице, с целью выявления врачебных ошибок в их лечении. В 2008 г. молдавские кардиохирурги сообщили в средствах массовой информации о «революции» в кардиохирургии – о замене искусственных сердечных клапанов, которые иногда ломаются, биологическими (донорскими) клапанами.

Итак, предлагаем следующее: проверить истории болезней всех пациентов, погибших после кардиохирургических операций за последние 10 лет; выяснить, сколько из них погибло от инфекционного эндокардита и других внутриспитальных инфекций. На время проверки запретить

проведение кардиохирургических операций.

Результаты проверки обсудить на Коллегии Министерства здравоохранения и на заседании Парламентской комиссии по здравоохранению.

Литература:

1. МОРГУН, П.А. О противодействии расследованию неосторожных преступлений, совершаемых медицинскими работниками. В: *Научные труды IV Всероссийского съезда (национального конгресса) по медицинскому праву.* / Под ред. чл.-корр. РАМН проф. Ю.Д. Сергеева, проф. С.В. Ерофеева. Москва, 2009. 364 с. (с. 289-231).
2. КАРПОВ, Н. Противодействия расследованию преступлений. В: *Закон и жизнь*, 2009, № 2, с. 10-17.
3. КАРПОВ, Н., АЛЕКСАНДРЕНКО, Е. Комплексный подход к проблеме предупреждения организованного противодействия расследованию и осуществлению правосудия. В: *Закон и жизнь*, 2008, № 5, с. 47-79.
4. КАРПОВ, Н. Указ соч., с. 10.
5. ГОЛОВЛЕВА, Г. Жизнь, укороченная врачом. В: *Киевские ведомости*, 2003, 7 мая.
6. КАРПОВ, Н. Указ. соч., с. 11.
7. СИМОНЕНКО, Б.В., КОЛЕСНИКОВ, С.А. Инфекционный эндокардит: современное течение, диагностика, принципы лечения и профилактики. В: *Клиническая медицина*, 1999, №3, с. 44-49.
8. КАРАНОВ, Я. Руки мыть надо, советует Британский Парламент. В: *Эхо планеты*, 2000, № 49.
9. ФЛОРЯ, В. Ненадлежащее оказание кардиологической (кардиохирургической) помощи (правовые аспекты). В: *Закон и жизнь*, 2009, №10, с. 28-32.

Prezentat la 10.07.2017

ELEMENTELE DE DIFERENȚIERE ALE INFRAȚIUNILOR ELECTORALE

Aurel Octavian PASAT

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” Cahul

Prezentul articol este dedicat examinării infracțiunilor electorale prevăzute în titlul IX – Infracțiuni electorale, art.385-392 din noul Cod penal al României, sub aspectul obiectului juridic, al obiectului material, subiectului activ și al laturii obiective, în vederea determinării elementelor constitutive care le diferențiază.

Cuvinte-cheie: *infracțiuni electorale; obiect juridic; obiect material; subiect activ; latură obiectivă; coruperea alegătorilor; fraudă la votul electronic; violarea confidențialității votului; nerespectarea regimului urnei de vot; falsificarea documentelor și evidențelor electronice; fapte săvârșite în legătură cu un referendum.*

ELEMENTS OF DIFFERENTIATION OF ELECTIONAL OFFENSES

This article is dedicated to the investigation of the electoral offenses provided for in Title IX – Electoral offenses, art.385-392, from the new Criminal Code of Romania, in terms of the legal object, the material object, the active subject and the objective side, in order to determine of the constituent elements which differentiates them.

Keywords: *electoral crimes; legal object; material object; active subject; objective aspect; corruption of voters; fraud in electronic voting; violation of voting confidentiality; non-observance of ballot box regime; falsification of documents and electronic records; in connection with a referendum.*

Doctrinal, delictul electoral este definit ca acea conduită, acțiune sau omisiune care aduce atingere principiilor ce descriu sistemul electoral al unui stat democratic [1].

În vechiul Cod penal al României nu erau incriminate infracțiunile electorale, acestea fiind sancționate prin legi speciale privind procesul electoral, cum ar fi: Legea nr.67/2004 privind alegerea autorităților administrației publice locale [2], Legea nr.370/2004 pentru alegerea Președintelui României [3], Legea nr.33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European [4] și Legea nr.35/2008 prin Legea nr.35/2008 privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului [5].

Întrucât prin noul Cod penal al României s-a dorit reunirea tuturor infracțiunilor, firesc și a celor care vizează procesul electoral, caracterizate prin obiectul juridic complex care aduce atingere atât relațiilor sociale privind interesul public și autoritatea statului, precum și exercitării drepturilor subiective ale persoanelor cu drept de vot sau cu aptitudinea juridică de a fi alese. Acestea au fost incluse în titlul IX – **Infracțiuni electorale**, sancționate prin art.385 – Împiedicarea exercitării drepturilor electorale; art.386 – Coruperea alegătorilor; art.387 – Frauda la vot; art.388 – Frauda la votul electronic; art.389 – Violarea confidențialității votului; art.390 – Nerespectarea regimului urnei de vot; art.391 – Falsificarea documentelor și evidențelor electronice; și art.392 – Fapte săvârșite în legătură cu un referendum, facilitând aplicarea mijloacelor de protejare a legalității procesului electoral.

Latura obiectivă a conținutului infracțiunii indică suma tuturor situațiilor solicitate de norma de incriminare, referitoare la actul de conduită provocat de existența infracțiunii.

În doctrina de specialitate, prin latura obiectivă a unei infracțiuni se înțelege totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existența infracțiunii [6]. Aceasta vizează: fapta prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă, legătura de cauzalitate dintre acțiunea (inacțiunea) ce constituie elementul material și urmarea prejudiciabilă. Acestora li se atașează uneori și alte cerințe esențiale, cum ar fi locul, timpul, modul și mijloacele de săvârșire a infracțiunii.

Sub aspectul elementului material al laturii lor obiective, infracțiunile electorale constau în fapte variate. La unele dintre aceste infracțiuni, fapta se poate prezuma fie sub forma unei acțiuni, sau a unei inacțiuni, pe când la altele fapta nu se poate realiza decât prin comiterea unei acțiuni. Urmarea imediată pentru toate infracțiunile cuprinse în Titlul IX constă într-o stare de pericol, cea referitoare la dreptul de vot, exercitarea în mod liber a votului, a desfășurării alegerilor în bune condiții sau a procesului electoral. Raportul de cauzalitate, de regulă, apare *ex re*, rezultând din materialitatea faptei, însă există și infracțiuni pentru care este necesar a se dovedi în mod concret, exemplu: împiedicarea exercitării drepturilor electorale și coruperea alegătorilor.

În cazul infracțiunii de *împiedicare a exercitării drepturilor electorale*, prevăzută de legiuitor în art.385 C. pen. al României, obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale în legătură cu exercitarea drepturilor politice fundamentale ale persoanelor, iar în variantă agravată vizează și organizarea, și desfășurarea în condiții normale a procesului electoral.

În varianta tip (*art.385 alin.(1) C. pen. al României*) lipsește obiectul material, însă în varianta agravată obiectul material este format din imobilul unde se organizează procesul de votare.

În calitate de subiect activ al infracțiunii prevăzută la art.385 C. pen. al României, în varianta tip ori varianta agravantă, se poate califica orice persoană care poate răspunde penal, chiar și persoane membri ai Biroului electoral județean sau ai unei secții de votare. Participația penală se poate realiza sub toate formele: instigare, complicitate ori coautorat.

Elementul material al faptei prevăzute în varianta tip constă în acțiunea de împiedicare, prin orice mijloace, a liberului exercițiu al dreptului de a alege sau de a fi ales. Sintagma „prin orice mijloace”, desemnează multitudinea de posibilități prin care se poate realiza acțiunea de împiedicare, de exemplu prin refuzul de a permite intrarea în secția de votare; de a înmâna buletinul de vot alegătorului înscris în lista electorală sau de a trimite urna mobilă la cerere, în cazuri justificate; deteriorarea listelor electorale, a programelor sau platformelor afișate etc. Astfel, activitatea infracțională poate să se realizeze printr-o acțiune constând în împiedicarea victimei de a-și exercita liber dreptul de a vota sau printr-o inacțiune, care presupune împiedicarea unui candidat de a obține votul [7]. Atunci când pentru comiterea faptei se folosesc acte false, se reține în concurs și uzul de fals. Fapta se poate comite numai în timpul perioadei electorale, și anume, intervalul cuprins între ziua comunicată ca dată a alegerilor și ziua în care sunt confirmate rezultatele alegerilor, de instituțiile abilitate.

Urmarea imediată a infracțiunii constă în producerea unui rezultat imediat, în acest caz imposibilitatea subiectului activ să-și exercite dreptul de a vota, drept consfințit prin Constituție, precum și a unei stări de pericol privind buna desfășurare a alegerilor.

Între acțiunea sau inacțiunea infracțiunii și rezultatul periculos al faptei trebuie să existe un raport causal. Trebuie dovedit că împiedicarea exercitării drepturilor electorale a avut loc din cauza activității subiectului activ.

În varianta agravantă, art.385 alin.(2) C. pen. al României, elementul material constă în atacul, prin orice mijloace, asupra localului secției de votare. Prin atacarea secției de votare se înțelege acțiunea agresivă, însoțită de violență sau amenințare, legiuitorul nelimitând modalitățile prin care se poate realiza această infracțiune. Urmarea imediată a infracțiunii constă în crearea unei stări de pericol privind dreptul de vot și buna desfășurare a alegerilor. Între acțiunea sau inacțiunea infracțiunii și rezultatul periculos al faptei trebuie să existe un raport causal.

În art.386 alin.(1) C. pen. al României este prevăzută răspunderea penală, atunci când infracțiunea se realizează prin coruperea alegătorilor prin oferirea sau darea de bani, de bunuri ori alte foloase în scopul determinării alegătorului să voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat. Potrivit art.386 alin.(2) C. pen. al României, în categoria bunurilor prevăzute la alin.1 nu sunt incluse bunurile cu valoare simbolică, inscripționate cu însemnele unei formațiuni politice.

Obiectul juridic al infracțiunii este format din relațiile sociale privind libertatea persoanei de a-și exercita

liber dreptul de vot, fără ca aceasta să fie constrânsă fizic ori psihic, sau să se dorească influențarea acestuia în privința opțiunii sale politice. Obiectul material lipsește.

Asemeni ca și la împiedicarea exercitării drepturilor electorale, subiect activ al infracțiunii poate fi orice persoană, întrucât legiuitorul prin norma de incriminare nu a stabilit o calitate specială pentru acesta, deci poate fi și un prepus al unei persoane care urmărește să obțină votul unui alegător. Nu sunt pedepsite actele preparatorii și tentativa la infracțiunea de corupere a alegătorilor chiar dacă sunt posibile, acțiunea consumându-se atunci când se oferă sau se dă bani, bunuri sau alte foloase.

Elementul material al acestei fapte constă în oferirea sau darea de bani, de bunuri ori de alte foloase în scopul de a convinge alegătorul să voteze, sau să nu voteze un candidat sau o anumită listă de candidați, de către orice persoană.

Urmarea imediată constă în generarea unei stări de pericol privind alegerile în funcțiile publice. Legătura de cauzalitate nu trebuie dovedită.

Frauda la vot se pedepsește conform art.387 C. pen. al României. Obiectul juridic al infracțiunii constă din relațiile sociale privind desfășurarea în bune condiții a procesului electoral, care implică faptul că șansele candidaților sunt egale.

Infracțiunea deține obiect material numai în cazul art.387 alin.(2) și constă în actul de identitate, buletinul de vot ori cartea de alegător false.

Subiectul activ al infracțiunii prevăzută la art.387 alin.(1) C. pen. al României poate fi doar o persoană care nu are dreptul să voteze, iar pentru art.387 alin.(2) C. pen. al României o persoană care are dreptul de a vota și care utilizează o carte de alegător, un act de identitate nul ori fals, ori a unui buletin de vot fals. Participația penală se poate realiza sub forma instigării și a complicității.

Pentru art.387 alin.(1) latura obiectivă constă în fapta prejudiciabilă, exprimată printr-o acțiune.

Elementul material în varianta prevăzută la art.387 alin.(1) C. pen. al României constă în acțiunea ce se poate realiza prin următoarele modalități: de a vota fără a avea acest drept; de a vota de două sau mai multe ori; ori de a vota prin introducerea în urnă a mai multor buletine decât are dreptul un alegător.

Elementul material al art.387 alin.(2) Cod. pen. al României este realizat prin utilizarea unei cărți de alegător sau a unui act de identitate nul ori fals, sau a unui buletin de vot fals, astfel subiectul activ va răspunde și pentru fals material în înscrisuri, dacă și-a falsificat singur cartea de alegător sau buletinul de vot.

Urmarea imediată a infracțiunii constă împiedicarea bunei desfășurări a alegerilor și influențarea rezultatului scrutinului. Legătura de cauzalitate dintre elementul material și urmarea imediată pentru această infracțiune, nu trebuie demonstrată, rezultând din materialitatea faptei, *ex re*.

Urmarea imediată și legătura de cauzalitate nu tre-

buie stabilită și dovedită de către organele de cercetare, fiind prezumată de lege.

Prin art.388 C. pen. al României este pedepsită infracțiunea prin *frauda la votul electronic*.

Obiectul juridic este alcătuit din relațiile sociale care privesc corectitudinea desfășurării procesului electoral prin folosirea mijloacelor electronice. Această infracțiune nu deține obiect material.

Subiectul activ al infracțiunii, sancționată prin art.388 C. pen. al României, nu trebuie să dețină o calitate specială, astfel că poate fi orice persoană care poate răspunde penal.

Elementul material al faptei presupune una dintre următoarele acțiuni: tipărirea și utilizarea de date de acces false, accesarea frauduloasă a sistemului de vot electronic sau falsificarea prin orice mijloace a buletinelor de vot în format electronic.

Urmarea imediată constă în crearea unei stări de pericol pentru buna desfășurare a procesului electoral. Legătura de cauzalitate rezultă *ex re*, ca și în cazul infracțiunii incriminate în art.387 C. pen.

Subiectul activ al infracțiunii sancționată prin art.388 C. pen. al României nu trebuie să dețină o calitate specială, astfel că poate fi orice persoană care poate răspunde penal.

Potrivit art.389 C. pen. al României este pedepsită infracțiunea de *violare a confidențialității votului prin orice mijloace*, într-o variantă tip (art.389 alin.(1) C. pen. al României) și una agravantă (art.389 alin.(2) C. pen. al României), atunci când violarea secretului votului a fost săvârșită de către un membru al Biroului electoral al secției de votare.

Obiectul juridic este format din relațiile sociale privitoare la confidențialitatea votului. Și la această infracțiune lipsește obiectul material.

Dacă ne raportăm la varianta tip a infracțiunii ca subiect activ poate fi orice persoană, însă în varianta agravantă subiectul activ este calificat, acesta poate fi numai un membru al Biroului electoral al secției de votare.

Elementul material se realizează printr-o acțiune ori o inacțiune, aceea de violare prin orice mijloace a secretului votului. Legiuitorul nu limitează nici în acest caz posibilitățile prin care se poate realiza fapta. Urmarea imediată consistă în crearea unei stări de pericol, aceea că votul nu se realizează în condiții de confidențialitate. Raportul causal rezultă din materialitatea faptei.

Infracțiunea de nerespectare a regimului urnei de vot este incriminată prin art.390 C. pen. al României.

Obiectul juridic este alcătuit din relațiile sociale privitoare la buna desfășurare a procesului electoral, asigurându-se confidențialitatea votului.

Obiectul material îl reprezintă urna de vot.

Ca subiect activ al infracțiunii, prevăzută în varianta tip, poate fi orice persoană care îndeplinește condițiile pe care legea le impune pentru a răspunde penal, iar în varianta atenuată acesta trebuie să dețină o calitate specială, aceea de membru al Biroului electoral al secției de votare.

Elementul material al faptei, în varianta tip (art.390 alin.(1) C. pen. al României), se realizează prin acțiunea de deschidere a urnelor înainte de ora stabilită pentru închiderea votării, iar în varianta atenuată (art.390 alin.(2) C. pen. al României) se comite prin acțiunea de încredințare urnei speciale altor persoane decât membrilor biroului electoral al secției de votare; ori transportarea acesteia de către alte persoane; sau în alte condiții decât cele prevăzute de lege.

Urmarea imediată constă într-o stare de pericol referitoare la confidențialitatea votului și de a se conforma procesului electoral. Legătura de cauzalitate, de asemenea, rezultă *ex re*, din materialitatea faptei.

Falsificarea documentelor și evidențelor electorale este sancționată în conformitate cu art.391 C. pen. al României.

Obiectul juridic consistă în relațiile sociale privitoare la încrederea în procesul electoral, precum și în documentele pe care le realizează autoritățile.

Obiectul material constă în înscrisurile falsificate ori modificate.

Ca subiect activ al infracțiunii, atât în varianta tip, precum și în varianta asimilată, ori cea agravantă, poate fi orice persoană ce îndeplinește condițiile impuse de lege pentru a răspunde penal.

Elementul material al acestei infracțiuni se realizează pentru varianta tip și varianta asimilată prin acțiunile de falsificare prin orice mijloace ale înscrisurilor de la birourile electorale și înscrierea în copia de pe lista electorală permanentă ori de pe lista electorală complementară a unor persoane care nu figurează în acea listă. Pentru variantele agravante, elementul material se realizează prin acțiunile de introducere în uz sau folosirea unui program informatic cu vicii care alterează înregistrarea ori însumarea rezultatelor obținute în secțiile de votare sau determină repartizarea mandatelor în afara prevederilor legii, sau introducerea de date, informații sau proceduri care duc la alterarea sistemului informațional necesar stabilirii rezultatelor alegerilor.

Urmarea imediată constă în starea de pericol cauzată procesului electoral, iar raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei.

Referințe:

1. SEGADO, F.F., MARTINEY PORCAYO, J.F.O. Delitos y faltas electorales. În: NOHLEN, D., ZAVATTO, D., THOMPSON, J. *Tratado de derecho electoral comparado de América Latina* – 2 edición, Fondo de Cultura Económica, México, D. F., 2007, p. 1020.
2. Republicată în: *Monitorul Oficial al României*, nr.333 din 17 mai 2007, cu modificările și completările ulterioare.
3. Republicată în: *Monitorul Oficial al României*, nr.650 din 12 septembrie 2011, cu modificările și completările ulterioare.
4. Republicată în: *Monitorul Oficial al României*, nr.627 din 31 august 2012, cu modificările și completările ulterioare.
5. Publicată în: *Monitorul Oficial al României*, nr.196 din 13 martie 2008, cu modificările și completările ulterioare.
6. DIACONESCU, Gh. *Infracțiunile în legi speciale și legi extrapenale*. București: All, 1996, p. 190.
7. RUJAN, I.C. Infracțiuni electorale în noul Cod penal. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu*, nr.1/2015, p.18, http://www.utgjiu.ro/revista/lit/pdf/2015-01/15_Supliment%20nr1.pdf.

Prezentat la 20.08.2017

SUBIECTUL INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU (art.329 Codul penal) Partea II

Igor SERBINOV
Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu se argumentează că persoana, care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Se demonstrează că o organizație comercială (în sensul art.124 CP RM), în care cota statului este de 100%, nu poate fi echivalată cu o întreprindere de stat (în sensul alin.(2) art.123 CP RM). Se stabilește că este oportună completarea capitolului XVI al părții speciale a Codului penal cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu, al căror subiect ar fi persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, ori care lucrează pentru o astfel de organizație. Se ajunge la concluzia că membrul unui organ colegial poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu; subiectul infracțiunii; persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; participație; coautorat; organ colegial.*

THE SUBJECT OF THE OFFENCES RELATED TO NEGLIGENCE IN THE WORKPLACE (art.329 of the Penal Code) Part II

In this study it is argued that the person managing a commercial, public or other non-governmental organization cannot be the subject of the offences provided by art.329 PC RM. It is established that a commercial organization (within the meaning of art.124 PC RM), in which the state share is 100 %, cannot be equated with a state enterprise (within the meaning of par. (2) art.123 PC RM). It is determined as appropriate to supplement Chapter XVI of the special part of the Penal Code with an article that would incriminate the offences related to negligence in the workplace, whose subject would be the person managing a commercial, public or other non-governmental organization, or the employee of such an organization. It is concluded that the member of a collegiate body may be considered as a subject of the offences stipulated in art.329 PC RM.

Keywords: *negligence in the workplace; the subject of the offence; the person managing a commercial, public or other non-governmental organization; stake; coauthor; collegiate body.*

Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM poate fi doar persoana căreia i se incumbă anumite obligații de serviciu. Se au în vedere doar obligațiile de serviciu public, nu și obligațiile de serviciu privat. Cu alte cuvinte, persoanele publice trebuie deosebite de persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. În conformitate cu art.124 CP RM, „prin „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală” se înțelege persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”.

În context, nu putem fi de acord cu soluția de calificare din următoarea speță, *C. V. a fost condamnat în baza lit. b) alin.(2) art.329 CP RM. Aceasta deși la data comiterii faptei – 09.02.2005 – dânsul deținea funcția de maestru al serviciului de exploatare a rețelilor interioare ale întreprinderii „U.-G.” SRL, filiala C. [1]* Cu alte cuvinte, C. V. avea calitatea de persoană care gestionează o organizație comercială, nu calitatea

de persoană cu funcție de răspundere. Așadar, în lipsa subiectului infracțiunii, lipsea temeiul aplicării lit. b) alin.(2) art.329 CP RM.

Într-o altă speță, *instanța de apel a concluzionat că întreprinderea „R. N.-V.” SA este o întreprindere de stat, întrucât cota statului în respectiva întreprindere este de 100%. În consecință, H.N., șef al serviciului tehnic, director tehnic adjunct al întreprinderii „R. N.-V.” SA, a fost condamnat conform alin.(1) art.329 CP RM [2].* Considerăm că această soluție de calificare contravine legii. După R. Popov, „reprezentantul statului în societățile comerciale cu cotă de participare a statului este o persoană publică, făcând parte din categoria de persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public” [3]. Această opinie își are suportul în pct. 3 din Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 1053 din 11.11.2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la reprezentarea statului în societățile comerciale [4]. Nicio altă persoană din cadrul unei organizații comerciale nu poate fi considerată persoană publică. Această afirmație se referă inclusiv la organizațiile comerciale în care cota statului este de 100%. În această privință, în art.124 CP RM nu se face nicio diferențiere. O organizație comer-

cială, în care cota statului este de 100%, nu poate fi echivalată cu o întreprindere de stat. Aceasta ar contraveni mai multor prevederi legale: art.106-179 Cod civil; art.13, 17 și 20 ale Legii nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi [5]; Legii nr. 146 din 16.06.1994 cu privire la întreprinderea de stat [6]; Legii nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni [7]; Legii nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată [8].

Nu întotdeauna „a fi în proprietatea statului” înseamnă „a fi de stat”. Transformarea unei organizații comerciale (de ex., a unei societăți pe acțiuni) într-o întreprindere de stat nu poate fi realizată printr-o decizie judecătorească de condamnare. Deținerea de către stat a pachetului integral de acțiuni ale unei societăți pe acțiuni nu poate transforma acea societate pe acțiuni într-o întreprindere de stat. Legislația prevede o cu totul altă cale. De exemplu, art.85 din Codul civil stabilește: „Transformarea persoanei juridice are ca efect schimbarea formei sale juridice de organizare prin modificarea actelor de constituire în condițiile legii” (alin.(1); „Transformarea persoanei juridice trebuie să întrunească și condițiile prevăzute de lege pentru forma juridică de organizare în care se transformă” (alin.(2).

În consecință, considerăm că în cele două spețe analizate *supra*, legea penală a fost aplicată prin analogie. Situația poate fi comparată cu cea care a reprezentat obiectul Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitate a art. 125 lit. b) Cod penal, a art. 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin.(6) Cod de procedură penală și a unor prevederi din art.2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) (sesizarea nr. 37g/2016) [9]. În situația care a constituit obiectul acestei hotărâri, Curtea Constituțională a stabilit că desfășurarea unei activități de întreprinzător fără licență (care intră sub incidența alin.(4) art.263 Cod contravențional) a fost calificată ilegal în baza art.241 CP RM. În situația celor două spețe analizate *supra*, a fost aplicat art.329 CP RM, deși trebuia să se aplice răspunderea disciplinară și răspunderea civilă delictuală.

Este interesant că, într-o altă decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, se atestă *temeinicia achitării lui I.A. de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Acesta a fost achitat, deoarece nu avea calitatea de persoană cu funcție de răspundere. Or, I. A. ocupa funcția de inginer-reglator în cadrul întreprinderii „I.” SRL* [10]. În acest mod, putem constata interpretarea neuniformă de către Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a noțiunilor „persoană publică” (în sensul alin.(2) art. 123 CP RM) și „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală” (în sensul art.124 CP RM).

Referitor la activitatea subiecților infracțiunilor prevăzute de cap.XV din partea specială a Codului penal, S. Brînza și V. Stati menționează: „În niciun caz nu este vorba despre activitatea desfășurată de persoanele care

gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. O asemenea activitate reprezintă valoarea socială fundamentală apărută împotriva infracțiunilor specificate în Capitolul XVI «Infracțiuni de corupție în sectorul privat» al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova” [11].

Articolul 329 face parte din cap.XV din partea specială a Codului penal. În cap.XVI din partea specială a Codului penal lipsește un articol corespondent cu art.329 CP RM. O asemenea corespondență o atestăm în cazul infracțiunilor prevăzute la: art.324 și 333 CP RM; art.325 și 334 CP RM; art.327 și 335 CP RM.

Această stare de lucruri diferă de cea care a fost reflectată în Codul penal din 1961. În acest act legislativ nu se făcea o diferențiere dintre infracțiunile comise în sfera publică și cele săvârșite în sectorul privat. Capitolul al optulea „Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere” din partea specială a Codului penal din 1961 conținea, printre altele, articolul 186 „Neglijența”. Subiectul celor două infracțiuni prevăzute de articolul în cauză era persoana cu funcție de răspundere. În Codul penal din 1961, noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” era definită în art.183: „persoana căreia, în autoritățile publice, într-o întreprindere, instituție, organizație, indiferent de tipul de proprietate (subl. ne aparține) și forma juridică de organizare, i se acordă permanent sau provizoriu – în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări – anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau întreprinderii de acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”. Pentru comparație, în alin.(1) art.123 CP RM, definiția noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” este formulată altfel: „persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale (subl. ne aparține) ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”.

Interpretarea oficială a noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” în sensul art.183 Cod penal din 1961 o găsim în Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității dispozițiilor art.183 din Codul penal nr. 1 din 11.01.2001 [12]. Referindu-se la această interpretare, R. Popov menționează, cu drept cuvânt: „Ea se referă la perioada în care, atât în legea penală, cât și în legislația extrapenală, nu se făcea nicio deosebire între ceea ce astăzi înțelegem prin noțiunile «persoană cu funcție de răspundere» și «persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală»” [13].

Din cele consemnate mai sus reiese că, începând cu apariția la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut a primelor organizații nestatale până la intrarea în vigoare a actualei legi penale (adică pe parcursul a aproximativ 15 ani), răspunderii pentru neglijența în serviciu erau

supuși inclusiv cei pe care astăzi îi desemnăm prin noțiunea „persoane care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală”.

O concepție asemănătoare cu cea promovată în Codul penal RM din 1961 o atestăm în legile penale ale altor state. Aceste legi nu conțin un capitol care ar fi similar cu cap.XVI din partea specială a CP RM. Cu toate acestea, norma cu privire la neglijența în serviciu din cadrul acestor legi penale se referă, în egală măsură, atât la persoanele care reprezintă sfera publică, cât și la cele care reprezintă sectorul privat. De exemplu, în Codul penal al României din 2009 [14] (în continuare – CPR din 2009), cap.II „Infrațiuni de serviciu” al titlului V „Infrațiuni de corupție și de serviciu” din partea specială conține art.298. În cadrul acestuia este incriminată fapta de neglijență în serviciu, adică de încălcare din culpă de către un funcționar public a unei îndatoriri de serviciu, prin neîndeplinirea acesteia sau prin îndeplinirea ei defectuoasă, dacă prin aceasta se cauzează o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice. Conform alin.(1) art.308 CPR din 2009, dispozițiile art.289-292, 297-301 privitoare la funcționarii publici se aplică în mod corespunzător și faptelor săvârșite de către sau în legătură cu persoanele care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în alin.(2) art.175 CPR din 2009 sau în cadrul oricărei persoane juridice.

În Codul penal al Republicii Bulgaria [15] (în continuare – CP RB), din Secțiunea a II-a „Infrațiuni de serviciu” a cap. opt al părții speciale face parte art.282. Acesta prevede răspunderea, printre altele, pentru fapta persoanei cu funcție de răspundere, exprimată în încălcarea sau neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, dacă prin aceasta se creează pericolul producerii unor daune substanțiale. Potrivit alin.(1) art.93 CP RB, persoană cu funcție de răspundere este persoana care, cu sau fără o remunerație, cu titlu permanent sau provizoriu, îndeplinește: a) obligațiile de serviciu într-o instituție de stat, cu excepția activității legate de exercitarea funcțiilor tehnice; b) activitatea de conducere, legată de asigurarea integrității sau administrarea patrimoniului străin într-o întreprindere de stat sau cooperatistă, organizație obștească, altă persoană juridică sau întreprindere individuală, ori activitatea de notar privat sau cea a asistentului acestuia.

În Codul penal al Ucrainei [16] (în continuare – CPU), din titlul XVII „Infrațiuni în sfera activității de serviciu și a activității profesionale, legate de prestarea serviciilor publice” al părții speciale face parte art.367. Acesta stabilește răspunderea pentru neglijența în serviciu, adică pentru: neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neconștiințioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor, libertăților sau intereselor ocrotite de lege ale unor per-

soane fizice, intereselor ocrotite de lege ale unor persoane juridice ori intereselor statului sau ale societății (alin.(1)); aceeași faptă care a provocat urmări grave (alin.(2)). Noțiunea de persoană cu funcție de răspundere este definită la alin.(3) art.18 CPU: persoane cu funcție de răspundere sunt persoanele care, cu titlu permanent sau provizoriu, ori în virtutea unei însărcinări speciale, fie exercită funcțiile autorității publice sau ale autoadministrării locale, fie dețin, în autoritățile publice, în organele de autoadministrare locală, în întreprinderi, în instituții sau în organizații, funcții legate de exercitarea acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice, astfel de funcții fiind-le acordate de autoritatea publică competentă, de organul de autoadministrare locală competent, de autoritatea publică centrală cu statut special competentă, de organul competent sau de persoana cu funcție de răspundere competentă a întreprinderii, instituției sau organizației.

În Codul penal al Republicii Lituania [17] (în continuare – CP RLi), Capitolul XXXIII „Infrațiuni și delictes penale contra serviciului public și intereselor publice” al părții speciale conține art.229. Acesta prevede răspunderea pentru neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, adică pentru fapta funcționarului public sau a persoanei asimilate acestuia, care din imprudență nu îndeplinește sau îndeplinește defectuos obligațiile sale de serviciu, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari statului sau unei persoane juridice ori fizice. Conform alin.(3) art.230 CP RLi, funcționarului public i se asimilează persoana care fie ocupă o funcție în cadrul unei instituții, întreprinderi sau organizații de stat, nestatale sau private, fie practică activitatea de întreprinzător și are atribuții de administrare publică, fie prestează servicii publice, cu excepția persoanei care exercită funcții tehnice.

În Codul penal al Republicii Estonia [18] (în continuare – CP RE), din cap.8 „Infrațiuni de serviciu” al părții speciale face parte art.162. Acesta prevede răspunderea pentru neglijență, adică pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu ca rezultat al atitudinii neconștiințioase sau neglijente față de ele, dacă aceasta a cauzat daune materiale în proporții mari sau alte urmări grave pentru drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor, întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor, ori pentru interesele statului. Potrivit alin.(1) art.160 CP RE, persoane cu funcție de răspundere sunt persoanele care dețin funcții în instituții, întreprinderi sau organizații, indiferent de tipul de proprietate, dacă statul sau proprietarul le acordă acestor persoane fie obligații de dirijare, de supraveghere, operaționale, organizaționale, de gestionare a valorilor materiale, fie funcții ale autorității publice.

În Codul penal al Republicii Azerbaidjan [19] (în continuare – CP RAz), cap. 33 „Infrațiuni de corupție sau alte infrațiuni contra intereselor de serviciu” al părții speciale conține art.314. Articolul în cauză stabilește răspunderea pentru: neglijență, adică neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către

persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale ca rezultat al atitudinii neconștiincioase sau neglijente față de serviciu, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor cetățenilor sau organizațiilor ori intereselor ocrotite de lege ale statului sau societății (alin.1)); aceeași faptă care a provocat din imprudență decesul victimei sau alte urmări grave (alin.2)). În corespundere cu nota la art.308 CP RAZ, în articolele cap. 33 al părții speciale a acestui cod, prin „persoană cu funcție de răspundere” se înțelege, printre altele: conducătorii și angajații întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor de stat ori municipale, ai altor organizații comerciale sau necomerciale (alin. (3)); persoanele care, în virtutea unei însărcinări speciale, exercită funcții administrative de dispoziție ori organizatorico-economice în cadrul întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor de stat ori municipale, al altor organizații comerciale sau necomerciale (alin.(4)); persoanele care desfășoară activitatea de întreprinzător fără constituirea persoanei juridice (alin.(5)).

Cât privește art.329 CP RM, acesta nu este aplicabil în raport cu persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Doar unele norme concurente cu art.329 CP RM (de ex., art.183 CP RM) pot fi aplicate în raport cu astfel de persoane.

În contextul examinat, prezintă interes experiența unor state în care abordarea este alta. De exemplu, în partea specială a Codului penal al Republicii Georgia [20] (în continuare – CP RG), cap.XXIX „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau de alt gen” conține art.220¹ „Neglijența”. Acest articol prevede răspunderea pentru: neglijență, adică neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către persoana, care are atribuții de conducere, de reprezentare sau alte atribuții speciale într-o întreprindere sau într-o altă organizație, a obligațiilor sale de serviciu ca rezultat al atitudinii neglijente față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile statului (alin.(1)); aceeași faptă care a cauzat decesul persoanei sau alte urmări grave (alin.(2)). În același timp, art.342 CP RG prevede răspunderea pentru neglijența în serviciu. Acest articol este inclus în cap. XXXIX „Infrațiuni de serviciu” din partea specială a Codului penal al Georgiei.

În partea specială a Codului penal al Republicii Kazahstan [21] (în continuare – CP RKz), cap. XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova îi corespunde cap. 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații”. Din acest capitol face parte art.254 „Atitudinea neglijentă față de obligații”. Dispoziția acestui articol este: „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană, care gestionează o organizație comercială sau o altă asemenea organizație, a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a provocat decesul unei persoane sau alte urmări grave”.

În partea specială a Codului penal al Republicii Letonia [22] (în continuare – CP RLe), cap. XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova îi corespunde cap. XIX „Infrațiuni de natură economică”. Din acest capitol face parte art.197 „Neglijența”. Dispoziția acestui articol este: „Îndeplinirea neglijentă a obligațiilor de serviciu, săvârșită de un factor de decizie din cadrul unei întreprinderi (societăți comerciale) sau organizații, care a cauzat daune în proporții considerabile întreprinderii (societăți comerciale), organizației sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale altor persoane”. Pot apărea îndoieli cu privire la înțelesul termenului „organizație”, utilizat în art.197 CP RLe: se referă oare acest termen la oricare organizație sau doar la o organizație din sectorul privat? Analiza art.319 „Omissionă săvârșită de funcționarul statului” din același act legislativ contribuie la soluționarea acestei dileme: subiectul infracțiunilor prevăzute de acest din urmă articol are caracteristici similare cu cele ale subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM [23].

Nu în ultimul rând, în partea specială a Codului penal al Republicii Polone [24] (în continuare – CP RP), cap.XXXVI „Infrațiuni contra circuitului economic” conține art.296. Potrivit § 4 al acestui articol, este posibilă de răspundere acea persoană care, fiind obligată în temeiul legii, al deciziei unui organ sau al contractului să gestioneze patrimoniul sau activitatea economică, cauzează din imprudență daune materiale în proporții considerabile unei persoane fizice, unei persoane juridice sau unei entități organizate care nu are statut de persoană juridică. Totodată, în § 3 art.231 CP RP este incriminată fapta persoanei publice cu funcție de răspundere, care cauzează din imprudență daune în proporții considerabile intereselor publice sau intereselor private. Această din urmă normă face parte din cap.XXIX „Infrațiuni contra activității instituțiilor de stat și organelor autoadministrării teritoriale” al CP RP. Capitolul în cauză comportă similarități cu cap.XV din partea specială a CP RM.

Analiza experienței legiuitorilor român, bulgar, ucrainean, lituanian, eston, azer, georgian, kazah, leton și polonez, pe care am efectuat-o mai sus, denotă oportunitatea incriminării unor fapte similare cu cele prevăzute la art.329 CP RM în cap.XVI din partea specială a CP RM.

În afară de argumentele desprinse din analiza de drept comparat, există alte argumente în susținerea ideii că cap. XVI al părții speciale a Codului penal trebuie completat cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu.

În acest scop, vom compara sancțiunile de la art.149 și 157 CP RM, pe de o parte, cu sancțiunea de la alin. (2) art.329 CP RM, pe de altă parte.

Astfel, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană, care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație, a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă

aceasta a cauzat decesul unei persoane, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani. Săvârșirea aceleiași fapte cu aceleași urmări de către o persoană publică se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

La rândul său, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană, care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație, a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a cauzat decesul a două sau mai multor persoane, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani. Săvârșirea aceleiași fapte cu aceleași urmări de către o persoană publică se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană, care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație, a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani. Săvârșirea aceleiași fapte cu aceleași urmări de către o persoană publică se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

Apelând la analogie, prezentăm următorul exemplu: folosirea intenționată de către o persoană publică a situației de serviciu, dacă aceasta s-a soldat cu urmări grave (inclusiv decesul persoanei sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății), se pedepsește cu amendă în mărime de la 1350 la 2350 u.c. sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani. Folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a situației de serviciu, dacă aceasta s-a soldat cu urmări grave (inclusiv decesul persoanei sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății), se pedepsește cu amendă în mărime de la 1350 la 2350 u.c. sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani. În acest caz, diferența tratamentului sancționator nu mai este atât de vădită, deoarece se referă doar la cuantumul pedepsei exprimate în privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

După ce am făcut această comparație, se profilează

concluzia: nu se justifică aplicarea art.149 sau 157 CP RM în ipoteza în care producerea din imprudență a decesului victimei ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății se află în legătură cauzală nu cu o faptă oarecare, dar cu neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele.

Prezentăm un alt argument în sprijinul ideii de a completa capitolul XVI al părții speciale a Codului penal cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu. În conformitate cu art.226 CP RM, fapta prejudiciabilă constă în eschivarea sau îndeplinirea necorespunzătoare, inclusiv de către o persoană, care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, a obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice. În cazul în care aceeași faptă este comisă de către o persoană cu funcție de răspundere, art.226 CP RM reprezintă o normă specială față de art.329 CP RM. Cu alte cuvinte, în art.226 CP RM este prevăzută răspunderea pentru o varietate specială a neglijenței în serviciu. În cazul acestei varietăți, nu are importanță dacă subiectul infracțiunii reprezintă sfera publică sau sectorul privat. Atunci de ce acest aspect ar trebui să aibă importanță în cazul normei generale? O situație asemănătoare o atestăm în alin.(10) art.305 din Codul contravențional. Această normă prevede răspunderea pentru neaplicarea sau aplicarea necorespunzătoare de către persoanele cu funcție de răspundere ale asigurătorului (reasigurătorului) a măsurilor de remediere financiară a activității, stabilite de Comisia Națională a Pieței Financiare. Deși nu presupune producerea urmărilor prejudiciabile de talia celor stabilite la art.329 CP RM, fapta în cauză (atunci când este comisă din imprudență) poate fi considerată o varietate specială a neglijenței în serviciu. Remarcăm că subiectul acestei fapte este un factor de decizie care reprezintă sectorul privat.

În continuare vom prezenta un alt argument în sprijinul ideii că capitolul XVI al părții speciale a Codului penal trebuie completat cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu. Astfel, C.Timofei a propus completarea acestui capitol cu art.334¹ „Traficul de influență și cumpărarea de influență în sectorul privat” [25]. Totuși, în pofida acestei recomandări de a lărgi sfera de incidență a cap. XVI al părții speciale a Codului penal, legiuitorul a redus sfera în cauză. Ne referim la excluderea art.336 „Depășirea atribuțiilor de serviciu” din Codul penal prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova [26]. În pct. 181 din Nota informativă la proiectul acestei legi se explică: „Articolul 336 CP RM se exclude, deoarece depășirea atribuțiilor de serviciu trebuie sancționată disciplinar, inclusiv cu concediere, nu și penal. De asemenea, acțiunile descrise la alineatul (2) al acestui articol sunt sancționate în baza altor prevederi ale Codului penal (de exemplu, din cap. II). Faptul că infractorul este lucrător al serviciilor/organizațiilor indicate trebuie să re-

prezintă o circumstanță agravantă în cadrul prevederilor respective. Mai mult decât atât, faptul comiterii unei asemenea infracțiuni trebuie să aibă consecințe pentru eventuala menținere a postului ocupat. Țările europene nu prevăd o astfel de componentă de infracțiune” [27].

Pune în gardă faptul că art.335 CP RM a fost păstrat, iar art.336 CP RM a fost abrogat. Aceasta deși în art.336 CP RM erau incriminate fapte mai periculoase socialmente decât cele care sunt prevăzute la art.335 CP RM. Sub acest aspect, punem la îndoială argumentele invocate în Nota informativă precitată. Or, dacă depășirea atribuțiilor de serviciu în sectorul privat trebuie sancționată disciplinar (inclusiv cu concediere), atunci există mai multe temeiuri de a sancționa disciplinar abuzul de serviciu în sectorul privat. Dacă faptele care au fost descrise la alin.(2) art.336 CP RM erau sancționabile în baza altor prevederi ale Codului penal (de ex., în baza unor prevederi din cap. II al părții speciale), atunci există mai multe temeiuri de a aplica, în locul art.335 CP RM, acele prevederi din partea specială a Codului penal care privesc ipoteza comiterii infracțiunii cu folosirea situației de serviciu (lit. b) alin.(2) art.177, lit. a) alin.(2) art.178, lit. a) alin.(3) art.179, alin.(2) art.180¹, lit. d) alin.(2) art.190, lit. d) alin.(2) art.191, lit. d) alin.(3) art.217 sau alte asemenea norme din Codul penal). În fine, în legile penale doar ale unor state europene se incriminează în capitole aparte abuzul de putere și abuzul de serviciu în sfera publică și abuzul de serviciu în sectorul privat.

În consecință, ne întrebăm retoric: Reiese oare din toate acestea că art.335 CP RM ar trebui abrogat?

Actualmente, cap. XVI al părții speciale a Codului penal al RM constituie o copie trunchiată a cap.XV al părții speciale a Codului penal al RM. Lipsește claritatea în ceea ce privește criteriile de includere în cap.XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova doar a unor „copii” ale articolelor din cap. XV al părții speciale a Codului penal al RM. Probabil, în opinia legiuitorului moldovean, aceasta ar fi calea autohtonă „de compromis” între concepția legislativă ale acelor state (de ex., a Republicii Georgia, a Republicii Kazahstan, a Republicii Letonia, a Republicii Polone etc.), care promovează existența în legea penală a unor capitole distincte, dedicate infracțiunilor comise de către factorii de decizie în sfera publică și, respectiv, infracțiunilor săvârșite de către factorii de decizie în sectorul privat, și concepțiile legislative ale altor state (de ex., a Republicii Bulgaria, a Republicii Lituania, Republicii Azerbaidjan etc.), care promovează existența unui singur capitol al legii penale, consacrat infracțiunilor comise de către factorii de decizie atât în sfera publică, cât și în sectorul privat.

Dacă se intenționează păstrarea în continuare a cap. XVI al părții speciale a Codului penal al RM, considerăm oportună suplینirea lacunelor din cadrul acestuia. În această ordine de idei, întrucât nu putem depăși limita condiționată de scopul tezei de față, propunem completarea cap. XVI al părții speciale a Codului penal al RM cu un nou articol, care ar avea următorul conținut:

„Articolul 335². Neglijența în serviciu

(1) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a obligațiilor de serviciu ca rezultat al neglijenței sau al încrederii exagerate față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 850 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a obligațiilor de serviciu ca rezultat al neglijenței sau al încrederii exagerate față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții deosebit de mari,

se pedepsește cu închisoare de până la 4 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

(3) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a obligațiilor de serviciu ca rezultat al neglijenței sau al încrederii exagerate față de ele, dacă aceasta a provocat:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul persoanei;

c) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave,

se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani”.

În opinia noastră, n-ar trebui să existe un decalaj prea mare între gravitatea pedepselor stabilite pentru neglijența în serviciu în sectorul privat și gravitatea pedepselor stabilite pentru infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. În pct. 82 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.10 din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art.345 alin.(2) Cod contravențional (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr. 26g/2016 și nr.34g/2016), se menționează: „Stabilirea sancțiunilor în legea penală [...] trebuie să fie ghidată de existența proporției între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte” [28]. În această privință, suntem de acord cu A.V. Markarian. Acesta consideră că, în cazul comiterii infracțiunilor de către persoanele care gestionează o organizație nestatală, sunt afectate nu atât relațiile sociale economice, cât mai ales relațiile sociale din domeniul administrării: „Activitatea de administrare are drept scop organizarea funcționării organizației nestatale în ansamblu. Această

activitate este legată de realizarea nu doar a intereselor economice ale organizației în cauză, dar și a intereselor privind: conducerea colectivului de muncă; păstrarea locurilor de muncă și sporirea numărului acestora; crearea unui climat favorabil în cadrul organizației; stabilirea de relații cu autoritățile publice, precum și cu persoanele juridice sau fizice; creșterea volumului de activitate; menținerea stabilității relațiilor desfășurate. Pe lângă aceasta, activitatea de serviciu în organizațiile nestatale este legată de respectarea drepturilor angajaților organizației și ale altor persoane, a intereselor nepatrimoniale ale societății și statului, a securității ecologice și informaționale” [29]. Nu sunt negliabile nici argumentele prezentate de V.N. Borkov. În viziunea acestui autor, calitatea de subiect al neglijenței în serviciu ar trebui s-o aibă „conducătorii organizațiilor comerciale al căror proprietar este statul. Este vorba despre organizațiile comerciale mari care dețin monopolul în anumite domenii ale economiei și care îndeplinesc funcții sociale importante. Avariile și alte dereglări ale activității unor astfel de organizații pot avea repercusiuni nefaste pentru un mare număr de persoane. De aceea, acordarea calității de subiect al neglijenței în serviciu conducătorilor respectivelor organizații comerciale ar fi justificată din punct de vedere social” [30].

Nu putem încheia analiza subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM fără a supune examinării problema pluralității de făptuitori, toți având calitatea specială de persoane publice.

Este oare posibil coautoratul în cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM? În doctrina penală română, opiniile privind acest aspect sunt împărțite. De exemplu, unii autori [31-34] admit posibilitatea existenței coautoratului la infracțiunile comise din imprudență. Susținem poziția celui de-al doilea grup de autori români [35-40] care exclud o astfel de posibilitate. În unison cu autorii din cel de-al doilea grup, V. Cușnir susține: „Neglijența în serviciu, fiind o infracțiune de imprudență, exclude participația” [41].

Într-adevăr, din art.42 CP RM reiese: coautorul este participant la infracțiune. Potrivit art.41 CP RM, „se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”. Așadar, nu este posibilă cooperarea cu intenție a doi sau mai multor autori la săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. În aceste condiții, pune în gardă faptul că, într-o speță, în ordonanța de punere sub învinuire, s-a indicat că în privința lui R. S., C. A. și P. Șt. există probe că aceștia au săvârșit o infracțiune prevăzută la art.42 și lit. b) alin.(2) art.329 CP RM [42]. Referitor la aceeași infracțiune, Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău a obiectat just: *la etapa examinării cauzei în instanța de fond, acuzarea a considerat că infracțiunea a fost săvârșită în participație. Această opinie este absolut eronată, deoarece neglijența în serviciu nu poate fi săvârșită în participație. Or, nu există participație la infracțiunile comise din imprudență* [43].

Totuși, este posibil ca, în celeași împrejurări, două

sau mai multe persoane publice să nu îndeplinească sau să îndeplinească necorespunzător obligațiile de serviciu ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiințioase față de ele. În acest caz, vom fi oare în prezența unei singure infracțiuni prevăzute la art.329 CP RM sau a unui concurs de infracțiuni prevăzute la art.329 CP RM?

D.A. Bezborodov menționează: „În cazul copricinuirii imprudente, atestăm o acceptare mutuală a făptuitorilor. Mai mult, în unele cazuri, poate fi vorba chiar despre contarea pe conduita celeilalte persoane care comite aceeași infracțiune. Persoanele, care cauzează rezultatul infracțional din imprudență, pot fi informate cu privire la caracterul comun al funcțiilor pe care le dețin. De asemenea, conștientizarea caracterului comun al unei anumite activități poate decurge din instrucțiunile și regulamentele de serviciu corespunzătoare. În anumite situații, unul dintre făptuitori poate purta răspundere pentru aceea că nu a controlat și nu a asigurat (deși putea și trebuia s-o facă) săvârșirea faptei de către celălalt făptuitor, creând pe această cale premise pentru producerea unui rezultat infracțional comun” [44].

Ce înseamnă „copricinuire imprudentă” («неосторожное сопричинение»)? Găsim răspunsul la această întrebare în doctrina penală rusă. Astfel, D.A. Meleşko înțelege prin aceasta săvârșirea comună de către două sau mai multor persoane a faptei care cauzează din imprudență aceleași urmări prejudiciabile [45]. La rândul său, I.I. Ianina menționează: copricinuire imprudentă constituie comiterea de către două sau mai multe persoane (copricinuirii imprudente), ca rezultat al unor eforturi interdependente și intercondiționate (care exclud participația), a unei fapte care cauzează producerea din imprudență a unor urmări prejudiciabile [46]. N.M. Efremova exprimă următoarea părere: copricinuire imprudentă este participarea interdependentă și intercondiționată a două sau mai multor persoane la săvârșirea aceleiași fapte (acțiuni sau inacțiuni) care cauzează din imprudență aceleași urmări prejudiciabile indicate într-o normă concretă din partea specială a legii penale [47]. V. Nersesian și T.V. Kuhtina își exprimă punctul de vedere într-o formă mai coerentă: copricinuirea imprudentă are următoarele trăsături esențiale: 1) reprezintă o infracțiune unică; 2) presupune că la săvârșirea infracțiunii în cauză iau parte doi sau mai mulți făptuitori; 3) se caracterizează prin interdependență și intercondiționare ca premisă a producerii rezultatului infracțional; 4) implică producerea unei urmări prejudiciabile comune pentru toți făptuitorii, urmări prevăzute de o normă concretă a părții speciale a legii penale; 5) presupune prezența legăturii cauzale dintre comportamentul dinaintea comiterii infracțiunii și rezultatul infracțional [48, 49].

P. Iani accesibilizează perceperea naturii juridice a copricinuirii imprudente prin schițarea următorului exemplu: persoana, care efectuează urmărirea penală, și, ulterior, judecătorul interpretează incorect prevederile legii penale și/sau procesual penale. Drept urmare, o persoană este condamnată sau arestată ilegal.

După constatarea ilegalității condamnării sau arestării, persoanei reabilitate i se repară, din contul bugetului, prejudiciul cauzat prin fapta ilegală comisă de persoana, care efectuează urmărirea penală, și de judecător. Într-un asemenea caz, dacă urmările prejudiciabile produse au relevanță juridico-penală, acestea vor trebui imputate atât persoanei, care efectuează urmărirea penală, cât și judecătorului [50].

Din cele menționate *supra*, deducem că este posibil ca, în aceleași împrejurări, două sau mai multe persoane publice să nu îndeplinească sau să îndeplinească necorespunzător obligațiile de serviciu ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiințioase față de ele. Într-un asemenea caz, dacă se produce una dintre urmările prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM, persoanele în cauză vor fi autori (nu coautori) ai aceleiași infracțiuni. Producerea unei urmări prejudiciabile comune, ca rezultat al eforturilor interdependente și intercondiționate ale autorilor, condiționează lipsa concursului de infracțiuni.

O altă problemă, legată de pluralitatea de făptuitori, este cea privind posibilitatea comiterii infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM de către membrii unui organ colegial.

Astfel, într-o speță, *D.V. a fost achitat de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit. b) alin.(2) art.329 CP RM. S-a stabilit că daunele în mărime de 385.755,2 lei se aflau în legătură cauzală cu unele decizii ilegale adoptate de grupul de lucru pentru achiziții de mărfuri, lucrări și servicii pentru necesitățile Internatului Psihoneurologic din comuna B., raionul Soroca. Din acest grup de lucru făceau parte cinci membri, inclusiv D.V. Acesta ocupa funcția de Președinte al respectivului grup de lucru. Deciziile privitoare la achiziții au fost adoptate prin votul majorității membrilor grupului de lucru. Din această cauză, s-a ajuns la concluzia că D.V. nu putea să poarte răspundere pentru deciziile întregului grup de lucru* [51]. Dacă votul lui D.V. a contribuit la adoptarea unor decizii ilegale, înseamnă că acesta trebuia să poarte răspundere pentru propria faptă. În afară de D. V., ar fi trebuit să răspundă și acei membri ai grupului de lucru cu al căror vot au fost adoptate deciziile ilegale. În orice caz, faptul, că ceilalți membri ai grupului de lucru nu au fost trași la răspundere penală, nu ar fi trebuit să reprezinte un motiv de achitare a lui D. V.

Dintr-o altă speță, reiese că *art.329 CP RM nu poate fi aplicat, deoarece Consiliul municipal Chișinău, care a adoptat decizia considerată ilegală, este un organ colegial reprezentativ al municipiului* [52]. În legătură cu o opinie similară a Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, I.Selevestru susține: „Probabil, într-o asemenea manieră, a fost interpretat principiul caracterului personal al răspunderii penale, statuat de art.6 CP RM. O astfel de interpretare provoacă rezerve. Chiar dacă admitem că decizia respectivă a fost adoptată colegial, aceasta nu poate constitui un motiv de a nu aplica răspunderea penală” [53]. În același context, este util să reproducem părerea exprimată de R. Popov:

„Faptul că cele două sau mai multe persoane care săvârșesc infracțiuni fac parte dintr-un organism colegial (așa cum este și consiliul local) nu înseamnă deloc că tragerea la răspundere penală a acestora ar echivala cu aplicarea unei răspunderi colective în raport cu membrii acelui organism colegial. Așa cum votul consilierului local este unul personal, este imposibil ca acesta să poarte răspundere pentru altcineva. Consilierul local, care nu a votat pentru decizii ce contravin legii penale, nu are cum să răspundă penal. Așa cum nu este posibil ca răspunderea penală a consilierului local, care a votat pentru decizii ce contravin legii penale, să „ricoșeze” asupra unui consilier local care nu a votat pentru asemenea decizii. Indiferent care este numărul de consilieri locali dintr-un consiliu, aceștia sunt pasibili de răspundere pentru fapte infracționale” [54]. Suntem de acord cu aceste argumente: răspunderea personală a membrului unui organ colegial nu echivalează cu răspunderea pentru fapta altcuiva. Membrul unui organ colegial urmează să poarte răspundere nu pentru decizia colectivă ilegală a organului din care face parte, dar numai pentru propria contribuție ilegală la această decizie.

În context, nu poate fi trecută cu vederea existența Proiectului de Lege privind completarea unor acte legislative, nr. 3657/2016 [55]. Potrivit acestuia, Codul penal ar urma să fie completat cu art.42¹ „Răspunderea membrilor organelor colegiale”. În alineatul (1) al acestui articol se prevede: „Pentru adoptarea sau neadoptarea unui act de către un organ colegial răspunde fiecare dintre membrii organului colegial”. În legătură cu acest proiect, S. Brînza afirmă: „Inițiativa de stabilire a răspunderii membrilor organelor colegiale reiese din faptul că autoritățile publice nu pot fi subiecți ai răspunderii penale. Deci, pasibili de răspundere penală sunt membrii organelor colegiale ale autorităților publice, care săvârșesc infracțiuni” [56]. Sperăm că, odată cu adoptarea proiectului sus-menționat, vor dispărea reticențele celor abilitați cu aplicarea legii penale, referitoare la posibilitatea săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM de către membrii unui organ colegial.

Drept rezultat al analizei pe care am efectuat-o în cadrul acestui articol, formulăm următoarele **concluzii**:

- 1) persoana, care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
- 2) o organizație comercială (în sensul art.124 CP RM), în care cota statului este de 100%, nu poate fi echivalată cu o întreprindere de stat (în sensul alin.(2) art.123 CP RM);
- 3) este oportună completarea capitolului XVI al părții speciale a Codului penal cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu, al căror subiect ar fi persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație;
- 4) este posibil ca, în aceleași împrejurări, două sau mai multe persoane publice să nu îndeplinească sau să îndeplinească necorespunzător obligațiile de serviciu

ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiințioase față de ele. Într-un asemenea caz, dacă se produce una dintre urmările prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM, persoanele în cauză vor fi autori (nu coautori) ai aceleiași infracțiuni. Producerea unei urmări prejudiciabile comune, ca rezultat al eforturilor interdependente și intercondiționate ale autorilor, condiționează lipsa concursului de infracțiuni;

5) membrul unui organ colegial poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

Referințe:

1. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11.02.2009. Dosarul nr. 1ra-230/2009. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
2. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.02.2017. Dosarul nr. 1ra-419/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8283
3. POPOV, R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în capitolele XV și XVI din Partea specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 275.
4. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 226.
5. *Ibidem*, 1994, nr. 2.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*, 1997, nr. 38-39.
8. *Ibidem*, 2007, nr. 127-130.
9. *Ibidem*, 2016, nr. 355-359.
10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.06.2010. Dosarul nr. 1ra-665/2010. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
11. BRÎNZA, S., STATI, V. *Traat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 848.
12. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 8-10.
13. POPOV, R. *Op.cit.*, p. 251.
14. *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.
15. *Наказателен кодекс*. Disponibil: www.vks.bg/vks_p04_04.htm
16. *Кримінальний кодекс України*. Disponibil: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page12
17. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Disponibil: www.infolux.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150
18. *Criminal Code of the Republic of Estonia*. Disponibil: <http://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>
19. *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi*. Disponibil: www.e-qanun.az/code/11
20. *Criminal Code of Georgia*. Disponibil: <http://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
21. *Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі*. Disponibil: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>
22. *Krimināllikums*. Disponibil: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>
23. SERBINOV, I. Aspecte de drept comparat vizând subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”* (28-29 septembrie 2016). Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 17-21.
24. *Kodeks karny*. Disponibil: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=W DU19970880553&type=3>
25. TIMOFEI, C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 21-23.
26. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.
27. Notă informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova (art.10¹, 16, 21, ș.a.). Disponibil: <http://old.parlament.md/lawprocess/laws/december2008/277-XVI-18.12.2008/>
28. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 204-205.
29. МАРКАРЯН, А. В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. В: *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*. Матеріали II-ї міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року). Одеса, 2010, с. 185-188.
30. БОРКОВ, В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами* // Дисс. ... докт. юрид. наук. Омск, 2015, с. 204-205.
31. DONGOROZ, V., KAHANE, S., OANCEA, I. et al. *Explicații teoretice și practice ale Codului penal roman*. Vol. I. București: Editura Academiei, 1969, p. 194.
32. BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p. 437.
33. MITRACHE, C., MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2010, p. 318.
34. RADU, R.H. *Participația în dreptul penal*. București: C. H. Beck, 2013, p. 99.
35. VASILIU, T., ANTONIU, G., DANESȘ, Șt. et al. *Codul penal al României comentat și adnotat. Partea generală*. București: Editura Științifică, 1972, p. 164.
36. VASILIU, T., PAVEL, D., ANTONIU, G. et al. *Codul penal român, comentat și adnotat. Partea specială*. Vol. II. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 72.
37. GHEORGHIU BRĂDET, I. *Drept penal. Partea specială*. Vol. I. București: Europa Nova, 1994, p. 267.
38. MITRACHE, C., STĂNOU, R., MOLNAR, I. et al. *Noul Cod penal comentat*. Sub red. lui G. Antoniu. București: C. H. Beck, 2006, p. 424.
39. LAZĂR, V. *Drept penal. Partea specială*. București: Editura Universitară, 2006, p. 296.
40. ALECU, Gh. *Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 418.
41. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu* (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale.). Chișinău: Sarmis, 2009, p. 723, 724.
42. Sentința Judecătorei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 26.02.2016. Dosarul nr. 1-173/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
43. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13.12.2016. Dosarul nr. 1a-591/2016. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
44. БЕЗБОРОДОВ, Д.А. К вопросу о понятии неосторожного сопричинения в уголовном праве. В: *Криминалистика*, 2014, № 1, с. 9-16.
45. МЕЛЕШКО, Д.А. *Сопричинение вреда без признаков соучастия в доктрине уголовного права* / Дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016, с. 195.
46. ЯНИНА, И.Ю. Понятие и признаки неосторожного причинения. В: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2016, № 2, с. 65-73.
47. ЕФРЕМОВА, Н.М. Совместное причинение вреда в неосторожном многосубъектном преступлении. В: *Novainfo*, 2017, № 58-2, Юридические науки, с. 348-352.
48. НЕПЕСЕЯН, В. Уголовная ответственность сопричинителей вреда по неосторожности. В: *Российская юстиция*, 1999, № 10, с. 44-45.
49. КУХТИНА, Т.В. Проблемы соотношения соучастия и неосторожного сопричинения в уголовном праве. В: *Вестник ЮУрГУ*. Серия «Право», 2016, № 1, с. 62-66.
50. ЯНИ, П. Разграничение должностных и профессиональных функций при квалификации халатности. В: *Законность*, 2012, № 4, с. 41-46.
51. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 27.12.2011. Dosarul nr. 1ra-870/2011. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
52. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.01.2014. Dosarul nr. 1ra-73/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1405
53. SĖLEVESTRU, I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 240.
54. POPOV, R. *Op.cit.*, p. 205-206.
55. Proiectul de Lege privind completarea unor acte legislative. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2016/noiembrie/rasp_membrilor_organelor_colegiale_v_3.pdf
56. BRÎNZA, S. *Răspunderea penală a membrilor organelor colegiale: opinii pe marginea unui proiect de lege*. В: *Актуальные научные исследования в современном мире*. XX Международная научная конференция (21-22 декабря 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). *Сборник научных трудов*, 2016, Вып. 12, ч. 3, с. 72-78.

Prezentat la 20.08.2017

ȘTIINȚA DREPTULUI INFORMAȚIONAL – CONCEPT ȘI METODOLOGIE

Florentina DRAGAN
Universitatea de Stat din Moldova

Odată cu apariția unei noi ramuri în sistemul de drept național, s-a profilat și sistemul de categorii științifice inerente acestei ramuri. În atare sens, apare, în mod inevitabil, un ansamblu de probleme care creează o imagine conceptuală despre această știință, și anume: esența, metodologia, obiectul de studiu, scopul și funcțiile științei dreptului informațional, sistemul și structura acestuia, procedeele și metodele de cercetare științifică, aparatul noțional-categorial, adică, acele aspecte logico-științifice care însoțesc procesul de perfecționare a științei juridice, cunoașterii mecanismelor vitalității acesteia.

Cuvinte-cheie: știință; drept informațional; metodă; metodologie; știința juridică; știința dreptului informațional.

INFORMATION LAW SCIENCE – CONCEPT AND METODOLOGY

With the appearance of a new branch in the national law system, the set of scientific categories inherent for this branch was profiled. In this sense, some problems emerges inevitably, which creates a conceptual image about this science, namely: essence, methodology, object of study, aim and functions of the science of information law, its system and structure, methods of scientific research, the notional-categorial apparatus, that is, those logical-scientific aspects that accompany the process of improving legal science, knowing the mechanisms of its vitality.

Keywords: science; information law; method; methodology; legal science; science information law.

Odată cu apariția unei noi ramuri în sistemul de drept național, s-a profilat și sistemul de categorii științifice inerente acestei ramuri. Pe baza caracteristicilor identificate, putem stabili locul științei dreptului informațional în sistemul științelor juridice, pentru a determina legitățile și tendințele dezvoltării fenomenului vizat.

În pofida relevanței acestor aspecte, ele deocamdată nu au devenit obiect al unui studiu consacrat cu implicarea savanților-juriști. Actualmente sunt prea puține lucrări de cercetări științifice în materie de drept informațional. În virtutea complexității și amplitudinii domeniilor abordate, prezentul articol este o încercare optimistă de a scoate în relief doar unele laturi ale problematicii menționate, și anume: **conceptul** și **metodologia dreptului informațional**.

Știința dreptului informațional este raportată la categoria științelor juridice ramurale. În general, știința juridică este definită ca ansamblu (sau sistem) de cunoștințe sau sistem de viziuni și principii, legități, sau ca o totalitate de concepte, cunoștințe și dispoziții teoretico-științifice. Există și abordări care operează cu formule mai generalizatoare, cum ar fi: știința juridică reprezintă un sistem unitar de noțiuni și categorii care exprimă și rezumă rezultatele activității cognitive în domeniul reglementării normativ-juridice a relațiilor sociale.

Cât privește dreptul informațional, savantul rus V.A. Kopâlov [1] susține că această știință „investighează normele juridice informaționale, structura și semantica acestora (sensul și conținutul), analizează relațiile ce însoțesc aplicarea normelor juridice informaționale,

estimează eficiența acțiunii exercitate de ele, clasifică, sistematizează și codifică aceste norme, le încadrează în instituții juridice, formează și optimizează sistemul dreptului informațional, examinează problemele științifice de constituire și dezvoltare a sistemului de drept informațional.

În lucrarea cercetătorului V. N. Lopatin *Aspecte actuale ale constituirii și dezvoltării teoriei dreptului informațional*, știința dreptului informațional este definită ca fiind „ramură a științei juridice care cercetează relațiile sociale în domeniul informațional, legitățile acestora și nivelul de reflectare în drept, soluționarea acestor aspecte la nivel legislativ și jurisprudențial” [2].

Astfel, în viziunea mai multor savanți afirmați în domeniul de referință, noțiunea dreptului informațional reprezintă o abordare mai degrabă gnoseologică, pe când știința respectivă este tratată ca un sistem de cunoștințe. Cu toate acestea, metodologia filosofiei științelor permite o abordare mai universală a acestui fenomen.

Dacă e să ne referim la știință ca un simplu ansamblu de cunoștințe, atunci trebuie să recunoaștem că această abordare fixează doar rezultatul activității științifice, lăsând fără examinare celelalte părți componente ale acesteia. Însă natura științei juridice nu se reduce la o simplă pătrundere în esența unor realități obiective, dar este îndreptată și spre căutarea acestora, spre cunoașterea și aplicarea în practică a legilor dezvoltării sociale în diferite domenii ale realității juridice. „Cunoașterea științifică încă nu este o știință... Știința este prezentă, acolo unde are loc procesul de creare a unor noi cunoștințe” [3].

În literatura de specialitate, în prezența unor similitudini de poziții inițiale asupra obiectului studiului nostru, conceptul de „știință” este tratat nici pe departe uniform. Datele statistice demonstrează că, pentru termenul „știință”, există mai mult de 100 de definiții. O asemenea diversitate este cu adevărat logică în virtutea complexității obiectului cercetat, conținutului bogat al acestuia, deoarece știința poate fi tratată, atât prin prisma unor aspecte aparte, cât și pe planul dezvoltării acesteia în calitate de sistem unitar bine definit. Astfel devine explicabil faptul că știința este privită și ca un sistem de cunoștințe, și ca formă a conștiinței sociale, și, nemijlocit, ca o forță de producție, și ca un fenomen al psihologiei sociale. Spre exemplu, ne putem referi la următoarele aspecte ale conceptului de știință. *Primul*, rezultatul activității savanților; *al doilea*, potențialul intelectual al producției; *al treilea*, produsul spiritual universal al progresului social; *al patrulea*, element al culturii spirituale; *al cincilea*, o varietate specifică a cunoașterii; *al șaselea*, un sistem de autoacumulare continuă a cunoștințelor despre natură și societate; *al șaptelea*, formă de cogniție socială, reflectând lumea prin legi, principii, teorii, concepte și ipoteze; *al optulea*, unitatea dialectică a metodelor de cunoaștere și a sistemelor noționale, categoriale și legice; *al nouălea*, mijloc, factor de transformare a naturii; *al zecilea*, experiența concentrată și generalizată a omenirii; *al unsprezecilea*, un factor de intensificare și dezvoltare a producției etc.

Astfel, știința este multidimensională și obiect de cercetare pot fi multipli factori și caracteristici care o influențează. Cu toate acestea, în procesul conceperii definiției științei dreptului informațional, se impune relevarea proprietăților esențiale care o vor caracteriza ca un fenomen distinct.

În primul rând, din punct de vedere logico-gnoseologic, știința dreptului poate fi tratată ca un ansamblu de cunoștințe sistematizate. Întrucât, în paralel cu sistemul de cunoștințe științifice, pot exista și alte sisteme de cunoaștere, cum ar fi, mitologia, pseudoștiințele, deoarece semnul distinctiv al științei sunt cunoștințele obiectiv adevărate (în acest caz, spunem noi, știința este o unitate dialectică dintre teorie și metodă, rezultat al unei metodologii aparte, în timp ce mitologia nu face o distincție clară între subiect și obiect, obiect și semn, lucru și cuvânt, ființă și nume, relație spațială și temporală, origine și esență etc.). Altfel fie spus, principiul explicării științifice în mitologie este înlocuit cu o geneză și etimologie totală. Acest sistem este în permanentă evoluție, când schimbările sunt inerente deplasărilor produse, dar nu în spațiu, ci în timp. Astfel, știința dreptului informațional reprezintă un sistem de cunoștințe în proces de dezvoltare dinamică.

În al doilea rând, de pe poziții sociologice, știința se prezintă ca o formă specifică a activității sociale, un anumit tip de repartizare a muncii. Deschizând paranteza, vom menționa că Engels, vorbind despre apariția

științei juridice în calitate de tip distinct al activității umane, scria: „Pe măsura extinderii legislației și transformării ei într-un sistem unitar complex, apare necesitatea unei noi diviziuni sociale a muncii: se constituie o pătură socială profesională nouă de juriști, și odată cu aceasta, apar și științele juridice” [4]. Această activitate de producere a noilor cunoștințe (activitate de cercetări științifice) ține de un întreg sistem de relații dintre cercetători și instituții științifice – purtători, creatori și subiecți ai științei. Sistemul de relații dintre ei (formal sau informal) determină natura și caracterul relațiilor de asociere (instituții științifice, universități, catedre, școli doctorale etc.) care în procesul comunicării sunt preocupate de acumularea și procesarea de noi cunoștințe și de materializarea acestora în idei științifice. Astfel, știința dreptului informațional poate fi prezentată ca un sistem de procesare a informației.

În al treilea rând, sub aspectul semnificației sociale, știința juridică se prezintă ca o aplicare practică a concluziilor științifice. Acele idei științifice care sunt o consecință, o formă de procesare a fluxului informațional-științific își găsește expresie în opere scrise și în transformări sociopolitice ulterioare.

Domeniul realității obiective, studiat de știință, reprezintă obiectul acesteia, dar care nu apare în formă ideală, ci ca un sistem de semne ce servesc pentru exprimarea și fixarea cunoștințelor acumulate pe parcursul evoluției istorice a societății și care reflectă realitatea. Dacă în calitate de obiecte ale științelor naturale apar lucrurile, atunci în științele umanitare obiectul de studiu este reprezentat de semnul, prin care obiectul este transpus în text. Una dintre caracteristicile specifice ale științei umaniste este că ea operează cu texte care urmează a fi citite și conștientizate.

Deoarece dinamica cunoașterii realității juridice se produce de la nivelul empiric spre cel teoretic, apare o astfel de descriere a acestui domeniu care nu cuprinde toate proprietățile și relațiile sale în ansamblul acestora (cunoștințe empirice). Statutul gnoseologic al obiectului unei astfel de științe își găsește exprimare în categoria obiectului care este contrapus noțiunii de obiect de cercetare. Iar deoarece realitatea juridică poate face obiectul diferitelor științe juridice, obiectul științei dreptului informațional este realitatea informațional-juridică, normele și raporturile juridice ce țin de producerea, colectarea, procesarea, acumularea, stocarea, căutarea și diseminarea informației de către subiecții relațiilor informaționale, circuitul informațional propriu-zis, rețelele informaționale și noile tehnologii ale societății informaționale.

Obiectul științei dreptului informațional include ramura dreptului informațional autohton care cuprinde ansamblul normelor juridice și relațiile sociale, reglementate de acestea, relațiile sociale nereglementate normativ-juridic; evoluția istorică a unor instituții juridice aparte și a întregii ramuri de drept, aspectele teoretico-științifice ale dreptului informațional (con-

ceptul de știință, structura obiectului de studiu și obiectului de cercetare, sistemul izvoarelor de drept, metodologia etc.).

Procesul conștientizării acestor aspecte este însoțit de obținerea unor noi cunoștințe, relevarea legităților interne și tendințelor obiective de dezvoltare a proceselor informațional-juridice, drept în care știința dreptului informațional poate deveni un instrument de definire corectă a consecințelor activității sociale care vor corespunde intereselor dezvoltării progresive a societății.

Din această perspectivă, putem vorbi despre dezvoltarea științei dreptului informațional ca forță social-politică. Acest rol devine inerent științei din momentul valorificării acesteia din urmă în cadrul sistemului de norme și raporturi juridice propuse și dezvoltate de ea în procesul edificării statale, constituirii conștiinței civice, prin aprecierea și conștientizarea proceselor informațional-juridice.

Astfel, în procesul definirii științei dreptului informațional, autorul a identificat trei momente-cheie: În primul rând, știința este un ansamblu de cunoștințe sistematizate; în rândul al doilea, știința este o activitate; în cel din urmă rând, știința este o formă material-practică, cu structură organizatorică distinctă. Aceste trei circumstanțe formează o unitate organică integră ce fundamentează conceptul de „știință a dreptului informațional” la etapa contemporană.

Ea are și o structură distinctă – o totalitate de elemente cu legături reciproce stabile, asigurând unitatea și uniformitatea internă, deci capacitatea de a conserva principalele proprietăți, identificate anterior în procesul diferitelor schimbări interne și externe.

La definirea structurii științei este posibilă o abordare neunivocă. Structura științei este numită și componentă, și anatomie, și sistem, și chiar „piesă a științei ca instrument de producere a unor noi cunoștințe”. Nu există necesitatea de a expune întreaga listă a opiniilor pe marginea acestui aspect, deoarece esența nu este doar de a compila lista completă a acestora, dar și a stabili pe cât de adecvată este fiecare. În orice caz, acești termeni semnifică structura internă a sistemului studiat de cunoștințe ca mijloc de organizare a acestuia. Spre deosebire de structură, sistemul de știință va fi înțeles ca o combinație de părți constitutive, sfere care arată direcțiile cercetării. Dacă structura științei nu depinde de transformarea obiectului său, sistemul, dimpotrivă, este strâns legat de apariția, schimbarea sau dispariția unor anumite obiecte informativ-juridice ale realității exterioare.

Unii autori includ în aceasta obiectul (totalitatea problemelor și sarcinilor rezolvate de știință), teoria și ipoteza, metoda, faptul (descrierea materialului empiric); altele – legile științifice care corespund legilor lumii obiective; faptele, observațiile și experimentele; teoriile proceselor, concluziile teoretice generale din datele experimentale și legile deschise; categoriile specifice și conceptele de grade diferite de generalizare,

reflectând aspectele esențiale ale obiectului științelor individuale; principiile, postulatele; metodele private de cercetare; ipotezele [5].

Pe baza noțiunii formulate mai înainte, a științei dreptului informațional, precum și rolului său în sistemul de cunoștințe juridice, în plus față de scopurile deja menționate, obiectului și subiectului, în structura dreptului informațional este necesară includerea mijloacelor științei, metodele și rezultatele acesteia.

La **mijloacele activității științifice** se referă elementele care caracterizează știința dreptului informațional ca un sistem de cunoștințe teoretice. Acestea sunt faptele realității informativ-juridice; categoriile specifice ale științei dreptului informațional (informații, sistemul informațional, procesele de informare, resursele informaționale etc.); ipotezele, presupuneri fundamentate științifice; principiile și postulatele, ca formă inițială de organizare a cunoașterii; legile științifice, corespunzătoare legilor dezvoltării suprastructurii juridice, a întregii societăți, fiind reflectarea mai mult sau mai puțin exactă a acestora, doctrinele și teoriile politico-juridice care definesc întreaga arhitectură a dreptului informațional, relațiilor informativ-juridice.

Procesul cunoașterii fenomenelor informativ-juridice finalizează cu un anumit rezultat – **noile cunoștințe**. Pentru a satisface criteriul noutății, rezultatul activității științifice trebuie: 1) să conțină cunoștințe care lipsesc în compoziția științifică disponibilă; 2) să conțină termeni, specificați în dicționarul științei dreptului informațional; 3) se corelează cu obiectul științei; 4) să fie verificabile și confirmabile empiric.

Această din urmă condiție nu este întotdeauna inclusă în criteriul esenței științifice, dar nu și noutății: „chestiunea dacă această cunoaștere este adevărată sau falsă, dacă primește ea o confirmare empirică și în ce măsură, nu este identică cu problema esenței științifice”. Criterii ale esenței științifice a cunoașterii, rezultate din activitățile de cercetare, pot fi următoarele:

- dacă rezultatul științific surprinde unele proprietăți, relații, interacțiuni, legături necesare și stabile într-un anumit domeniu, formând sistemul ontologic al acestei teorii, și este evaluat ca adevăr obiectiv, obținut în urma unor transformări formale sau argumentări substanțiale sau aderării necontroversate la teorie cu drept de postulat nou;

- dacă rezultatul științific este obținut din teoria în structura concluziei formale sau de conținut și poate fi examinată după interpretarea specială a semnificațiilor variabile sau numerice din componența acesteia în calitate de propunere empirică ce formulează un posibil rezultat al observației sau experimentului;

- dacă faptul empiric sau generalizarea special construită a unei serii de observații, obținute indiferent de teoria respectivă, dar referitoare la domeniul obiectului acesteia: 1) este inclusă conform unor norme relevante în clasa consecințelor teoriei (schema explicației) și 2) este atașată de teorie într-un mod necontradictoriu cu

drept de postulat nou, 3) sunt folosite pentru argumentarea sau confirmarea teoriei propuse.

Rezultatul științific, deci noua cunoaștere, este fixat pe anumiți purtători – sursele științei. Mijloc universal de fixare a cunoștințelor pentru transmiterea și depozitarea acestora este documentul științific – obiectul material, care conține informația științifică fixată, destinată transmiterii ei în timp și spațiu și utilizată în practica publică. Există o altă formă a sursei – verbală. Acestea sunt discursurile, rapoartele, discuțiile la conferințe, sesiuni științifice, mese rotunde, întâlniri, schimburi de opinii, întrevederi personale. Însă această formă de surse științifice este adeseori transformată într-o formă scrisă (teze, articole etc.).

Forma scrisă a surselor științei, mai cu seamă publicațiile, sunt cele mai răspândite datorită funcției sale cu caracter dublu: în primul rând, fixarea clară a rezultatului cercetărilor științifice, într-o formă materială (purtătorii materiali ai cunoașterii sunt construcții semnificative, texte, care fiind forme de fixare, exponenți ai cunoașterii, în același timp nu coincid cu aceasta din urmă, în virtutea atitudinii social-cognitive complexe, generate în procesul activității de cunoaștere și doar în cadrul acesteia având viață, sens și semnificație [6]. Cunoștințele sunt invariabile în raport cu procedeele înregistrării lor, astfel încât este esențială perceperea textelor ca fenomene cu adevărat materiale, incluse în activitatea cognitivă) și astfel transmiterea acestora; în al doilea rând, indicațiile asupra autorului rezultatelor științifice și fixarea contribuției acestuia în dezvoltarea științifică.

În afară de calitatea de autor al documentelor științifice, criteriile ale surselor pot fi formele acestora. Pornind de la această ipoteză, ele sunt împărțite în: publicații – manuale, monografii, articole, teze etc.; manuscrise – disertații, rezumate, manuscrise depuse, texte de rapoarte, comunicate; materiale oficiale și semioficiale – brevete, rapoarte, referințe, recenzii; publicații electronice periodice: programe de calculator și baze de date, precum și documente electronice redactate și îngrijite pentru tipar, publicate și difuzate pe purtători mecanolizabili (forma fixării rezultatului științific, destinat comunicării rezultatelor cercetării părților interesate este tipărit aparte și trimis anumitor destinatari, reprezentând procedeul neformal de comunicare între subiecții științei (cooperare personală). Totalitatea indivizibilă, acoperiți de raze în care sunt difuzate materialele pretipărite, reprezintă un grup specific de comunicare, potrivit expresiei lui D. Price – „colegiul invizibil” [7]. Gradarea dintre aceste surse ale științei dreptului informațional este vagă, neclară, deoarece unele dintre ele pot evolua în altele.

Sursele dreptului informațional pot fi clasificate și după titlul documentului științific: monografie, articolului, disertației etc. Funcția titlului este de a determina locul documentului în sistemul existent de cunoștințe științifice. Titlul trebuie să fie un indicator pentru în-

treaga publicație, iar perfectarea titlului este efectuată în corespundere cu toate legile organizării, stocării și obținerii informației care permit cercetătorului să se orienteze imediat în conținutul acestei publicații, locului acesteia în sistemul științei. În plus, această grupă de clasificare poate identifica sistemul științei, poate arăta direcțiile elaborărilor științifice, rolul acestora, prioritățile științifice ale cercetătorilor, problemele existente în practică, spectrul de necesități.

Pentru a primi astfel de concluzii, este necesară evidența practică a tuturor surselor științei, deoarece apropierea lor de nivelul acoperirii depline poate reproduce schema obiectivă a sistemului dreptului informațional (în acest sens, devin extrem de actuale elaborarea limbajului și sistemului de reprezentare a rezultatelor cercetărilor, structurii științei dreptului informațional, și procedeele fixării stărilor acesteia, etaloanelor de denumiri și indexării de testare, crearea dicționarului terminologic al științei, care ar fi unul explicativ nu doar pentru profesioniști, dar și pentru sistemul automatizat).

Sursa cunoașterii științifice ca proces de înțelegere este întreaga lume din jurul nostru sub formă de lucruri și relații, inclusiv texte și alte fenomene. Aceasta presupune existența unui subiect care cunoaște această lume și obiectul cercetării, acea sferă a realității legale pe care acest subiect o învață, adică, sfera în care sunt exprimate informațiile și fenomenele juridice, de exemplu, în textele actelor normative. În atare sens, sunt purtători de informații, surse de cunoștințe despre informație și realitatea juridică.

Sursa științei ca sistem de cunoaștere este purtătorul material al cunoștințelor noi obținute de subiect în procesul cunoașterii și fixat în sistemul de concepte, judecăți, inferențe, teorii, ipoteze precise, în mod adecvat în realitatea legală. Cu alte cuvinte, realitatea imediată a cunoștințelor este limba – o formă de exprimare și fixarea cunoștințelor și astfel sursa științifică – purtătorul noului cercetător, cunoștințele dobândite și exprimate într-o formă simbolică – monografii, articole etc. (În prezentarea formelor pentru a face distincția între astfel de surse, ca text (carte, revistă, manuscris etc.), grafică (grafic, desen, plan, hartă etc.), audiovizual (înregistrare de sunet, film, diapozitiv) etc. În consecință, diferența dintre sursa cunoașterii și sursa științei constă în natura diferită a informațiilor transmise [8]. În primul caz, se transferă informații despre principiile juridice și regulile de conduită general-obligatorii referitoare la dreptul de informare, în al doilea – informațiile logice stabilite în sistemul de cunoaștere. Din punctul de vedere al abordării epistemologice, cunoașterea științifică, conținută în sursele științei, acționează ca o reflectare a realității informațional-juridice conținute în normele legale. Iar în sursele științei există o fixare a rezultatelor lucrării științifice într-o formă documentară, care permite descrierea atât a rezultatelor cercetării, cât și a metodologiei utilizate.

Astfel, după părerea noastră, abordările principale ale acestor probleme sunt:

Fiecare știință este evaluată, după cum se știe, de pe poziția nu numai a subiectului său, ci și pe bazele metodologice ale cunoașterii obiectelor sale imediate. Prin urmare, analiza esenței legii informației, a sarcinilor și a funcțiilor sale sociale, pe lângă definirea subiectului și a obiectelor acestei științe, necesită luarea în considerare a fundamentelor sale metodologice. Acest lucru înseamnă învățare, instrumente și tehnici care formează arsenalul științific al legii informației, sau, cu alte cuvinte, metodologia de implementare a acesteia (și dezvoltare) în rezolvarea problemelor juridice. Aceasta, în special, presupune o înțelegere a esenței și a conținutului metodologiei dreptului informațional; corelarea metodelor utilizate de ea și locul ei în sistemul general de metode științifice; cele mai importante principii și abordări ale cunoașterii obiectelor directe ale informatizării legale, esența și trăsăturile specifice ale metodelor de rezolvare a problemelor de circulație a informației și de drept, precum și alte probleme.

O caracteristică a dezvoltării metodologiei cercetării științifico-juridice la etapa actuală este complicarea excesivă atât a obiectului cunoașterii, cât și a mijloacelor cognitive utilizate. În prezent, arsenalul cercetărilor juridice este suplinit din ce în ce mai mult de noi metode științifice. Acest proces este, în mod firesc, asociat cu concretizarea cunoștințelor juridice, iar noile metode îndeplinesc cea mai importantă funcție metodologică – reflectarea mai precisă și mai adecvată a diverselor realități în domeniul juridic. La acestea se referă, în primul rând, metodele matematice. Atunci când sunt utilizate, este importantă stabilirea echilibrului corect între metodele calitative și cantitative, procedeele empirice și teoretice de cercetare, este neapărat necesară studierea influenței asupra elaborării categoriilor și noțiunilor de bază în dreptul informațional.

Astfel, în dreptul informațional, un rol important îl joacă procesele de integrare a celor mai diferite ramuri ale cunoașterii și, în primul rând, a științelor juridice, matematicii, informaticii și ciberneticii. De aceea, este firesc că în structura aparatului noțional al dreptului informațional, alături de noțiunile juridice, sunt utilizate frecvent concepte din domeniul informaticii, ciberneticii și științelor conexe.

În domeniul științei, conceptele de „informație”, „proces informațional”, „informatizare” sunt studiate suficient de amplu. Însă, pentru ca acestea să intre în circuitul juridic, în limbajul juridic, este necesar ca ele să fie consolidate la nivel oficial. Acest proces a început odată cu dezvoltarea legislației informaționale, dar se desfășoară haotic, unii termeni legali se află în raporturi contradictorii (De exemplu, în multe acte legislative în vigoare sunt utilizați termeni diferiți, care definesc noțiuni identice: 1. rețeaua informațională de telecomunicații (găsite în 25 de legi), rețeaua de calculatoare (31), rețeaua de MEC (2); Internetul, uneori

cu adăugarea calificativului „internațională de calculatoare” (66), rețeaua de comunicații publice – cât privește transmiterea documentelor electronice (22); 2. documentul electronic (50), documentul în formă electronico-digitală (7), documentul mecanolizibil (4), documentul de calculator (1), fișiere informaționale de calculator (3), publicații electronice (5), mesaje electronice (7), documentele obținute prin mijloace de comunicare electronică (3); 3. mașină electronică de calcul (26), calculator (I), mijloace ale tehnicii de calcul (6), computer (84) etc.).

O astfel de lipsă de termeni uniformi se poate solda cu o stare de haos în reglementarea relațiilor publice, încălcarea compatibilității juridice a legilor și cu dificultatea aplicării lor efective. Aceasta nu este doar o chestiune tehnico-juridică. Unitatea sistemului de drept al Republicii Moldova nu este, în ultimă instanță, asigurată de unitatea terminologiei, limbajului, standardelor unificate de elaborare a legilor. În acest domeniu s-au acumulat multe probleme. Deci una dintre sarcinile dreptului informațional este determinarea conținutului exact al termenilor din actele legislative, care capătă pentru întreaga știință juridică importanța categoriilor de bază, diferențierea și delimitarea diferitelor noțiuni informaționale, care capătă un caracter juridic general.

Astfel, aparatul conceptual al dreptului informațional este supus unei ambiguități permanente. În ultima vreme, și-a întărit pozițiile noua semantică a informatizării – rețelele informaționale globale, supermagistrala (*Superhighway*), Internetul, economia informațională, securitatea informațională etc., fapt determinat de apariția noilor realități ale societății informaționale și influența acestora asupra multor instituții informațional-juridice.

Referințe:

1. AVORNIC, Gh. *Tratat de teoria generală a statului și dreptului* (în 2 volume). Chișinău: Cartier, 2009.
2. CIOBANU, R., ARAMĂ, E. *Metodologia dreptului. Sinteze pentru seminar*. Chișinău: CEP USM, 2011.
3. DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului: Enciclopedie juridică*. București, 1996.
4. DOBRINESCU, I. *Introducere în logica juridică*. București, 1996.
5. AUBY, J-M., DUCOS-ADER, R. *Droit de l'information*. Paris: Dalloz, 1982.
6. SPERANȚIA, E. *Introducere în filozofia dreptului*, 1946.
7. ZLĂTESCU, V. *Relatările metodei comparative în studiul dreptului*. În: *Studiu de drept românesc*, 1989, nr.1.
8. КОГАН, В.З. *Теория информационного взаимодействия: Философско-социологические очерки*. Новосибирск, 1991.
9. *Теория государства и права: Часть 1. Теория государства*. Под ред. А.Б. ВЕНГЕРОВА. Москва: Юристъ, 1996.

Prezentat la 15.08.2017

SUBIECȚII PREVENIRII INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE MINORI

Victoria POPA

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Subiecții prevenirii infracțiunilor săvârșite de minori sunt organele de drept, autoritățile și instituțiile publice, organizațiile neguvernamentale, precum și persoanele cu funcții de răspundere, și cetățenii care sunt implicați în prevenirea fenomenului criminalității minorilor. În acest context, susținem că, pentru realizarea nemijlocită a prevenirii infracțiunilor săvârșite de minori, trebuie create instituții specializate, subdiviziuni, organizații de stat sau obștești care ar asigura desfășurarea unei activități profesionale în acest sens.

Cuvinte-cheie: subiecți; organe de drept; autorități publice; organizații neguvernamentale; instituții specializate; cetățeni; prevenire; criminalitate; minori.

THE SUBJECTS OF PREVENTION OF JUVENILE OFFENSES

The subjects of prevention of juvenile delinquency are law enforcement bodies, public authorities and institutions, non-governmental organizations as well as duty officials and citizens involved in the prevention of juvenile delinquency phenomenon. In this context, we insist that for the immediate implementation of the prevention of juvenile delinquency must be created specialized institutions, subdivisions, state or public organizations which would ensure the development of a professional activity for that purpose.

Keywords: subjects; law enforcement bodies; public authorities; non-governmental organizations; specialized institutions; citizens; prevention; criminality; minors.

În mod general, subiecții care luptă cu criminalitatea, inclusiv a minorilor, în literatura de specialitate se împart în patru categorii:

1. statali;
2. nestatali;
3. personal specializat;
4. personal nespecializat [1, p. 444].

În cele ce urmează, vom analiza rolul, atribuțiile și rezultatele prevenirii delincvenței juvenile de către organele de drept și de către alte autorități și instituții publice, precum și organizații neguvernamentale.

Sub aspect organizațional, o trăsătură deosebită a sistemului de prevenire a infracțiunilor minorilor o constituie specializarea organelor care o realizează. În acest sens, ne referim la funcționarea organelor respective, a serviciilor, persoanelor oficiale ș.a., care în activitatea lor se ocupă de organizarea combaterii vagabondajului, combaterii infracțiunilor etc. Cel mai des aceștia sunt investiți cu anumite împuterniciri și folosesc în acțiunile lor metode specifice bazate pe particularitățile psihologiei, pe situația juridică, posedând un complex de măsuri de influență nu doar asupra minorilor, ci și asupra persoanelor care se ocupă de educația acestora.

În sistemul organelor de interne evidențiem două grupe mari de subiecți de prevenire, și anume:

1. subiecți de drept care efectuează profilaxia minorilor concomitent cu activitatea lor de bază;
2. subiecți profilactici, care desfășoară expres activitatea de prevenire a criminalității minorilor [2, p. 362-363].

Din prima categorie vom enumera, în primul rând, **Ministerul Afacerilor Interne** în toată complexitatea

acestui. El îndeplinește în general atribuții în domeniul protecției minorilor și prevenirii comiterii infracțiunilor prin diverse servicii specifice ale ministerului, colaborând cu autoritățile publice locale. Nu ne vom opri la descrierea misiunilor MAI, ci vom analiza fiecare ramură structurală în parte.

Așadar, în cadrul primei grupe, se includ subdiviziunile **organelor de urmărire penală**, care asigură prevenirea crimelor minorilor, concomitent cu funcțiile lor principale de descoperire și curmare a acestora. Conform art.55 alin.(3) CPP RM, organul de urmărire penală are, de asemenea, obligația de a lua toate măsurile necesare pentru prevenirea și curmarea infracțiunii. Atribuții speciale are și conducătorul organului de urmărire penală, care potrivit art.56 alin.(2) CPP RM, exercită controlul asupra efectuării la timp a acțiunilor de descoperire și prevenire a infracțiunilor, ia măsuri pentru a asigura efectuarea sub toate aspectele, complet și obiectiv, a urmăririi penale și asigură înregistrarea, în modul stabilit, a sesizărilor despre săvârșirea infracțiunilor [3].

Poliția are principala datorie de a crea un mediu de siguranță și protejat pentru toți, prin reducerea infracțiunilor, prevenirea acțiunilor care ar putea amenința siguranța indivizilor și comunitatea în ansamblu, prin investigarea delictelor și trimiterea în judecată a făptașilor [4, p. 13], chiar dacă sunt persoane minore.

Poliția acționează prin diverse mijloace specifice acestei instituții întru cunoașterea, prevenirea și combaterea activităților ilicite ale persoanelor despre care există date sau indici că se pregătește săvârșirea unei anumite fapte antisociale. Chiar dacă măsurile poliției

ei pot fi multiple și în funcție de la caz la caz, acestea oricum au menirea să determine indivizii să renunțe la săvârșirea ilegalităților sau să creeze astfel de premise ca realizarea acestora să fie imposibilă.

În acest sens, menționăm rolul controalelor organelor de poliție, în cadrul cărora sunt implicați specialiști din diferite ramuri ale industriei, agriculturii, transporturilor, construcțiilor, comerțului, de învățământ, cultură. De asemenea, sunt implicați reprezentanți și ai altor organe de drept, cum sunt inspectoratele fiscale, garda financiară, poliția sanitară, inspectoratele de sănătate publică, metrologie, controlul mediului ș.a.m.d.

Principalul scop al acestor controale este de a preveni și descoperi infracțiunile și alte fapte ilegale, a autorilor și complicilor acestora, prinderea în flagrant a infractorilor și contravenienților, asigurarea ordinii publice etc. [5, p. 444]. Nu de puține ori aceste controale scot la lumină diverse încălcări care le comit anumite autorități sau instituții, care se ocupă cu reeducarea minorilor, supravegherea minorului sau pedepsirea corespunzătoare a acestora.

Polițistul de sector la fel are atribuții în prevenirea delincvenței juvenile, care prin lucrul „în teren” activează întru supravegherea comportamentelor celor cu antecedente penale la locul de trai și de muncă, în special a persoanelor condamnate și recidiviste [6, p. 362-363], precum și a minorilor care au un comportament antisocial.

În opinia autorului Mihai Bîrgău, o slabă supraveghere din partea polițistului de sector, precum și a statului față de problemele tinerei generații, duc la creșterea consumului de alcool și alte substanțe în rândul minorilor, prostituție, toxicomanie etc. [7, p. 362-363]. În cadrul diferitelor interviuri, s-au invocat mai multe dificultăți în prevenirea delincvenței juvenile din partea acestora, mai ales din cauza fluctuațiilor mari de cadre, funcția de polițist de sector fiind percepută mai mult ca o modalitate de a avansa în carieră, iar din numărul celor care rămân în această funcție, mulți demisionează, din cauză că fie sunt prea solicitați la locul de muncă, fie salariul nu este într-atât de motivant [8, p. 132].

Revenind la activitatea poliției în general, se consideră totuși că măsurile luate de către poliție sunt prea dure. Se recomandă în literatura de specialitate ca specialiștii din domeniul prevenirii criminalității să adopte o trecere de la metodele polițienești tradiționale la o abordare a criminalității într-o manieră preventivă. Ofițerii desemnați să lucreze în acele compartimente de prevenire și elaborare a unor strategii realiste trebuie să cunoască, în primul rând, formele de manifestare a criminalității, dinamica și cauzele concrete care le generează. Printre principalele puncte-cheie ale unor asemenea strategii sunt atenționarea publică asupra problemelor criminalității și a serviciilor disponibile pentru siguranța cetățenilor, proiecte de grup, prin care anumite organe să fie ajutate să aplice politicile lor de prevenire, încurajarea cetățenilor să depisteze și să raporteze faptele ilegale etc. [9, p. 171].

Printre activitățile poliției și a **Inspectoratului General de Poliție**, care au dat rezultate, putem enumera mai întâi, *activitățile de informare* prin formularea de recomandări pentru diferite categorii de persoane (părinți, profesori) sau minori (elevi, copii orfani, delincvenți minori). În general, aceste recomandări țin de prevenirea victimizării, accidentelor rutiere cu implicarea copiilor, evitarea pericolului neglijării și lăsării copiilor fără supraveghere, prevenirea abandonului de domiciliu al copiilor etc.

Alte activități sunt orientate special spre *prevenirea comportamentului delincent*. Printre principalele acțiuni se enumeră, întruniri părintești și cu corpul didactic din instituțiile de învățământ, întrunirile cu copiii, programul „Comportament nobil în instituție și societate”, activități de sensibilizare și informare în taberele de odihnă ș.a.

De asemenea, alte categorii de acțiuni reprezintă *operațiuni speciale* de prevenire a delincvenței juvenile. În acest sens, remarcăm, spre exemplu, operațiunea specializată „Grija”, desfășurat de IGP, având ca scop realizarea măsurilor eficiente de prevenire și combatere a criminalității minorilor, prevenirea traumatismului în rândul copiilor, cât și asigurarea ordinii publice și securității societății [10, p. 89-90].

Rolul poate cel mai important în prevenirea și profilaxia criminalității minorilor din cadrul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova îl are **Inspectoratul pentru minori**.

Printre principalele atribuții ale acestui organ intră relevarea și lichidarea factorilor criminogeni, educația juridică a minorilor, evidența profilactică a persoanelor eliberate din locurile de detenție și a celor condamnate cu amânarea executării sentinței, condamnate condiționat sau la muncă corecțională, evidența minorilor acuzați de comiterea infracțiunilor, a celor nereținuți, a celor care au comis infracțiunea, dar au fost eliberați de răspundere penală din diferite motive, inclusiv amnistia, evidența copiilor până la 14 ani, care încă nu sunt pasibili de pedeapsă penală, dar au comis anumite fapte ilegale, evidența persoanelor eliberate din instituțiile educaționale, mai ales ale acelor specializate în narcomanie etc.

Un rol extrem de important în activitatea acestei instituții este identificarea acelor persoane mature care atrag minorii în activități infracționale, cum sunt prostituția, cerșetoria, beția ș.a., și care au o influență negativă asupra acelor minori, care au fost eliberați din centrele de triere și alte instituții educaționale și de corecție a minorului [11, p. 370-371].

În acest sens, putem remarca influența părinților și a apropiaților familiei minorului, care pot exercita anumite influențe negative asupra acestuia. Din studiile realizate, observăm că 65,8% din recidiviști sunt persoane a căror orientare antisocială s-a manifestat încă din adolescență și în cadrul familiei. Din câte cunoaștem, depistarea la timp a familiilor criminogene și a tinerilor care au nimerit în medii de trai nefavorabile este extrem de necesară pentru prevenirea devianței minorilor

și comiterea actelor contrare legii. Din păcate, cerințele evidente ale educației în familiile respective constituie, în majoritatea cazurilor, cauzele inițiale ale orientării antisociale a personalității minorilor, iar o bună profilaxie timpurie poate reprezenta un element necesar întru înlăturarea acestor cauze.

Această profilaxie timpurie este și trebuie realizată de Inspectoratul pentru Minori și alte organe de drept cu atribuții în acest sens, care au menirea de a scoate de sub influența negativă a factorilor nocivi acei minori față de care exercitarea factorilor negativi pot duce la comiterea infracțiunilor. Printre principalele măsuri în cadrul prevenirii influenței nefavorabile, putem enumera, măsurile de constrângere, de convingere și de asistență. În acest sens, evidențiem printre primele metode care trebuie aplicate – chemarea la timp a părinților minorilor la poliție, în cazurile când se cunoaște că aceștia au relații cu persoane mature, care au comportamente antisociale, aducerea la cunoștință a faptelor ilegale la care a participat minorul în cauză, cât și utilizarea metodei de întrevăderi cu minorii cu participarea pedagogilor și psihologilor [12, p. 123].

În cadrul subdiviziunilor MAI, ținem să menționăm rolul important al *centrelor de triere a minorilor* în domeniul prevenirii comiterii noilor infracțiuni de către minorii certați cu legea.

În Republica Moldova, activitatea acestor centre este reglementată de Statutul Centrului de Triere a minorilor. Printre principalele drepturi ale funcționarilor acestora se enumeră:

- dreptul funcționarilor de a cere informații necesare pentru plasarea în câmpul muncii a minorilor de la oricare întreprinderi și organizații, indiferent de forma de proprietate;

- evaluarea cauzelor vagabondajului și a cauzelor comiterii infracțiunilor;

- identificarea personalității minorilor;

- în cazul părăsirii neautorizate a școlii generale sau profesionale, se invită părinții sau tutorii pentru a aduce minorii în familie sau în instituția respectivă;

- efectuarea, în anumite condiții, a percheziției personale a minorilor și a bunurilor acestora.

De asemenea, măsurile profilactice întreprinse de centrele respective de triere pentru minori pot lua forme diverse, care se consideră necesare în anumite intervale de timp și în favoarea minorului:

- informarea părinților, organelor poliției și altora despre personalitatea minorilor infractori sau vagabonzi;

- informarea organelor interesate privind cazurile de evadare a minorilor din casele de copii, internate, școli speciale, plecarea neautorizată de la locul de muncă, faptele de influență negativă a maturilor asupra minorilor;

- înaintarea propunerilor privind numirea anumitor educatori și alte persoane responsabile de activitatea educativă a minorilor eliberați din aceste centre;

- supravegherea minorilor eliberați în familii și alte instituții;

- elaborarea propunerilor de a priva anumiți părinți de drepturile lor părintești;

- studierea personalității infractorilor minori;

- analiza cauzelor comiterii infracțiunilor de către aceștia;

- elaborarea măsurilor necesare pentru prevenirea acestui fenomen.

Un mare aport îl constituie încercările centrelor de triere pentru minori de a asigura mai departe condiții bune pentru viață, deoarece, după cum ne arată statisticile, 62% din cazurile recidivei în cazul minorilor se întâmplă din cauza nimeririi minorilor după centrele de triere, în aceleași condiții care au favorizat comiterea infracțiunii pentru prima dată, iar 70% din minori nimeresc în același mediu social negativ în care a trăit și influențat comiterea infracțiunii [13, p. 363-366].

Trupele de carabinieri, conform art.12 al Legii nr. 806 din 12.12.1991 cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, efectuează servicii de patrulare și santinelă și de menținere a ordinii publice în raza teritorială de competență și desfășoară împreună cu organele de poliție o activitate de prevenire a faptelor antisociale, conform ordinelor Ministerului Afacerilor Interne.

Totodată, trupele de carabinieri au atribuții speciale de prevenire a comiterii infracțiunilor atât de către minori, cât și maturi, participând împreună cu alte forțe ale Ministerului Afacerilor Interne, la prevenirea, neutralizarea și la curmarea acțiunilor elementelor teroriste și de diversiune, iar la declararea stării de asediu sau de război, în cooperare cu armata națională și trupele de grăniceri, participă, sub conducerea Statului Major General al Forțelor Armate, la operații (acțiuni) de apărare a țării, în special la prevenirea acțiunilor îndreptate împotriva independenței și integrității Republicii Moldova, la paza căilor de comunicație, la evacuarea populației din zonele supuse atacurilor, la lupta împotriva grupurilor de cercetare-diversiune etc. [14].

În legislația națională cât și în actele interne ale MAI sau a Forțelor Armate, nu găsim prevederi exprese privind rolul trupelor de carabinieri în prevenirea delincvenței juvenile. Însă din practică, acestea prin serviciile lor de patrulare, depistează mult mai des decât polițiștii de sector și alte structuri, a diferitelor acțiuni sau factori care pot favoriza comiterea infracțiunilor, precum consumul de băuturi alcoolice și droguri de către minori, prostituția, actele de huliganism și vandalism, cât și prin prezența lor, pot preveni săvârșirea de infracțiuni contra bunurilor imobile, cum sunt locuințele cu ferestrele lăsate deschise în sezonul cald, asupra bunurilor mobile, cum sunt automobilele, cât și asupra persoanelor a căror trasee deseori coincid cu segmente și porțiuni de drum întunecate și periculoase, care pot favoriza comiterea anumitor infracțiuni.

În cadrul activității teoretice, trupele de carabinieri împreună cu organele de poliție realizează următoarele sarcini:

- studiază în comun și apreciază situația operativă;

- elaborează și coordonează planurile de lucru;

- indică misiunile generale și concrete pentru fiecare subunitate și echipă;
- determină legătura ordinii și sistemului de informare comun;
- realizează activități comune coordonate, inclusiv executarea serviciului în componența echipelor mixte;
- realizează ajutorul reciproc subunităților în timpul executării misiunilor și situațiilor excepționale;
- desfășoară bilanțuri comune.

În general, acțiunile trupelor de carabinieri se pot delimita în trei sfere;

1. Acțiuni cu caracter polițienesc;
2. Acțiuni profilactice;
3. Acțiuni militare.

În afară de acestea, trupele de carabinieri conlucrează cu organele procuraturii, Serviciul de Informare și Securitate, cu administrația publică locală și cu agenții economici [15, p. 62-63].

Profilaxia criminalității minorilor întreprinsă de către trupele de carabinieri și funcționarii Ministerului Afacerilor de Interne este în principal orientată în direcția depistării cauzelor ce determină implicarea minorilor în activități infracționale de la caz la caz, stabilirea cercului de persoane din care minorul face parte, a influenței familiei, școlii, prietenilor asupra acestuia. MAI întreprinde inclusiv acțiuni operative și de anchetă, orientate în principal spre diminuarea riscurilor implicării minorilor în acțiuni ilicite, cât și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de comiterea acestora, implicându-se și în lucrul cu părinții iresponsabili, copiii vagabonzi.

În activitatea sa, funcționarii de poliție conlucrează cu specialiștii de la **Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii; Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului; Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copiilor din Moldova; Centrele pentru minori**, cum ar fi acel din mun. Chișinău, cât și cu alte organe publice și ONG-uri, cum sunt fondurile, fundațiile etc. [16, p. 197].

În activitatea de prevenire a infracțiunilor trebuie atrași și diverși reprezentanți ai societății, colaboratori externi, mass-media, comisariatele militare, instituțiile de învățământ, instanțele de judecată, procuraturile, coloniile pentru minori și chiar organizațiile comerciale și necomerciale.

Din păcate, în ultimii ani, chiar dacă toate subdiviziunile MAI al RM are printre priorități diferite obiective care implică și activitatea cu minorii sau prevenirea comiterii anumitor infracțiuni de către aceștia, lipsesc legăturile necesare cu populația și societatea, lucru care duce la diminuarea rezultatelor scontate [17, p. 371].

Procuratura, în principiu, se ocupă cu coordonarea activității tuturor organelor de drept, care se ocupă cu profilaxia și combaterea criminalității [18, p. 444]. Într-un studiu totuși se arată că populația nu percepe procuratura ca un adevărat organ în prevenirea delincvenței juvenile, deoarece cei mai mulți dintre corespondenți au specificat faptul că activitatea procuraturilor nu este cunoscută din motiv că aceștia se implică doar atunci

când minorii au săvârșit infracțiuni [19, p. 140].

Instanțele judecătorești sunt acele instituții care în final asigură prevenirea specială prin condamnarea persoanelor care au comis o crimă, fie vorbim despre persoane mature, fie de minori. Principalele acțiuni care le poate lua instanța de judecată în cazul minorilor sunt prevăzute în Titlul V, cap. II – Măsuri preventive, din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

Potrivit, art.175 CPP RM, măsurile preventive sunt orientate spre a asigura buna desfășurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, spre aceea ca ei să nu împiedice stabilirea adevărului, ori spre asigurarea de către instanță a executării sentinței. Aceste măsuri preventive sunt [20]:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- 6) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 7) transmiterea sub supraveghere a minorului;
- 8) liberarea provizorie sub control judiciar;
- 9) liberarea provizorie pe cauțiune;
- 10) arestarea la domiciliu;
- 11) arestarea preventivă.

Printre cele mai utilizate metode pentru minori, reprezintă cea prevăzută la art.184, CPP RM, și anume, **transmiterea sub supraveghere a minorului**. Conform acestui articol, transmiterea sub supraveghere a minorului constă în asumarea în scris a obligației de către unul din părinții acestuia, a tutorelui, curatorului sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum și de către conducătorul instituției de învățământ speciale unde învață minorul, de a asigura prezentarea acestuia, când va fi citat, la organul de urmărire penală sau la instanță, precum și de a contracara acțiunile prevăzute la art.176 alin.(1) CPP RM, care prevăd ascunderea minorului de instanță sau de Organul de urmărire penală, împiedică stabilirea adevărului sau săvârșește alte infracțiuni.

Până la transmiterea sub supraveghere a minorului, procurorul sau instanța va solicita de la autoritatea tutelară informațiile necesare despre persoanele cărora urmează să le fie transmis minorul sub supraveghere pentru a se convinge că acestea sunt capabile să asigure supravegherea lui. Constatând că această măsură preventivă poate fi luată în privința minorului, procurorul adoptă o ordonanță, iar instanța – o încheiere, de aplicare a acesteia.

Transmiterea sub supraveghere a minorului se face numai la cererea scrisă a persoanelor menționate în alin.(1), care iau cunoștință de fondul cauzei și de obligațiile lor, fapt ce se consemnează în procesul-verbal.

Articolul respectiv mai include și sancțiunile care pot fi luate de către instanță, dacă persoanele respective nu își onorează obligațiile. Astfel, dacă persoana

căreia i-a fost transmis sub supraveghere minorul și-a încălcat obligațiile, ea poate fi supusă de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță unei amenzi judiciare în mărime de la 10 la 25 de unități convenționale. Hotărârea de aplicare a amenzii judiciare în condițiile prezentului aliniat poate fi atacată cu recurs [21].

Dorim să atragem atenția că, tot mai des, minorii sunt implicați sau doresc să facă parte din anumite grupări criminale sau structuri infracționale, unde consideră că vor fi tratați mai bine, vor obține foloase patrimoniale mai ușor și vor duce o viață mai bună.

Astfel, o importanță prioritară în sarcinile de colaborare și cooperare a organelor competente de drept în lupta cu criminalitatea în general, și cu delincvența juvenilă în special, le revine eforturilor comune în combaterea și prevenirea criminalității organizate și transnaționale. Aceasta reprezintă un pericol iminent care aduce atingere tuturor sferelor vieții, și anume:

1. în sfera socială: prin atragerea în activitatea criminală a unui număr tot mai mare de tineri, prin crearea stării de nesiguranță în societate, prin sporirea daunei cauzate infracțiunilor ecologice, prin falsificarea producției, a băuturilor alcoolice;

2. în sfera economică prin criminalizarea globală a relațiilor economice, prin creșterea economiei tenebre la care participă și minorii;

3. în sfera politică: prin pătrunderea structurilor criminale cu capitaluri mari în politică și influența asupra acestuia, prin adoptarea de acte legislative favorabile activității lor, care indirect pot favoriza și comiterea de infracțiuni de către minori, prin mituirea funcționarilor publici etc. [22, p. 73].

În politicile sociale din Republica Moldova putem întâlni și diverse măsuri, cerințe și instituții care se ocupă cu grija față de persoane și familie, în vederea prevenirii comportamentelor delincvente, excluziunii sociale sau marginalizării. Cheia unei bune reforme, în acest sens, stă în crearea unui sistem integru și divers al serviciilor sociale la nivel de comunitate, care s-ar baza pe descentralizare, dezvoltarea mecanismelor locale de control, crearea unei bunăstări tuturor membrilor societății etc. [23, p. 71].

În Republica Moldova, serviciile sociale sunt reglementate de Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale. Conform art.6 respectiva lege clasifică serviciile sociale în următoarele tipuri: servicii sociale primare; servicii sociale specializate și servicii sociale cu specializare înaltă. Legea ne oferă următoarele explicații și lămuriri cu privire la aceste tipuri:

1. Serviciile sociale primare sunt serviciile care se acordă la nivel de comunitate tuturor beneficiarilor și au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate care pot cauza marginalizarea sau excluziunea socială.

2. Serviciile sociale specializate sunt serviciile care implică antrenarea specialiștilor și au drept scop menținerea, reabilitarea și dezvoltarea capacităților individu-

ale pentru depășirea unei situații de dificultate în care se află beneficiarul sau familia acestuia.

3. Serviciile sociale cu specializare înaltă sunt serviciile prestate într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar, care impun un șir de intervenții, complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită și care necesită supraveghere continuă (24/24 ore) [24].

Profilaxia delictelor și asistența socială în principal este în componența serviciilor special create pentru minori, a școlii de cultură generală și profesionale, a centrelor de reabilitare medico-socială a copiilor, a instituțiilor de protecția sănătății, a azilurilor pentru minori etc.

În general, *administrația locală* ia măsuri pentru protejarea rețelei de instituții școlare împotriva atentatelor din partea structurilor comerciale, iar în acest sens ne referim la înstrăinarea încăperilor, lichidarea sau reorganizarea acestora neîntemeiat etc. Aceasta depune eforturile necesare pentru sprijinul nu doar a instituțiilor de învățământ, ci și a celor culturale, sportive, turism, de organizare a timpului liber al tinerilor, asigurarea condițiilor de autorealizare creatoare a acestora [25, p. 370].

Un alt organ cu funcții de promovare, coordonare și monitorizare a politicilor și programelor privind protecția copilului este *Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului*. Acest organ a fost instituit în anul 1998, fiind condus de viceministrul care gestionează și conduce problemele sociale. Din acesta mai face parte reprezentanții autorităților publice locale și centrale, funcționari publici și specialiști care activează în domeniul privind anumite probleme a copiilor ș.a. [26, p.72]. Acest organ conlucrează direct cu mai multe ministere și instituții de stat.

În acest sens, vom enumera în primul rând *Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale*, care printre atribuțiile sale se includ desigur și bunăstarea familiei și a copilului, indirect contribuind și la diminuarea delincvenței juvenile. Printre principalele domenii de gestiune din categoria Familiei menționăm, prevenirea traficului de ființe umane, prevenirea violenței în familie și în bază de gen, protecția familiei și a drepturilor copilului și egalitatea de șanse. Printre domeniile gestionate din cadrul protecției sociale, putem remarca asistența și asigurarea socială și protecția socială a persoanelor cu dizabilități [27].

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale contribuie prin serviciile specializate de urgență în serviciul sanitar, acționând în colaborare cu alte ministere și autoritățile administrative locale pentru îngrijirea copiilor abuzați sau a căror integritate fizică sau psihică a fost periclitată. De asemenea, acest Minister participă la diverse servicii pentru îngrijirea, tratamentul, reabilitarea și protecția minorilor cu handicap [28, p.216]. Printre principalul proiect care indirect aduce efecte în cadrul delincvenței juvenile prin diminuarea factorilor este Proiectul „Servicii de sănătate și asistență socia-

lă” [29], care odată implementat corect, considerăm că are puterea de a influența rata delincvenței juvenile. În prezent încă nu sunt date oficiale privind randamentul acestui proiect în ultimii ani.

Ministerul Justiției al RM, considerăm că la fel este un subiect care contribuie la prevenirea delincvenței juvenile. În principal, acesta este responsabil de aspectul legislativ, de armonizarea legislației la cea europeană, perfecționarea acesteia, corectarea etc. La fel Ministerul Justiției al Republicii Moldova este responsabil de întreținerea în detenție a minorilor condamnați prin decizie judecătorească.

Totodată, judecătorul V. Puică este autorul *Manualei privind Justiția Juvenilă ca Îndrumar pentru judecători și procurori* [30] – sursă care contribuie la o mai bună specializare și perfecționare a cadrelor din judecătoria și procuratură privind cunoașterea mai multor aspecte a domeniului juvenil din perspectiva normelor de drept.

De asemenea, Ministerul Justiției dispune de un grup de lucru privind justiția juvenilă [156], instituit prin Ordinul cu privire la actualizarea componenței Grupului de Lucru interinstituțional pentru realizarea acțiunii 6.3.2. pct.2 din Planul de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011-2016 [31], grup de lucru care are în prim-plan anume problemele cu care se confruntă minorii din sistemul de drept și penitenciar din Republica Moldova.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, are un rol foarte important anume în implementarea corectă a diverselor politici privind sistemul de învățământ din Republica Moldova, inclusiv a celor care au drept scop ajutorarea, consilierea minorilor cu comportamente deviate, prevenirea săvârșirii infracțiunilor de către aceștia, cât și elaborarea programelor de studii în așa fel, ca să elimine orice factor care poate contribui la săvârșirea anumitor contravenții sau infracțiuni, să le ocupe timpul liber cu activități necesare, profesorii să fie bine instruiți, la fel ca psihologii și alți specialiști, practicarea lecțiilor deschise împreună cu organele poliției pentru informarea elevilor și părinților privind prevenirea infracțiunilor, consecințele acesteia, evitarea și reacția corectă față de cazurile când se depistează sau observă anumite ilegalități.

În elaborarea programelor și strategiilor, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării se conduce de o serie de acte internaționale, cum sunt: Concluziile Consiliului din 12 mai 2009 privind cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale („ET 2020”), (2009/C 119/02); Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului. CM/Rec(2010) 7; Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația pentru cetățenie democratică. CM/Rec(2002) 12; Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația pentru drepturile omului în școli. CM/Rec(85) 7; Recomandarea Comitetului de Miniștri privind asigurarea educației de calitate. CM/Rec (2012)

13; Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind stabilirea unui cadru european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (2009/C 155/01); Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația copiilor romi/țigani în Europa. CM/Rec (2000) 4 etc.

Chiar și așa, se înregistrează mari lacune în sistemul de învățământ din Republica Moldova, unde cel mai des activitatea de prevenire a delincvenței juvenile este realizată de către dirigintele de clasă, care de multe ori nu sunt pregătiți pentru această misiune. Un ajutor ar putea veni din partea psihologilor școlari, care însă sunt insuficienți pentru toate instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal din republică. Însă, chiar și existența acestor psihologi nu înseamnă automat un lucru bine definit privind prevenirea fenomenului de delincvență juvenilă, deoarece nici în Regulamentul Serviciului de Asistență Psihopedagogică nu sunt relementate clar atribuțiile psihologilor în domeniul prevenirii delincvenței juvenile, fapt pentru care cel mai adesea aceștia se ocupă de asistență, care este totuși insuficientă [32, p. 154-155].

Paralel cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, activează și alte **instituții de lucru cu tineretul**, stabilite prin Legea nr. 279 din 11.02.1999 cu privire la tineret. Chiar dacă această lege este axată primordial pe tineret, adică după cum am observat în paragrafele anterioare pe persoane cu vârsta cuprinsă între 16-30 de ani, aceasta exercită influențe și asupra minorilor, care sunt totuși persoanele sub 18 ani.

În cadrul serviciilor sociale activează structuri centrale și locale de tineret, **centre informaționale și de consultanță pentru tineri**, finanțate de către bugetul de stat, care oferă informații gratuite acestora, îndrumări, asistență juridică, psihologică, medicală și de altă natură, îi ajută să își dezvolte aptitudinile și să-și rezolve problemele, îi impulsionează să participe la viața socială etc.

De asemenea, activează **Centrul național de cercetări în domeniul tineretului**, care în general monitorizează situația minorilor din Republica Moldova și elaborează diverse studii științifice privind toate aspectele vieții tineretului, a problemelor acestuia și desigur propune diverse recomandări.

Centrele de tineret din republică sunt instituții publice care oferă, în special tinerilor, oportunități pentru recreare activă conform diferitelor programe speciale. Acestea sunt înființate de autoritățile publice locale și centrale, cooperând cu organizațiile nonguvernamentale de tineret [33].

Centrele de Justiție Comunitare, reprezintă un alt tip de servicii sociale destinate minorilor. Acestea în prezent sunt deschise la Chișinău, Bălți, Cahul, Edineț, Ungheni, Soroca, Rezina și Fălești. Printre principalele obiective ale acestor centre se enumeră: acordarea asistenței postpenale, educarea înșușirilor normelor și valorilor sociale, adaptarea foștilor deținuți la mediul social și familiar, ajutorul la continuarea studiilor și muncii, asigurarea respectării drepturilor persoanelor eliberate

din detenție, oferirea minorilor sprijinului în condițiile de libertate, precum asistența medicală, consiliere psihologică, rezolvarea problemelor sociale și familiale, angajarea în câmpul muncii etc. [34, p. 77].

În continuare nu ne vom axa pe un subiect anume, ci pe o categorie de subiecți, și anume, pe **reprezentantul legal al minorului**, care indirect considerăm că contribuie la prevenirea comiterii infracțiunilor, și anume, prin faptul că o bună și corectă derulare a procesului penal, poate face ca minorul să își schimbe părerea cu privire la sistemul și normele de drept, considerând și crezând deja că legea totuși lucrează, judecătorii sunt corecți, iar drepturile sale sunt respectate. Suntem conștienți că în Republica Moldova există corupție, judecată selectivă și deseori nu se respectă drepturile, însă real vorbind, dacă buchia legii se respectă și nu se încalcă, atunci procesul penal poate fi o lecție bună de viață pentru minor, care va evita ulterior să mai încalce legea.

Conform legii, ca reprezentanți ai martorului minor pot fi următoarele categorii de persoane: părinții, tutorii, curatorii, înfietorii, avocatul, cât și reprezentanții instituțiilor sub supravegherea cărora se află minorul. Reprezentanții legali ai martorului minor sunt recunoscuți prin ordonanță motivată a Organului de Urmărire Penală sau încheierea judecătii și pot fi audiați în calitate de martori [35, p. 82].

Potrivit art.91 alin.(1) CPP RM, reprezentantul legal al martorului minor are dreptul să știe despre citarea de către organul de urmărire penală sau de instanță a persoanei interesele căreia le reprezintă, să o însoțească și să asiste la acțiunile procesuale cu participarea acestuia. Luând parte la efectuarea acțiunilor procesuale, acesta are dreptul cu permisiunea organului de urmărire penală sau a instanței, să se adreseze persoanei interesele căreia le reprezintă cu întrebări, observații, să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv; să facă obiecții împotriva acțiunilor președintelui ședinței de judecată; să ia cunoștință de procesul-verbal al acțiunilor procesuale la care el, împreună cu persoana interesele căreia le reprezintă au participat în cauza dată și să ceară completarea lui sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv; să invite pentru persoana interesele căreia le reprezintă un avocat în calitate de reprezentant.

Printre obligațiile acestuia putem enumera obligația de a se supune dispozițiilor legale ale reprezentantului organului de urmărire penală și respectarea ordinii stabilită în ședința de judecată [36].

În cadrul **organizațiilor neguvernamentale**, dorim să menționăm, în primul rând, asociațiile obștești care activează în cadrul serviciilor sociale, fundațiile, întreprinderile cu scop lucrativ sau fără scop lucrativ, ONG-urile etc. Acești subiecți au dreptul să presteze diverse servicii sociale și să participe la realizarea programelor de stat, proiectelor și altor politici din domeniul serviciilor sociale. Acestea pot să ceară și să primească de la organele abilitate diverse informații din

sfera socială, să efectueze investigații, cercetări, iar pe baza acestora să înainteze autorităților centrale sau locale diverse propuneri, inclusiv cele de modificare a legislației, a politicilor sociale etc. La fel, acestea au într-o oarecare măsură, rolul de a controla respectarea drepturilor copiilor, deoarece conform art.11 din Legea cu privire la serviciile sociale, pot informa populația prin diferite metode privind politicile sociale existente, despre nerespectarea drepturilor și intereselor legitime ale beneficiarilor serviciilor sociale, pot să sesizeze organele abilitate de prestarea serviciilor sociale, a organelor de drept, cât și să înainteze acțiuni în instanțele de judecată privind protecția drepturilor beneficiarilor de servicii sociale [37], inclusiv dacă aceștia sunt minori.

În general, cooperarea dintre **autoritățile statului, organizațiile private și cele nonguvernamentale** contribuie la reacția față de delincvența juvenilă, prin oferirea diverselor servicii, care sunt în competența acestor organe, servicii, care sunt și trebuie să fie (dacă nu sunt) bine organizate, coerente. Pentru o bună politică și prevenire a delincvenței juvenile se cere implicarea întregii societăți, cu o multitudine de eforturi.

În primul rând, față de minori trebuie să se asigure oportunitățile educaționale, pentru a satisface nevoile persoanelor tinere pentru o bună dezvoltare, mai ales față de minorii ce prezintă un anumit risc social, având nevoie și mai mare de ajutor și protecție. În al doilea rând, politicile în domeniul prevenirii criminalității minorilor trebuie să fie bine gândite și să aibă la bază legi, instituții, facilități, servicii și altele, pentru a reduce șansele și nevoia de a se comite infracțiuni. În al treilea rând, trebuie să se respecte toate drepturile și interesele tuturor tinerilor fără discriminare, să se asigure bunăstarea acestora, și să se omită pe cât de mult posibil de a denumi un minor ca fiind delincent sau recidivist, deoarece aceste catalogări de multe ori duc la dezvoltarea anume a acestor comportamente în asociație, cum este denumită persoana respectivă.

Și nu în ultimul rând, trebuie să se înțeleagă faptul că comportamentul neconform cu normele și valorile sociale ale unui minor sunt o parte a procesului de maturizare a acestuia, iar aceste manifestări tind să se diminueze în timp ce minorul ajunge la maturitate [38, p. 81-82].

Însăși **Recomandarea Rec (2003) 21** privind parteneriatul în prevenirea infracțiunii [39] recunoaște faptul că utilizarea doar a măsurilor justiției penale și a legii în prevenirea comiterii infracțiunilor nu se dovedesc eficiente, fapt pentru care se recomandă implementarea strategiilor cu implicarea societății, a comunității și a autorităților statului. Aceste implicări trebuie să aibă loc la toate nivelele – naționale, regionale și locale, atât cu politici pe termen scurt, cât și lung. Anume, parteneriatele respective sunt în stare de a da un randament înalt în lupta cu criminalitatea și prevenirea acesteia, inclusiv a minorilor.

Aproximativ aceleași dispoziții se includ și în **Principiile de la Riyadh**, care menționează că întreaga societate trebuie să depună eforturi pentru a asigura o bună

dezvoltare a tinerilor, să li se respecte și promoveze personalitatea acestora [40].

Chiar dacă de iure și de facto, în Republica Moldova, principalele responsabilități de administrare a justiției și elaborarea programelor de prevenire o au autoritățile, rolul societății și comunității este la fel de important. Principiile de la Riyadh recomandă, pe lângă cele menționate anterior, și participarea societății civile și a ONG-urilor la procesul de realizare și evaluare a programelor de prevenire a delincvenței juvenile, nu doar de implementare. În acest sens, respectivele programe ar trebui să nu utilizeze măsurile punitive, care pot chiar provoca un comportament delinvent la minori, iar conform Comitetului pentru Drepturile Copilului, acestea trebuie să creeze un mediu pozitiv pentru a se înțelege cauzele delincvenței juvenile, și să se bazeze pe respectarea tuturor drepturilor copilului [41, p. 48-49].

În concluzie, putem menționa faptul că atât organele de stat, autoritățile publice centrale și cele locale, instituțiile publice și organizațiile private, inclusiv chiar și cele cu capital străin, organizațiile de stat și nonguvernamentale sunt, în primul rând, responsabile să respecte legislația Republicii Moldova și în limita posibilităților să contribuie la prevenirea criminalității, inclusiv a minorilor, fie prin anunțarea organelor abilitate despre săvârșirea anumitor infracțiuni, fie prin elaborarea și implementarea diferitelor strategii și politici privind contracararea, prevenirea și profilaxia criminalității minorilor, inclusiv prin implicarea cât mai mult în diverse acțiuni sociale și comunitare.

Referințe:

1. CIOBANU, I. A. *Criminologie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011.
2. BÎRGĂU, M. *Criminologie: Curs universitar*. Chișinău: Print Caro, 2010.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. Publicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 104-110 din 07.06.2003.
4. ANDRONACHE, A. *Justiția juvenilă*. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2014.
5. CIOBANU, I. A. *Op. cit.*
6. BÎRGĂU, M. *Op. cit.*
7. *Ibidem*.
8. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Studiu de fezabilitate privind instanțele specializate în cauzele cu implicarea copiilor în Republica Moldova*. Chișinău: Bons Offices, 2011.
9. POP, O., NEAGU, G. *Criminologie generală*. Chișinău: Tipografia Elena V.I., 2005.
10. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Op. cit.*
11. BÎRGĂU, M. *Op. cit.*
12. BÎRGĂU, M. *Criminologie, Partea specială*. Chișinău: Elena V.I., 2005.
13. BÎRGĂU, M. *Op. cit.*
14. Legea nr. 806 din 12.12.1991 cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne. Publicată în: *Vestile* din 12.12.1991.
15. GRIȚCO, V. Rolul trupelor de carabinieri în prevenirea și combaterea criminalității. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale* din 18-19 aprilie 2003, Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere, în redacția lui Bîrgău Mihail. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne din Republica Moldova (Euro-Press), 2003.
16. DIMIN, V., FURNICĂ, L. Criminalitatea în rîndul minorilor: cauze și măsuri de combatere. În: *Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității*. Anuar științific, ediția IV. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI a RM, 2003.
17. BÎRGĂU, M. *Op. cit.*
18. CIOBANU, I. *Op. cit.*
19. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Op. cit.*
20. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
21. *Ibidem*.
22. DOGA, A. Activitatea de cooperare a organelor de drept în prevenirea și combaterea criminalității. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale* din 18-19 aprilie 2003, Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere, în redacția lui Bîrgău Mihail. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne din Republica Moldova (Euro-Press), 2003.
23. DOLEA, I., ZAHARIA, V., PRIȚCAN, V. *Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2012.
24. Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale. Publicată în: *Monitorul Oficial*, nr. 155-158, art.541 din 03.09.2010. În vigoare din 03.03.2011.
25. BÎRGĂU, M. *Op. cit.*
26. DOLEA, I. și alții. *Op. cit.*
27. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. <http://www.mmmpsf.gov.md/> (citată la 03.09.2017).
28. COCA-COZMA, C. M., CRĂCIUNESCU, C. M., Lefterache L. *Justiția pentru minori*. București: Universul Juridic, 2003.
29. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a Republicii Moldova. *Proiectul „Servicii de sănătate și asistență socială”*. <http://www.ms.gov.md/?q=proiecte-desfasurare/proiectul-servicii-sanata-te-si-asistenta-sociala> (citată la 21.09.2017).
30. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. *Informații utile*. http://www.justice.gov.md/public/files/file/Justitia%20pentru%20minori/Manual_justitia_juvenila_indrumar_pentru_judecatori_si_procurori_-_V_Puica-2014.pdf (citată la 03.08.2017).
31. Ordinul Ministerului Justiției al Republicii Moldova din 16.09.2014 cu privire la actualizarea componenței Grupului de Lucru interinstituțional pentru realizarea acțiunii 6.3.2. p.2 din Planul de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011-2016.
32. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Op. cit.*
33. Legea nr. 279 din 11.02.1999 cu privire la tineret. Publicată în: *Monitorul Oficial*, nr. 39-41, art.169 din 22.04.1999. În vigoare din 22.04.1999.
34. DOLEA, I. și alții. *Op. cit.*
35. CUCIURCĂ, A., URSU, N., DONCIU, A. ș.a. *Drept procesual penal, Partea generală: Note de curs*. Chișinău, 2013.
36. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003.
37. Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale. Publicată în: *Monitorul Oficial*, nr. 155-158, art.541 din 03.09.2010. În vigoare din 03.03.2011.
38. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Op. cit.*
39. Recomandarea Rec (2003) 21 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Parteneriatul în Prevenirea infracțiunii*. Adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 24 septembrie 2003, la cea de-a 853-a Întrunire a Prim-miniștrilor <http://www.cj.md/2015/03/05/recomandarea-rec-2003-21-a-comitetului-de-ministri-ctre-statele-membre-cu-privire-la-parteneriatul-in-prevenirea-infraciunii.html> (citată la 10.09.2017).
40. Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh) adoptate prin Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1998, în cea de-a 68-a Sesiune Plenară a Adunării generale ONU.
41. MERKVILADZE, M. Raport „*Justiția Juvenilă Situația din Regiunea Transnistreană a Moldovei în raport cu Standardele Internaționale*”. Chișinău: Promo-Lex, 2013.

Prezentat la 12.09.2017

ACHIZIȚIILE PUBLICE – DE LA ORIGINI PÂNĂ LA ACCEPȚIUNILE MODERNE ÎN CONTEXTUL VALORIFICĂRII UNOR INSTITUȚII SPECIFICE ACESTUI DOMENIU

Alina CODREANU

Academia de Studii Economice din Moldova

De-a lungul istoriei, achizițiile publice au cunoscut o dezvoltare continuă, prin prisma valorificării instituțiilor sale specifice. De la origini până în prezent, achizițiile publice au suferit multiple modificări în vederea diversificării și adaptării la necesitățile timpului. Actualitatea cercetării rezidă în cunoașterea evoluției achizițiilor publice prin edificarea instituțiilor juridice specifice. Una dintre instituțiile domeniului achizițiilor publice este și contractul de achiziție publică, care descrie, prin esența sa, particularitățile unui contract tipic administrativ. Grație metodelor de cercetare, precum observația, analiza și comparația, menționăm că parcursul istoric al achizițiilor publice accentuează, o dată în plus, valorificarea interesului public pentru buna funcționare a serviciilor publice, în multiple condiții sau provocări.

Cuvinte-cheie: achiziții publice; evoluție istorică; instituție juridică; autoritate contractantă; licitație; contract administrativ; particularități; contract de achiziție publică.

PUBLIC PROCUREMENT – FROM ORIGINS TO MODERN ACCEPTANCE IN THE CONTEXT OF VALORIFICATION SPECIFIC INSTITUTIONS TO THIS AREA

Throughout history, public procurement has known a continuous development, through the exploitation of its specific institutions. From its origins to the present, public procurement has undergone various changes in the purpose of diversification and adaptation to the needs of the time. The actuality of the research stems from the knowledge of the evolution of public procurement by the creation of specific legal institutions. One of the public procurement institutions is also the public procurement contract, which describes, by its very nature, the particularities of a typical administrative contract. Due to research methods such as observation, analysis and comparison, we mention that the historical track of public procurement once again enhances the public interest in the well-functioning of public services, under multiple conditions or challenges.

Keywords: public procurement; historical evolution; legal institution; contracting authority; auction; administrative contract; features; public procurement contract.

O instituție de drept nu poate fi înțeleasă în toată complexitatea sa și nici nu i se pot bănui tendințele evolutive dacă nu se cunoaște în curgerea istoriei șirul ideilor juridice din care ea s-a făurit, condițiile în care s-a dezvoltat și transformat, dacă nu se cunosc, în ordinea aparițiilor lor, elementele ei viabile peste vremuri.

Retrospectiv privind, existența contractelor de achiziție publică, în special pentru întreținerea curțiilor regale și a armatei, este consemnată începând cu perioada Evului Mediu, în statele feudale europene [1, p.409]. Odată cu delimitarea vistieriei țării de averea personală a domnitorilor, începând cu secolul al XVI-lea, a crescut responsabilitatea acestora cu privire la modul de cheltuire a banilor publici [11, p.10]. În Principatele Române, primul act normativ în care a fost tratată sistemic și unitar materia achizițiilor publice este Regulamentul relativ la comptabilitatea publică, adoptat de domnitorul Alexandru Ioan prin Decretul nr.29 din 29 noiembrie 1860 (publicat în *Monitorul Oficial*, nr.284 din 29 noiembrie 1860, reprodus și de cercetătorul E. Grădișteanu, în prevederile Codului financiar român) și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1861 [8, p. 13-33].

Totuși observăm că, anterior acestui Regulament, erau aplicabile Regulamentele Organice: pentru cel din Țara Românească (1831) relevant era cap. III, secțiunea a 6-a: „Chipul contabilității casei visteriei, a ținerii și dării socotelilor în bună orânduială”, iar pentru cel din Moldova (1832) relevantă era secțiunea a 7-a: „Pentru contabilitate” [18, p. 11].

Acest Regulament, întocmit de ministrul de finanțe Manolache Costachi, care a folosit ca sursă de inspirație Decretul francez asupra contabilității din 31 mai 1838 [4, p.100 și 110], dispunea la art. 35 că „tote tocmelele în numele Statului se vor face prin concurență și publicitate”. La art. 36 erau instituite o serie de situații de excepție, în care se puteau face „tocmeli prin bună învoire” (negocieri fără licitație), prima dintre ele fiind aceea în care achiziția nu depășea suma de 10.000 de lei, respectiv de 3.000 de lei/an, dacă tocmeala era făcută pentru mai mulți ani.

Noțiunile de *achiziție publică* sau de *contract de achiziție publică* nu apăreau în cuprinsul Regulamentului, iar singurele tipuri de proceduri de atribuire pe care le reglementa erau „licitația” și „tocmeala prin bună învoire”. Deși sumare, normele sale privind organizarea licitațiilor și tocmelelor înglobau majorita-

tea preceptelor definitorii ale procedurilor moderne de achiziție publică:

- a) accesul liber la procedură al comercianților;
- b) acordarea unei perioade de timp comercianților pentru întocmirea ofertelor și constituirea garanțiilor de participare;
- c) transparența:
 - procedurile erau anunțate prin mijloace de publicitate naționale sau, chiar, internaționale (licitațiile cu cel puțin 15 zile înainte de ținare);
 - datele din anunțuri asigurau o informare rezonabilă asupra obiectului și termenelor procedurii;
 - se elaborau caiete de sarcini, care erau puse la dispoziția celor interesați pentru a fi consultate;
 - deschiderea ofertelor avea loc în ședință publică;
 - adjudecarea avea loc la finalul ședinței de deschidere, ocazie cu care se redacta un proces-verbal în care se consemnau datele pe care s-a bazat adjudecarea;
- d) deși nu figurează *expressis verbis* în regulament, tratamentul egal era asigurat participanților (dat fiind că nu există instituite discriminări între aceștia);
- e) câștigătorul era determinat pe baza unui criteriu obiectiv care, în speță, se pare că era doar prețul cel mai scăzut al ofertei (nu există referiri la alte criterii în cuprinsul regulamentului);
- f) se urmărea cheltuirea cât mai eficientă a banilor publici;
- g) participanților la procedură le era recunoscută posibilitatea de a formula contestații.

Acest regulament a fost însoțit de Regulamentul special sub denumirea de „Jurnalul consiliului”, prin care se descrie contabilitatea lucrărilor publice, precum și de Regulamentul pentru adjudecări, în care erau expuse condițiile de participare la licitațiile de lucrări, regulile de organizare a licitațiilor, o serie de reguli legate de executarea, recepția și garantarea lucrărilor etc.

Regulamentul relativ la contabilitatea publică a reprezentat precursorul Legii asupra contabilității generale a statului (promulgată prin Decretul nr. 395 din 31 martie 1864 și publicată în *Monitorul Oficial* din 5 decembrie 1864), care la art. 45, ca și textul incipient precitat, dispunea că „toate tocmelile în numele Statului se vor face prin concurență și publicitate” [18, p.12]. Legea organică în referință, pusă în aplicare la 1 ianuarie 1865, a preluat majoritatea dispozițiilor pe linie de ținare a licitațiilor din regulament, pe care le-a întregit cu unele surprinzător de avansate pentru acea perioadă, cum ar fi: „nici un comptabil sau cassieru nu va putea lua parte directă sau indirectă la adjudecățiunile de furnituri sau de lucrări publice” (art.15), prin care se urmărea evitarea apariției unui conflict de interese în rândul acestor funcționari [18, p.12]. Unele norme în această materie pot fi identificate și

anterior, însă ele au caracter izolat sau punctual. Cu titlu de exemplu indicăm Legiuirea dată de Barbu Dimitrie Știrbeiu la 22 noiembrie 1851 pentru lucrarea „șoselelor și a podurilor din principat”, care la art. 11 dispunea că „veri ce lucrare de podu séu de șosea, se va da prin licitație, care licitație se va publica mai ânteiu după tôte formele legiuite” [18, p.10].

În accepțiunile moderne, prin instituția de „achiziție publică” se înțelege „procedura pe care o autoritate contractantă trebuie să o efectueze conform legii, pentru încheierea, cu unul sau mai mulți operatori economici, a unui contract de furnizare de produse, de prestare de servicii sau de executare de lucrări, cu titlu oneros [16, p.1]. Într-un sens mai restrâns, prin „achiziție publică” se înțelege „obiectul unui contract pe care îl încheie o autoritate contractantă potrivit legii, care constă în furnizarea unui produs, prestarea unui serviciu sau execuția unei lucrări”.

Conceptul de „achiziție publică” desemnează conținutul unor raporturi juridice asemănătoare cu cele specifice contractului de vânzare-cumpărare, apreciat într-un sens foarte larg. Pentru a fi în prezența unui contract de achiziție publică, este obligatoriu ca persoana care cumpără să fie autoritate contractantă, iar persoana care vinde trebuie să fie un operator economic [15, p. 5]. Însă nu orice contract de vânzare-cumpărare, în care cumpărător este o autoritate contractantă, iar vânzător este un operator economic, reprezintă *stricto sensu* o achiziție publică.

În același context, reiterăm că achizițiile publice nu înseamnă numai licitații (deschise sau restrânse), acestea fiind doar unul dintre tipurile de proceduri de atribuire prevăzute de legislație [14, p. 260-263]. În doctrina raporturilor dintre comercianți, licitația publică este privită ca fiind o vânzare-cumpărare de bunuri cu forme de publicitate și procedură prevăzute de lege sau de organizatorii de licitații.

Vânzarea-cumpărarea prin licitație, o altă instituție juridică, reprezintă un instrument procedural de vânzare către cel care oferă prețul cel mai mare sau, invers, o cumpărare de la cel care își oferă marfa la prețul cel mai mic. Așadar, există licitații întemeiate pe prețuri crescătoare și licitații întemeiate pe prețuri descrescătoare. În comerțul internațional, licitațiile sunt deschise (publice) sau închise (la care sunt admise să participe numai anumite firme sau persoane). Însă confuzia s-a perpetuat chiar și în actele normative. Probabil, ea își are originea în accepțiunea comună a termenului de „licitație” (din lat. *licitatio, licitationis*), de oferire a unui preț pentru un anumit bun. În Italia se utilizează termenul *licitazione*, în Franța *licitation*, în Spania *licitación*, în Brazilia *licitação*.

Totodată, mai observăm că, în domeniul contractelor administrative, există conturată o constrângere legală exorbitantă a administrației, care se manifestă în privința libertății acesteia de a-și alege partenerii

contractuali. Cu alte cuvinte, administrației îi este limitată libertatea de alegere a contractantului. Dacă, în dreptul privat, principiul libertății actelor juridice conferă particularilor libertatea de a alege cu cine să încheie un anumit contract, atunci, în dreptul administrativ, realitățile sunt altele.

Astfel cum o demonstrează cazul principalelor contracte administrative – în rândul cărora le clasificăm pe cele de achiziție publică și pe cele de concesiune, în vederea desemnării viitorilor contractanți, administrației îi este impusă parcurgerea procedurilor de atribuire enumerate, care au menirea de a oferi tuturor celor interesați condiții de concurență egală. În final, administrația se vede obligată să accepte un contractant pe care nu l-a ales după propria voință, ci care îi este impus de un criteriu prestabilit de desemnare obiectivă și imparțială a unui câștigător în competiția aspiranților la relația contractuală cu administrația [3, p.29-30].

Într-o opinie [7, p.220-221], contractului de achiziție publică, o altă instituție din domeniul achizițiilor publice, îi este recunoscută natura de contract administrativ, cel puțin din următoarele motive:

- reprezintă un acord de voință între o autoritate publică și un alt subiect de drept, public sau privat;
- are caracter oneros, presupunând efectuarea contra cost de lucrări, furnizarea de produse sau prestarea de servicii;
- unele dintre clauzele contractuale au caracter exorbitant, de drept public, respectiv sunt stabilite prin ordonanța de urgență și nu pot fi negociate cu persoana contractantă. Ele dau autorității contractante dreptul de reziliere unilaterală a contractului, în considerarea interesului public*;
- alte clauze contractuale, stabilite de autoritatea contractantă, prin caietul de sarcini și prin anunțurile referitoare la achiziția publică, au același caracter exorbitant față de dreptul comun. Sunt astfel de clauze incluse în contractele de lucrări care se referă la prescripții de proiectare și de calcul, la verificarea, inspecția și condițiile de recepție a lucrărilor sau a tehnicilor, procedeele și metodelor de construcție, precum și la orice alte condiții cu caracter tehnic pe care autoritatea contractantă este capabilă să le descrie, în funcție și de diverse acte normative și reglementări, în legătură cu lucrarea finală [6, p.220];
- contractul se încheie în urma utilizării unei proceduri speciale, expres prevăzută de ordonanța privind achizițiile publice;
- competența de a judeca litigiile născute pe baza lui aparține instanțelor judecătorești de contencios administrativ.

Cercetătorul Georges Vedel, în opera sa [17, p.189], evocă două criterii de recunoaștere a contractelor administrative:

- a) un contract executat pentru o persoană juridică

de drept public are caracter administrativ, dacă obiectul său ține de îndeplinirea unui serviciu public pentru cealaltă parte contractantă, indiferent dacă nu cuprinde nicio clauză exorbitantă;

- b) un contract semnat cu o persoană juridică de drept public are caracter administrativ, independent de relația sa cu serviciul public, dacă cuprinde clauze exorbitante.

Competența instanțelor de contencios administrativ este o caracteristică esențială a calificării unui contract administrativ ca atare [2, p.219]. Această competență este instituită în Legea contenciosului administrativ nr. 793/2000, care dispune că instanța de contencios administrativ este competentă să soluționeze litigiile care apar în fazele de încheiere, modificare, interpretare, executare și încetare a contractului administrativ. Toate aceste litigii au în vedere regula după care principiul libertății contractuale este subordonat principiului priorității interesului public.

Promotorul teoriei contractelor administrative, cercetătorul Gaston Jèze, apreciază că, pentru existența unui contract administrativ este necesară îndeplinirea următoarelor condiții:

- un acord de voință între administrație și particulari;
- acordul de voință să aibă ca scop crearea unei obligații juridice de prestare a unor lucrări materiale sau servicii în schimbul unei remunerații;
- prestația să fie destinată a asigura funcționarea unui serviciu public;
- părțile să conștientizeze supunerea acordului unui regim de drept public;
- inegalitatea părților contractante;
- interpretarea extensivă a contractului, particularul trebuind să sacrifice interesul său privat interesului public al administrației contractante, cu rezerva dreptului la despăgubiri;
- dreptul administrației de a lua măsuri unilaterale executorii, fără intervenția justiției cum ar fi: modificarea unilaterală, rezilierea unilaterală ori altă sancțiune unilaterală, atunci când interesul public o cere;
- aplicarea teoriei impreviziunii, potrivit căreia atunci când împrejurări excepționale fac executarea prea oneroasă pentru particular, administrația publică îi acordă o revizuire a condițiilor economice ale contractului, prin adaptarea lor la noua conjunctură (principiul echilibrului contractual);
- litigiile sunt supuse judecătorului administrativ [13, p.16].

Astfel trebuie atins un just echilibru între interesele concurente ale reclamantului și ale colectivității sau societății în ansamblul ei. Filozofia contractelor administrative presupune ca acordul de voință al părților să fie subordonat interesului public.

Contractul administrativ nu este un scop în sine, precum contractul civil sau comercial; contractul ad-

ministrativ, la fel ca și actul administrativ unilateral, reprezintă un mijloc juridic prin care se realizează administrația publică, fie sub forma aplicării la cazuri concrete a legii, fie sub forma prestării de servicii publice, în sensul larg al termenului, în limitele legii [12, p.184].

Analizând doctrina autohtonă, menționăm rolul cercetătorilor în domeniu, Ion Guceac și Victor Balmuș, care realizează o clasificare a contractelor administrative [9, p.7], în funcție de:

(a) atitudinea față de puterea publică (contracte interne sau externe, după cum părțile sunt organe ale administrației sau una din părți este un privat);

(b) obiectul contractului: contracte privind competența, administrarea proprietății publice, achizițiile publice, contracte cu militarii, studenții, agenții serviciilor speciale, acorduri financiare și fiscale, de interacțiune, colaborare, concesiuni și acorduri investiționale etc.;

(c) criterii unanim recunoscute: contracte bi- sau multilaterale, contracte-tip, consensuale, prealabile, principale;

(d) conținut: acorduri organizaționale și mixte, în care clauzele organizaționale sunt legate cu raporturile de muncă, de proprietate etc. Poate fi punctat, astfel, că contractele administrative încheiate în vederea prestării serviciilor publice sunt contracte solemne, cu titlu oneros, sinalagmatic, comutative, cu executare succesivă și *intuitu personae*.

Cercetătorul moldovean Victor Guțuleac afirmă că: „Singura modalitate prin care dreptul public poate dobândi o oarecare libertate de acțiune este contractul administrativ, instrument prin intermediul căruia administrația intră în relație contractuală cu privații, în vederea asigurării funcționării unui serviciu public, a punerii în valoare a bunurilor publice, ori a achiziționării de produse, servicii și lucrări” [10, p.42]. În același context, conform opiniei cercetătoarei din România, Ioana Maria Costea, „contractele de achiziție publică sunt extrem de importante în sistemul bugetar; acestea asigură schimbul efectiv între resursa bănească și bunurile ori serviciile garantate de puterea publică” [5, p.64].

În concluzie, achizițiile publice au cunoscut, de-a lungul istoriei, modificări și dezvoltare continuă, prin prisma instituțiilor specifice, instrumentelor juridice și a legislației ce suportă permanent schimbări indispensabile. De la origine și până la etapa actuală, achizițiile publice au îmbrăcat diverse forme, esența, scopul și importanța rămânând aceleași – de a valorifica interesul public pentru buna funcționare a serviciilor publice.

Referințe:

- ALEXANDRU, I., CĂRĂUȘAN, M., BUCUR, S. *Drept administrativ*. București: Lumina Lex, 2005.
- AUBY, J.-M., BON, P. *Droit administratif des biens*. 3e édition. Paris: Dalloz, 1995.
- BRAD, I. *Revocarea actelor administrative*. București: Universul Juridic, 2009.
- CETERCHI, I., coord. *Istoria dreptului românesc*. Vol. II, partea a doua. București: Ed. Academiei, 1987.
- COSTEA, I. M. *Drept financiar. Note de curs. Conform noului Cod fiscal și noului Cod de procedură fiscală*. București: Hamangiu, 2016.
* Actualmente, asemenea prevedere nu este expusă direct în legislația României, totuși o reminiscență a ei se regăsește într-o ordonanță a Guvernului ce prevede posibilitatea de încetare a contractului de concesiune, în cazul în care interesul național sau local o impune, prin denunțarea unilaterală de către concedent, cu plata unei despăgubiri juste și prealabile în sarcina acestuia, în caz de dezacord fiind competentă instanța de judecată.
- DRAGOȘ, D.C., BUDA, D. Considerații teoretice privind noul cadru juridic al încheierii contractelor de achiziție publică. În: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, nr.1(7)/2002.
- DRAGOȘ, D.C. Contractul de achiziție publică. În: *Curierul Judiciar*, nr.2/2002.
- GRĂDIȘTEANU, E. *Codul financiar român*. Ed. a doua. București: Tipografia „Gregorie Luis”, 1886.
- GUCEAC, I., BALMUȘ, V. Originea și dimensiunea conceptului „contract administrativ”. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 1.
- GUȚULEAC, V. *Drept administrativ*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.
- IONESCU, L. *Controlul financiar fiscal și audit. Fundamente teoretice și practice*. București: Ars Academica, 2009.
- IORGOVAN, A. *Noua lege a contenciosului administrativ. Geneză, explicații și jurisprudență*. București: Kullsys, 2006.
- JÉZE, G. *Les contrats administratifs de l'Etat, des départements, des communes et des établissements public*. Vol. I. Paris, 1927.
- PĂTULEA, V., TURIANU, C. *Instituții de drept economic și comercial. Practică juridicțională*. București: Continent XXI și Universul, 1994.
- RAȚIU, M.A. *Noua legislație a achizițiilor publice și a concesiunilor*. București: Universul Juridic, 2016.
- ȘERBAN, D.D. *Achiziții publice. Teoria și practica jurisdicției administrative*. București: Hamangiu, 2012.
- VEDEL, G. *Droit administratif* (Derecho administrativo). Traducere J. RINCON. Madrid: Biblioteca Juridica Aguilar, 1980.
- http://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/achizitii-publice-teoria-si-practica-jurisdicției-administrative_extras.pdf

Prezentat la 20.09.2017

REFLECȚII PRIVIND CONȚINUTUL STRATEGIEI SECURITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ROMÂNIEI

Gheorghe GRAUR
Radion ROTARU

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Strategia securității/apărării naționale este „arta și știința dezvoltării, aplicării și coordonării instrumentelor de putere ale unui stat (diplomatice, economice, militare și informaționale) cu scopul de a realiza obiective care să contribuie la asigurarea securității naționale în contextul provocărilor militare”.

În contextul evenimentelor internaționale, politica de securitate a Republicii Moldova este influențată de interesele statelor de după cortină, deci ele pot fi ca factor de mobilizare național și instituțional în vederea asigurării combaterii acțiunilor îndreptate spre schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, subminarea sau lichidarea suveranității, securității, neutralității, independenței și integrității teritoriale a republicii și celor mai de preț valori statale.

Studiul respectiv tinde să completeze modest doctrina privind aspectele strategiei securității naționale comparativ cu strategiile de securitate din alte state.

Realitatea a demonstrat că interesele fundamentale ale unui stat pot fi grav afectate nu numai pe cale militară, ci și pe alte căi, de natură diversă (politică, diplomatică, economică, informațională, psihologică, biologică, ecologică etc.). În fața unor pericole și amenințări care vin pe astfel de căi, atât din exteriorul, cât și din interiorul țării, s-a dovedit că orice armată oricât ar fi de perfecționată, rămâne, adesea, neputincioasă. Aceasta nu înseamnă însă că armatele nu pot să își aducă și ele o anumită contribuție la contracararea agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor nemilitare.

Cuvinte-cheie: securitate națională; insecuritate; strategie națională; politică de apărare; politică de securitate; securitate militară; state; armată; agresiuni; riscuri; cadrul legal.

REFLECTIONS ON THE CONTENT OF THE SECURITY STRATEGY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ROMANIA

Security strategy/national defences is „art and science development, implimentasion and coordonation of power tools of State (diplomatic, economic, military and information) with the porpose to achieve goals contributory to insurance of the national security in the context of military challenges”

In the context of international events, the security policy of the Republic of Moldova is influenced by the interests of the states behind the curtain, so they may be a factor of national mobilization and institutional in order to ensure combat actions directed to change through violence the constitutional order, undermining or liquidating the sovereignty, security, neutrality, independence and territorial integrity of the Republic and the most precious values state.

The study aims to fill modestly the doctrine on matters of national security strategy compared to the security strategies of other countries.

Reality has shown that the fundamental interests of a country can be affected not only by military means but also by other routes of varied nature (political, diplomatic, economic, informational, psychological, biological, environmental, etc.). Facing the dangers and threats that come, both outside and inside the country, it's proved that any army remains often powerless, no matter how improved it is.

This does not mean that armies are unable to bring a certain contribution to counteracting assaults, dangers, threats and non-military risks.

Keywords: National Security; insecurity; national strategy; defense policy; security policy; military security; state; army; assaults; risk; legal framework.

Introducere. Afirmăm solemn că este puțin elogiată maxima unui exponent de prestigiu al Renașterii italiene Nicollo Machiavelli: „Un stat nu-și poate întemeia securitatea decât pe propriile arme”, dat fiind faptul că este un adevăr unanim acceptat de istorie. Perpetuarea insecurității predomină pe tot globul, afectând nemijlocit evoluția rasei umane. Pentru a înțelege chintesența acestui aforism, este necesar de analizat pendularea regimurilor juridice, politice ale unor state, fără personalul armatelor lor.

Reflecții teoretice privind unele delimitări conceptuale ale termenilor de „securitate”, „securitate națională”, „securitate internațională” etc.

Omul a dovedit de-a lungul istoriei că are nevoie

permanentă de siguranță pentru asigurarea stabilității, iar ca răspuns la această realitate a luat naștere conceptul de securitate.

Termenul „securitate” provine din cuvintele latine *securitas* și *securitatis*, care exprimă atât lipsa unei primejdii, cât și o stare de calm și pace. În limba română, acest termen este atestat în *Hronicul* lui Gheorghe Șincai, cu înțelesul de „a fi la adăpost de orice pericol”, „a fi în siguranță”, „a avea sentimentul de încredere și liniște datorate absenței oricărui pericol” [1, p. 358].

Definiții succinte privind Securitatea:

➤ etimologic provine din lat. *securitas*, însemnând „fără grijă, serenitate, liniște sufletească;

➤ „în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor

la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate” (Arnold Wolfers);

➤ „absența pericolului” (Arnold Wolfers);
 ➤ „capacitatea de a face față agresiunii externe” (Giacomo Luciani, 1989);

➤ „păstrarea trăsăturilor tradiționale de limbă, cultură, de identitate națională, religioasă și de obiceiuri” (securitatea societală, Waever, 1993)[2, IPP].

➤ Ian Bellany (1981) scrie că „securitatea, în sine, este o relativă absență a războiului” combinată cu un nou introdus factor psihologic, reprezentat de „o relativă solidă convingere că nici un război care ar putea avea loc nu s-ar termina cu o înfrângere” [3, p.9].

Astfel, menționăm că noțiunea de „securitate” desemnează premisele și circumstanțele care determină nu doar un sentiment sau o stare de fapt generatoare de încredere, liniște, protecție, apărare în fața unui pericol sau lipsa unui pericol, ci și măsurile care determină prevenirea oricărui pericol.

De-a lungul timpului, conceptul de „securitate” a căpătat diverse forme și înțelesuri, însă, datorită schimbărilor ce au avut loc pe scena internațională și apariției noilor provocări la adresa securității, el a rămas „un concept incomplet dezvoltat” [4, p.15].

Astfel, noțiunea convențională de securitate în teoria relațiilor internaționale poate fi văzută ca un concept care se concentrează atât pe stat, cât și pe guvernul care se ocupă cu protejarea teritoriului, menținerea independenței politice și protejarea, prin mijloace militare și de altă natură, necesare, oamenilor și activelor de pe propriul teritoriu în cazul unei invazii. Barry Buzan, cercetător reprezentativ al relațiilor internaționale, a extins conceptul de securitate dincolo de preocupările domeniului militar, și anume: sectorul mediului, economic, societal și politic [5, p.3-4].

Statul își poate defini securitatea prin prisma a cel puțin cinci sectoare (după Buzan, 1991):

- militar;
- politic;
- economic;
- de mediu;
- societal.

Securitatea militară – amenințările de natură militară ocupă, în mod tradițional, poziția centrală în securitatea națională. Acțiunea militară pune în pericol toate componentele statului: baza fizică (teritoriu) poate fi ocupată (parțial sau total) sau afectată ca ecosistem, structura instituțională poate fi dezmembrată, ideea de stat poate fi subminată. Realizări semnificative din domeniul politic, industrial, cultural, obținute prin eforturile mai multor generații, pot fi anulate prin utilizarea forței.

Securitatea politică se referă la stabilitatea organizațională a ordinii sociale și definește acele amenințări de natură nonmilitară. Într-un anumit mod, întreaga securitate este politică, pentru că toate vulnerabilitățile, riscurile și amenințările sunt definite pe cale politică. Securitatea politică se referă la amenințările la adresa legitimității sau a recunoașterii, fie a unităților politice, fie a trăsăturilor fundamentale (structura politică, instituțiile statului etc.). În acest caz, putem vorbi de amenințări față de:

➤ legitimitatea internă a unității politice, care se referă, în primul rând, la ideologii și la alte idei constitutive sau teme care definesc statul;

➤ legitimitatea externă, recunoașterea internațională.

Securitatea economică se referă la capacitatea economiei de a face față șocurilor interne și externe.

Principalele amenințări pe plan extern pot fi:

- criza economică globală;
- embargouri economice;
- dezvoltare economică inegală.

Valorile de securitate economică pot fi:

- economia de piață;
- concurența loială;
- libertatea economică;
- proprietatea privată etc.

Securitatea mediului. Agenda de securitate a mediului cuprinde:

a) dereglarea ecosistemului – schimbare climaterică, pierderea biodiversității, defrișarea pădurilor, desertificare și alte forme de eroziune a solului, micșorarea stratului de ozon, poluarea de orice fel;

b) criza energetică – epuizarea resurselor naturale energetice (lemn, petrol), diferite forme de poluare datorate producției și distribuției de energie (petrol, nuclear, produse chimice);

c) crize demografice – creșterea populației peste capacitatea de suport a sistemului natural, epidemii, boli, urbanizare excesivă;

d) criza alimentară – distrugerii de terenuri agricole, surse de apă, supraconsum;

e) criza economică – inegalități economice, protecția unor economii poluante, instabilitate societală;

f) dezordini civile – includ distrugerii ale mediului datorate acțiunilor de război și violențelor ca urmare a distrugerilor mediului înconjurător.

Securitatea societală ia în considerare următoarele componente definitorii:

1. *Națiunea* definită ca „o populație, împărțind un teritoriu istoric, mituri și memorii istorice colective, o cultură publică de masă, o economie comună și un sistem de drepturi și obligații comune pentru toți membrii (A. Smith, 1991).

2. *Naționalismul* ca „o acțiune politică”, program, inițiativă politică, care are ca principal obiectiv crearea unei națiuni, protecția ei împotriva unor amenințări sau riscuri, sau pur și simplu o mobilizare politică pentru un obiectiv considerat ca „național” (în acest sens, *naționalismul* este un fenomen politic pozitiv, spre deosebire de extremismul naționalist, care se referă la obiective xenofobe, rasiale etc.).

3. *Etnicitatea* definită ca o subcategorie a națiunii, ca un precursor al națiunii sau ca un competitor sau alternativă al acesteia.

4. *Minoritatea etnică* ca a) subcategorie a națiunii, b) precursor al națiunii, c) competitor. Relația majoritate (națională)–minoritate etnică este relevantă pentru securitatea societală din punctul de vedere al identității și al conflictului latent sau manifest dintre majoritate și minoritate.

5. *Identitatea națională* – etnică sau civică (conform valorilor Revoluției franceze).

Autorii acestui studiu tind să elucideze într-un mod evaziv, tangențial interpretarea delimitărilor conceptuale, terminologice privind „**Securitatea internațională**”, unii echivalând acest termen cu „**societatea colectivă**”, exact opusul „**securității individuale**”.

Astfel, **securitatea internațională** cuprinde sistemul de relații internaționale, bazate pe respectul principiilor și normelor de drept internațional dintre toate națiunile, care exclude soluția de rezolvare a disputelor și a diferendelor dintre ele prin forță sau amenințare.

Menționăm că ar fi benefic ca principiile securității internaționale, precum acestea ce urmează a fi enumerate, să fie în strictă concordanță cu SNA și SSN a Republicii Moldova. De fapt, aceste strategii să fie elaborate în baza lor, adaptate la contextul realităților naționale. O continuitate logică, palpabilă nu doar la nivel declarativ, dar și un reper practic real.

Printre principiile securității internaționale se pot enumera:

- a) coexistența pașnică ca un principiu universal al relațiilor internaționale;
- b) asigurarea securității pentru toate statele;
- c) crearea de garanții eficiente în domeniile militar, politic, economic și umanitar;
- d) prevenirea cursei înarmărilor în spațiul cosmic, încetarea tuturor testelor de arme nucleare și finalizarea lichidării acesteia;
- e) respectarea necondiționată a drepturilor suverane ale fiecărui popor;
- f) soluționarea politică a crizelor internaționale și a conflictelor regionale;
- g) consolidarea încrederii între state;
- h) dezvoltarea unor metode eficiente de prevenire a terorismului internațional;
- i) eradicarea genocidului, apartheidului, fascismului etc.;
- j) excluderea din practica internațională a tuturor formelor de discriminare, blocate economice și a sancțiunilor (fără recomandările comunității internaționale);
- k) stabilirea unei noi ordini economice, care să asigure securitatea economică egală a tuturor statelor [6, p.241].

O parte integrantă a securității internaționale o constituie funcționarea eficientă a mecanismelor colective de securitate.

Modalitățile principale de asigurare a securității internaționale sunt tratatele bilaterale (asigură securitatea reciprocă dintre țările în cauză și uniunea statelor în alianțe multilaterale) și organizațiile internaționale universale (organisme și instituții pentru menținerea securității internaționale regionale).

În Republica Moldova incertitudinea teoretico-metodologică în care este învăluită abordarea securității naționale mai este dublată, din punctul nostru de vedere, și de alte două variabile:

la nivel teoretic – de lipsa unei școli naționale de tradiție a studiilor de securitate și, în consecință, a unor lucrări fundamentale în acest domeniu complex, perpetuându-se un vid teoretic;

iar la nivel practic – de lipsa expertizei eficiente în elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor publice care vizează sectorul național de securitate, sfe-

ră a interesului național care a fost în perioada sovietică în competența centrului unional [7, p.132].

Securitatea națională adesea se identifică, sau este asociată, cu „*apărarea armată a teritoriului național împotriva unui atac din afară*”.

De fapt, termenul de „*securitate națională*” a fost utilizat pentru prima dată la începutul secolului XX în mesajul lui Th. Roosevelt, președinte al SUA, către Congres, în care se fundamenta necesitatea ocupării prin invazie militară a zonei Canalului Panama în „interesele securității naționale americane” [8, p.24]. Remarcabil este faptul că aceste discursuri politice pun un accent special asupra angajamentului militarist în relațiile internaționale și modul în care aceasta contribuie la fortificarea propriei securități naționale [7, p.132].

Referindu-se la acest subiect dintr-o altă perspectivă, Constantin Hlihor afirmă, pe bună dreptate, că „o bună înțelegere a securității în lumea de astăzi trebuie să plece de la observarea, cercetarea și analiza sa în tripla ipostază:

- de realitate obiectivă/ființare;
- de realitate construită prin limbaj/discurs și
- de politică și strategie de securitate” [9, p.22].

Statistici relevante ce confirmă importanța studiului supus cercetării. Evoluția istorică mereu prezentă semnalmamente, indici de alarmă, care ar putea preveni multitudinea fenomenelor negative atât pe plan regional, cât și internațional. Astfel, „Istoria umanității reprezintă un lung șir de conflicte armate. Din cei peste 3400 ani de istorie notificată a umanității, doar 250 au fost pașnici. De aici rezultă că războiul este o stare normală a relațiilor dintre oameni. Umanitatea a avut nevoie de două războaie mondiale declanșate în prima jumătate a sec. XX, care au nimicit viețile a milioane de oameni, pentru a da prioritate tendințelor pașnice, proclamate solemn în anul 1945 în Carta Organizației Națiunilor Unite. Starea lucrurilor însă rămâne până în prezent a fi deplorabilă” [10, p.8].

„După euforia și speranțele generate de semnarea Cartei ONU a venit deșeptarea și revenirea la trista realitate. Cifrele vorbesc de la sine: de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial au avut loc aproximativ 150 războaie și conflicte care au distrus circa 20 milioane de vieți omenești.

Doar în anii 80 pe glob au avut loc 22 de războaie, 90 procente din victimele acestora constituind-o populația civilă. Conform calculelor efectuate de instituțiile preocupate de istoria militară de la finele celui de-al Doilea Război Mondial s-au înregistrat doar 26 de zile de pace absolută. Fără îndoială, tratarea unor astfel de date depinde de faptul ce se înțelege prin noțiunea de zi de război. Conform altor calcule însă, având criteriile mai puțin dure, s-au constatat câte 3 zile fără război pe an, începând din 1945, ceea ce tot nu prea ne consolează. Astfel vorbind, în prezent, din 365 de zile în an, pe parcursul a 362 într-o oarecare regiune a globului are loc un conflict armat” [10, p.8].

Începând cu 1990, aproximativ 4 milioane de oameni au murit în războaie, 90% dintre aceștia provenind din rândurile populației civile. Peste 18 milioane de oameni din întreaga lume și-au părăsit căminele ca urmare a conflictelor.

Atmosfera care a urmat războiului rece este una caracterizată de deschiderea progresivă a frontierelor, deschidere în cadrul căreia aspectele interne și externe de securitate sunt legate în mod indisolubil.

Primul Război Mondial a dus la apariția comunismului, a fascismului și a inversat o tendință spre democrație, veghe de un secol. Al Doilea Război Mondial a provocat Războiul Rece, un război cu adevărat global. Iluzia de armonie de la sfârșitul Războiului Rece a fost spulberată curând de înmulțirea conflictelor etnice și a „epurărilor etnice”, de dezintegrarea ordinii publice, de apariția unor noi modele de alianțe și de conflicte între state, de renașterea mișcărilor neocomuniste și neofasciste, de intensificarea fundamentalismului religios, de sfârșitul „diplomației zâmbetelor” și al „politicii da-ului” în relațiile Rusiei cu Occidentul, de incapacitatea ONU și a SUA de a stinge conflicte locale sângeroase și de ambițiile tot mai mari ale unei Chine în ascensiune. În cei 5 ani care au urmat prăbușirii Zidului Berlinului, cuvântul „genocid” a fost pronunțat mult mai des decât în oricare altă perioadă similară a Războiului Rece [11, p.35-36].

Statele Unite ale Americii au jucat un rol esențial în integrarea și în securitatea europeană, în special prin intermediul NATO. Sfârșitul războiului rece a lăsat Statele Unite ale Americii într-o poziție dominantă din punct de vedere militar. Totuși, niciun stat nu este capabil să facă față pe cont propriu problemelor complexe actuale.

Rusia recunoaște puterea Statelor Unite, însă dorește să redevină una dintre marile puteri. Pentagonul a anunțat că „pentru prima dată în 14 ani, Rusia are mai multe focoașe nucleare mobilizate decât SUA. În ciuda programului de dezarmare nucleară, început în anul 1991, cele două puteri au reînceput să-și consolideze forța nucleară. Acum, Rusia deține 1.643 de ogive nucleare, cu una mai mult decât SUA.

Din martie 2014, după ce a anexat Peninsula Crimeea, Federația Rusă a făcut eforturi impresionante pentru a-și consolida forța nucleară, se arată în raportul anual întocmit de Pentagon ca parte a efortului în lupta împotriva proliferării nucleare.

Astfel, rușii au mobilizat 131 de focoașe nucleare în ultima jumătate a anului 2014. Puterea nucleară a unei țări este calculată însă și pe baza numărului de lansatoare și de vehicule care pot transporta încărcătura nucleară. Astfel, armata rusă a crescut numărul lansatoarelor mobilizate de la 906 la 911.

În același interval, SUA și-au majorat numărul ogivelor active de la 1.585 la 1.642, dar și-a redus numărul de lansatoare de la 952 la 912, potrivit datelor Pentagonului. Deși ultimele șase luni ale anului 2014 au adus o cursă a înarmării între SUA și Rusia, cele două puteri mondiale au avut strategii diferite în ultimii ani, Astfel, rușii aveau 1.537 de focoașe în 2011, cu 106 mai puține decât au astăzi. SUA aveau însă peste 1.800 de ogive mobilizate, ceea ce înseamnă că au dezarmat 158 dintre acestea [6, p. 243-244].

Influența crescândă a acestor centre de putere este facilitată și de schimbările în relațiile internaționale, nu din punct de vedere militar, ci al dimensiunilor economice, științifice, tehnice, informaționale și culturale ale acestui fenomen.

Europa încă se confruntă cu amenințări și provocări în materie de securitate. Izbucnirea conflictului din Balcani a reamintit faptul că războiul nu a dispărut de pe continent. Pe parcursul ultimei decade nicio regiune a globului nu a rămas neatinsă de conflicte armate. Cele mai multe dintre aceste conflicte au apărut mai degrabă în interiorul statului decât între state și majoritatea victimelor au aparținut populației civile [12, p.2].

Faptul că Europa, în special UE, are o ambiție globală de a contribui la rezolvarea conflictelor este clar precizat în strategia sa de securitate și în mai multe documente europene de politică externă. „Practica internațională dovedește că în zilele noastre o pace trainică, un sistem de securitate real și eficient, crearea condițiilor celor mai prielnice înfloriri tuturor statelor și națiunilor sunt posibile doar prin conlucrarea lor permanent, asiduă, de la egal la egal, prin stimularea și lărgirea unui circuit neîntrerupt de valori materiale și spirituale între ele. O îndatorire de căpătâi a statelor este în prezent să se abțină de la orice act care ar genera și accentua încordarea, de la constrângeri și presiuni, să acționeze constant și exclusiv prin mijloace pașnice, politice, în spirit realist și constructiv” [13, p.9].

Ca o uniune formată anterior din 25 de state (actualmente 28) cu o populație de mai mult de 450 milioane de locuitori, care produce un sfert din produsul intern brut (PIB) mondial și care dispune de o gamă largă de instrumente, Uniunea Europeană este în mod inevitabil un partener global. Pe parcursul ultimei decade forțele europene au fost desfășurate peste hotare, în locuri îndepărtate precum Afganistanul, Timorul de Est și RDC.

Reflecții privind conținutul unor elemente ale Strategiei privind securitatea națională (SSN) a Republicii Moldova. Strategia națională de apărare (SNA) relevă statutul și poziționarea Republicii Moldova în raport cu alte state, care, în viziunea autorului, nu este doar o zonă de interes, ci și o „zonă tampon” între marile civilizații/puteri mondiale. Astfel, prin poziționarea geografică, Republica Moldova este parte integrantă a arhitecturii de securitate a bazinului Mării Negre – zonă de interes pentru un șir de actori regionali și internaționali puternici. Arhitectura de securitate în zona menționată este influențată de existența „axei de conflicte înghețate” (regiunile: Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia și Nagorno Karabah), precum și a conflictelor curente (exemplul Ucrainei). Prin prisma aspirațiilor de integrare în spațiul cultural, economic și social european, Republica Moldova urmează să-și consolideze, să-și dezvolte și să-și modernizeze sistemul național de securitate și apărare, ținând cont de evoluțiile mediului de securitate [14, p.4].

Actuala cercetare are ca scop evidența unor amănunte primordiale dar neglijate de legiuitor și, în special, adaptarea cadrului legal privind identificarea, implementarea noilor concepții operaționale în contextul dezvoltării mediului de apărare și a noilor provocări militare, care de altfel se evidențiază actualmente în contextul conflagrațiilor internaționale.

Cadrul legal al politicii de securitate de primă importanță și conștiință națională este Constituția Republicii Moldova, aprobată la 29 iulie 1994, fiind pri-

mul act juridic de referință pentru elaborarea și implementarea politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova. Constituția proclamă valorile și principiile naționale supreme, care sunt: suveranitatea și independența; caracterul unitar și indivizibil; statul de drept; inalienabilitatea teritoriului; respectarea drepturilor și libertăților omului; etc.

O normă constituțională specifică care determină caracterul distinct al politicii de securitate și apărare al Republicii Moldova este statutul de neutralitate permanentă și declarația că „*Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său*” [15, art. 11]. Constituția nu oferă mai multe detalii cu privire la obligațiile, drepturile sau alte criterii care reies din statutul de neutralitate permanentă.

Strategia națională de apărare (SNA) presupune, în perspectivă, adaptarea sistemului național de apărare la necesitatea/imperativul nominalizat. SNA, alături de Strategia securității naționale (SSN) și alte documente strategice din domeniul respectiv, este un document de politici, în baza căruia se realizează planificarea apărării naționale și se stabilesc modalitățile de realizare a funcțiilor instituțiilor statului, în scopul de a asigura apărarea națională, conform prevederilor Legii 345/2003, cu privire la apărarea națională, cu modificările și completările ulterioare. SNA are la bază prevederile SSN și ale Programului de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018 [14, p.4].

Referitor la strategia securității naționale, menționăm că ea preia o abordare identică cu cea din Strategia Securității Europene a securității conform căreia „securitatea națională a unui stat european nu mai poate fi privită în izolare” și „ține cont de abordarea cuprinzătoare a securității naționale, caracterul multidimensional și interdependent al acesteia, determinat atât de starea de lucruri din domeniile politic, militar și al ordinii publice din țară, cât și de situația din sfera economică, socială, ecologică, energetică etc.”.

SSN determină interesele naționale; principalele amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale; principalele repere ale politicii externe și politicii de apărare ce țin de asigurarea securității naționale; căile de asigurare a securității naționale; liniile directorii ale reformei sectorului securității naționale.

Un capitol aparte din Strategia Securității Naționale este dedicat viziunii și acțiunilor de consolidare a securității naționale prin intermediul politicii externe și de apărare (cap.3). Strategia recunoaște că „un loc aparte în contextul securității îi revine participării Republicii Moldova la eforturile globale, regionale și subregionale de promovare a stabilității și securității internaționale prin cooperarea în cadrul ONU, OSCE, cu NATO și alte organizații internaționale relevante, precum și participarea la misiunile în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună a UE (PSAC).”

Strategia indică că „*Securitatea națională a Republicii Moldova nu poate fi concepută în afara contextului securității europene*” și că „în cadrul eforturilor de integrare, o atenție deosebită va fi acordată intensificării cooperării cu UE pe linia PESC (CFSP) și PSAC (CSDP), orientată spre consolidarea securității naționale și celei regionale. RM va coopera cu UE în dome-

niile prevenirii și soluționării conflictelor, gestionării crizelor, neproliferării armelor de distrugere în masă.”

Critici și recomandări aduse la adresa SSN a Republicii Moldova. Cadrul juridic al politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova conține numeroase lipsuri și incoerențe în ceea ce privește reglementarea activității diferitelor instituții din sectorul de securitate (în special în ceea ce privește misiunile, sarcinile, delimitarea/dublarea domeniilor de responsabilitate). Cea mai importantă problemă rămâne lipsa reglementării juridice detaliate a funcțiilor de conducere, gestionare, monitorizare și evaluare a sistemului de asigurare a securității naționale, din care politica de securitate și apărare face parte.

Concepția Securității Naționale aprobată în 2008, în mare măsură, poartă un caracter academic, declarativ, tendențios și confuz, ignoră interesele naționale fundamentale și interpretează eronat riscurile și amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova. Această Concepție nu oferă o bază necesară pentru elaborarea politicii de stat în domeniul securității naționale și apărării, actelor normative corespunzătoare, pentru optimizarea structurilor de administrare și organizare a activității organelor de asigurare a securității naționale.

Reflecții privind conținutul unor elemente ale Strategiei securității naționale (SSN) a României. Problema ocrotirii securității naționale se află în permanență în perimetrul reformei. Niciodată nu s-a discutat în societatea românească mai mult și mai temeinic despre această reformă ca acum. Explicațiile sunt multiple și ele nu rezidă doar în sporirea amenințărilor de securitate ca urmare a exacerbării fenomenului terorist la nivel european și internațional. În perioada de un sfert de secol care a trecut de la adoptarea primelor legi privind securitatea națională, societatea românească a cunoscut mutații structurale care se reflectă inclusiv în acceptarea cu dificultate a oricăror măsuri de securitate.

„După 11 septembrie 2001 mediul internațional de securitate s-a transformat radical. România, ca parte a unei ecuații globale, nu a făcut excepție în acest proces de re poziționare față de riscurile majore la adresa securității naționale. În consecință, a fost elaborat un alt document strategic de securitate națională care în conformitate cu dispozițiile art. 4 din OG nr. 52/1998, astfel cum a fost aprobată și modificată prin Legea nr. 63/2000, a fost prezentată spre dezbateră și adoptare Parlamentului. La data de 18 decembrie 2001, Camera Deputaților și Senatul reunite în sesiune comună au adoptat Hotărârea nr. 36/2001 privind adoptarea Strategiei de securitate națională a României.

Strategia de securitate națională a României – Garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltare economică și socială susținută și durabilă, aderare la NATO și integrare în Uniunea Europeană – are structura prevăzută de Legea nr. 63/2000, respectiv:

1. Definirea intereselor naționale de securitate;
2. Obiectivele politicii de securitate națională;
3. Mediul internațional de securitate;
4. Factorii de risc la adresa securității României;
5. Direcții de acțiune în politica de securitate națională.

Strategia de securitate din anul 2001 definește „*sistemul securității naționale*” ca fiind ansamblul mijloacelor, reglementărilor și instituțiilor statului român, care au rolul de a realiza, a proteja și a afirma interesele fundamentale ale României.

Documentul arată expres că obiectivul fundamental al strategiei de securitate națională îl constituie realizarea, apărarea și promovarea intereselor naționale.

Interesele naționale de securitate sunt considerate acele stări și procese, bazate pe valorile asumate și promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului.

În mod concret, sunt enumerate următoarele interese naționale care trebuie să fie afirmate, realizate și protejate:

- Menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;
- Garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României;
- Dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană;
- Realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al NATO și UE;
- Afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice;
- Protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaționale” [16].

O prevedere demnă de apreciat a strategiei actuale românești prevede: o Românie puternică în Europa și în lume înseamnă în primul rând un stat care asigură securitatea cetățenilor săi oriunde s-ar afla ei. Această declarație include o multitudine de aspecte. A asigura securitatea cetățenilor începe cu a-i respecta la ei acasă, a le proteja drepturile și libertățile în țară și în străinătate, a pune efectiv instituțiile în serviciul cetățeanului, așa cum le este menirea, și continuă cu o dimensiune cât se poate de practică – a le oferi securitate în comunitățile lor, precum și garanții juridice și protecție diplomatică în afara granițelor.

România are capacitatea reală de a-și adapta strategiile în funcție de situația social-politică prin care trece, fapt confirmat și de strategia anterioară, care prevede chiar în preambulul ei anumite particularități în raport cu Strategia Națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019”. România are nevoie de o nouă strategie de securitate națională, capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții – să preîntâmpine și să contracareze amenințările la adresa cetățenilor, comunităților, națiunii și statului român, să gestioneze operativ și eficient situațiile de criză și să participe activ la procesele de integrare și cooperare. Strategia respectivă fiind prima după aderarea României la NATO și cea care gestionează, în esență, procesul de integrare a țării noastre în Uniunea Europeană, reflecta modificările care au avut loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele globale. Care a fost parte integrantă a securității europene și euroatlantice ce constituia un

tot unitar fundamentat pe efort național, pe acțiune comună, cooperare și parteneriat [17, p.4].

Strategia națională de apărare a României ține de atribuțiile Președintelui României. Acest document nu este și nu trebuie să fie un act de voință al unei persoane, fie ea investită cu funcția cea mai înaltă în stat, nici al câtorva instituții. Strategia națională de apărare a țării este mai mult decât atât. Ea își propune să răspundă unor nevoi și așteptări ale societății și privește fiecare cetățean, societatea în ansamblu, precum și instituțiile statului. Elaborarea ei a implicat un proces de consultare cu specialiști, cu factori politici, cu reprezentanții ai instituțiilor cu atribuții în domeniu, ai mediului academic și ai societății civile [18, p.4].

Concluzii privind studiul supus cercetării. Realitatea obiectivă curentă demonstrează perioada instabilității R. Moldova atât a cadrului legal, cât și a celui politic. Ferm putem menționa că nomenclatorul legilor la etapa actuală a R. Moldova nu este complet, deci nu satisface necesitățile unui stat de drept democratic.

Chiar și perfecțiunea legii nu ar putea eradia fenomenele injustiției curente din simplul motiv că societatea nu are cultura civică necesară, este nevoie de timp pentru a se spulbera vechea mentalitate, pentru a ajunge la o nouă etapă culturală. Admitem ceva similar culturii civice germane sau europene în general.

Aceste lucruri menționate nu justifică elita politică/elita legislativă de neclaritatea legilor emise și adoptate, dat fiind faptul că ele sunt o plagiere grosolană a unor standarde suprastatale, ideale în mediul în care au fost create, dar ineficiente pe teritoriul Republicii Moldova.

Creșterea convergenței intereselor europene și consolidarea solidarității reciproce a UE ne impun ca pe un actor mai credibil și mai eficient. Europa ar trebui să fie pregătită pentru a partaja responsabilitatea în materie de securitate globală și pentru a construi o lume mai bună din contextul căreia face parte și țărișoara noastră.

Menționabil este faptul că „*prevenirea conflictelor și prevenirea apariției amenințărilor nu pot începe prea devreme*”. Fapt confirmat și din tabloul tulburător al conflictelor armate înregistrate de-a lungul istoriei.

Multitudinea instituțiilor, organelor abilitate cu competențe în vederea contracarării conflictelor armate, politice, economice trebuie să se focalizeze pe o colaborare reciprocă în vederea maximizării eradicării tuturor amenințărilor la adresa securității individuale a statelor sau colective a acestora.

Prin urmare, conflictele militare trebuie să fie abordate cu mult înainte ca acestea să apară. În acest scop, considerăm că este necesar ca efortul comun al tuturor organismelor internaționale (ONU, UE, NATO, OSCE, OTSC, OCS etc.) să îl constituie prevenirea unor astfel de conflicte concomitent cu asigurarea securității atât la nivel regional, cât și la nivel mondial ca răspuns la noile provocări din mediul global de securitate. Republica Moldova și reprezentanții acesteia vor trebui să învețe să negocieze diplomatic cu reprezentanții organismelor internaționale în vederea realizării obiectivelor lor.

Există trei faze formale ale procesului de negociere:

➤ faza de informare – fiecare parte încearcă să obțină cât mai multe informații despre situația și obiectivele celeilalte părți;

➤ faza de competiție – negociatorii încearcă să obțină cât mai multe beneficii pentru clienții lor;

➤ faza de cooperare – au loc tranzacții cu mai mulți itemi, părțile tind să-și îmbunătățească interesele comune [19, p.118].

Scopul întâlnirii sau motivul (motivele) pentru care părțile au decis să se așeze la masa de negociere.

Există multiple scopuri:

➤ exploratoriu (descoperirea de interese comune);

➤ creative (identificarea posibilităților profitabile pentru ambele părți);

➤ prezentarea sau clarificarea situației și a întrebărilor;

➤ realizarea unei înțelegeri de principiu sau detaliată;

➤ ratificarea unei înțelegeri negociată anterior;

➤ calmarea unei dispute etc.

În fine autorii acestei cercetări recomandă focusarea la maxim a organelor de resort asupra actualizării nomenclatorului juridic, reorganizarea, anihilarea sau contopirea organismelor responsabile de politica „securității statale”, precum și asupra focusării eliminării amenințărilor-cheie:

Terorismul – reprezintă un risc pentru viață; Acesta presupune costuri semnificative; La fel, terorismul are drept scop subminarea deschiderii și a toleranței societăților noastre și reprezintă o amenințare strategică crescândă pentru întreaga Europă.

Cel mai recent val de terorism este global ca arie de acoperire și este legat de un extremism religios violent.

Proliferarea armelor de distrugere în masă este probabil cea mai mare amenințare la adresa securității noastre. Cel mai înfricoșător scenariu este acela în care grupurile teroriste intră în posesia armelor de distrugere în masă.

Conflictele regionale sau secesioniste. Probleme precum cele din Cașmir, din regiunea Marilor Lacuri și din Peninsula Coreei influențează în mod direct și indirect interesele europene, ca și conflictele mai apropiate de casă, în special conflictul din Orientul Mijlociu. Conflictele violente sau cele înghețate, care se mențin, de asemenea, la frontierele noastre, amenință stabilitatea regională.

➤ Actualmente acest fapt este reiterat în unele monografii unde tratează, așa-numitele „conflicte înghețate” din așa-numitul „spațiu postsovietic” examinând implicarea și neimplicarea sau nonintervenția UE în rezolvarea acestora din Republica Moldova (regiunea ei transnistriană), Georgia (Abhazia și Osetia de Sud), Armenia și Azerbaidjan (Karabahul de Munte) au atras o atenție crescândă din partea comunității internaționale [20, p.29].

Conflictele identitare sau polietnice. Un exemplu caracteristic în acest sens îl oferă România. Până în 1918, în statul de atunci (Vechiul Regat) românii dețineau 93% din populația țării. Marea Unire a reîntregit teritoriul istoric al României: ea a adus însă și problema minorităților. În perioada interbelică românii dețineau

71,9% din total; persoanele aparținând minorităților naționale, în număr de peste 5 milioane, aveau o pondere de circa 28,1% din populația țării.

➤ Situații similare sunt cunoscute și în alte țări din Europa Centrală și de Est. În Republica Moldova, românii dețin 64,5% din populație. În Ucraina, ucrainenii, în număr de 37.419.053, reprezintă 72,7%, în timp ce minoritarii, în număr de circa 14 milioane, constituie 27,3% din populația sa [21, p.5].

Colapsul statal: Proasta guvernare – corupția, abuzul de putere, instituțiile slabe și lipsa responsabilității – și conflictul civil slăbesc statele din interior.

În anumite cazuri, aceasta a condus aproape la colapsul instituțiilor statului. Somalia, Liberia și Afganistanul sub talibani sunt cele mai cunoscute exemple recente.

Colapsul statului poate fi asociat cu amenințări evidente, precum criminalitatea organizată sau terorismul. Eșecul statal reprezintă un fenomen alarmant, care subminează guvernarea globală și contribuie la instabilitatea regională.

Criminalitatea organizată/criminalitatea transfrontalieră. Europa este o țintă principală pentru criminalitatea organizată, inclusiv Republica Moldova, care este o parte integrantă a acesteia din punct de vedere geografic. Această amenințare internă la adresa securității noastre are o dimensiune externă semnificativă: traficul transfrontalier de droguri, femei, migranți ilegali și arme reprezintă o parte semnificativă a activităților grupărilor criminale. Acestea pot avea legături cu terorismul.

Acest fapt subliniază în mod simultan nevoia de a asigura nu numai perenitatea identităților regionale, dar și necesitatea de a face să beneficieze procesul construcției europene de dinamismul și de geniul propriu colectivităților locale și regionale situate de o parte și de alta a unei frontiere, atunci când ele încearcă să dezvolte împreună un parteneriat real, o adevărată sinergie și deplină solidaritate conform imaginii a ceea ce ar trebui să constituie o Europă unită și diversă.

Din dorința de a lărgi și diversifica relațiile de cooperare în cadrul programului inițiativei de Cooperare în sud-estul Europei, a fost recunoscut interesul țărilor în ceea ce privește combaterea infracționalității transfrontaliere și dezvoltarea unei mai strânse cooperări regionale în aplicarea legislației, fiind conșinse că infracționalitatea existentă la frontierele Părilor reprezintă o amenințare serioasă pentru suveranitatea acestora și pentru comerțul legal, aceasta putând fi combătută în mod eficient prin cooperarea între autoritățile cu atribuții legale specifice.

Adaptând acest context internațional, regional la R.Moldova, vom observa că realmente constituie o problemă pentru viitorul țării, o alură de instabilitate se abate asupra acestei țărișoare din simplul motiv că stă la intersecția celor „mai mari”, care împart sferele de influență. Problema frontierelor este una extrem de gravă în Republica Moldova și cu foarte multe implicații în plan geopolitic și geostrategic. De altfel, însăși Republica Moldova este o frontieră, o frontieră între romanitatea orientală și slavitatea orientală, între Europa de Sud-Est, Europa Centrală și Europa de Est.

➤ În mare parte mulțimea de frontiere și limitele ce se întâlnesc în țara noastră sunt o consecință a acestei așezări geografice. Din nefericire, în ultima vreme avem impresia că Republicii Moldova îi va reveni calitatea de frontieră între Europa politică și sfera de influență rusă sau chiar a unui bloc neocomunist refăcut în jurul axei Beijing-Moscova [22, p.12].

Cu mare regret menționăm că Republica Moldova are și astăzi reminiscențe ale crimei organizate transfrontaliere, care reprezintă poate cea mai puternică amenințare contemporană la adresa securității statelor lumii, iar rețelele ilicite transnaționale nu pot fi dizolvate, fără conjugarea unor măsuri unitare din partea tuturor organismelor statale specializate în ofensiva antiinfracțională [23, p.24].

Caracterul secret și bine organizat al acțiunilor întreprinse de cei care fac parte din crima organizată se impune din ce în ce mai mult în percepția colectivă, aceasta fiind percepută ca un fenomen distructiv, capabil de a amenința integritatea statelor, de a aduce daune considerabile economiei și de a influența negativ sferele psihosocialului și politicului [23, p.25].

În contrast cu amenințarea vizibilă masivă din timpul războiului rece, conchidem că niciuna dintre noile amenințări nu este pur militară și nici nu se poate face față oricăreia dintre ele prin mijloace pur militare.

Astfel, pentru fiecare amenințare necesită o combinație/un mix de instrumente.

Proliferarea poate fi urmărită prin controlul exporturilor și poate fi atacată prin exercitarea de presiuni politice, economice și de altă natură în paralel cu abordarea cauzelor politice determinante.

Pentru a face față terorismului, poate fi necesară combinarea de informații secrete și de mijloace polițienești, judiciare, militare și de altă natură.

În statele aflate în derivă, pot fi necesare instrumente militare pentru restabilirea ordinii și mijloace umanitare pentru a face față crizelor imediate. Dacă în conflictele regionale sunt necesare soluții politice, mijloacele militare și o poliție eficientă pot fi necesare în faza post-conflict.

Instrumentele economice servesc pentru reconstrucție, iar gestionarea civilă a crizelor ajută la restaurarea guvernării civile.

Actualmente, politica de securitate și apărare a Republicii Moldova este afectată de mai multe deficiențe chiar și de ordin conceptual, legal și instituțional care, pe de o parte, nu permit funcționarea eficientă a sistemului de securitate și apărare națională și, pe de altă parte, nu asigură un sprijin adecvat implementării obiectivului politic de integrare europeană și de participare la politica de securitate și apărare comună.

La nivel conceptual deficiențele majore constau în calitatea și rolul documentelor-cheie, cum ar fi Concepția Securității Naționale și Strategia Securității Naționale. Pornind de la faptul că aceste documente conțin obiective strategice pe termen lung și vizează acțiuni complexe, extrem de costisitoare și eforturi susținute de lungă durată la nivel național pentru atingerea acestor obiective, aprobarea acestor documente este obligatorie odată cu aprobarea programului de guvernare, iar calitatea lor urmează a fi la cel mai înalt nivel. Aceste

documente-cheie nu sunt un scop în sine, dar constituie primul dintr-un șir de elemente necesare pentru ca sistemul de asigurare a securității naționale să poată funcționa eficient.

Totodată, menționăm că documentele enunțate trebuie actualizate, inclusiv mecanismele ce le transpun în viață, dat fiind faptul că este firesc ca unele prevederi ale acestora să cadă în desuetudine, caducitate.

Referințe:

1. AUREL, V. David. *Sociologia Națiunilor*: București: Tempus Dacoromania Comterra, 2005, p. 358.
2. INSTITUTUL DE POLITICI PUBLICE „Rezumatul Informativ pentru jurnaliști”, *Conceptul de securitate. Sectorul de securitate*.
3. MOȘTOFLEI, C., DOLGHIN, N. *Studii de securitate și apărare*. Coord.: dr. C. MOȘTOFLEI, dr. N. DOLGHIN. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
4. BUZAN, B. *Popoarele, Statele și teama*. Chișinău: Cartier, 2000.
5. MĂRCĂU, FI.-C., CIOREI, M.A. Analiză asupra conceptului de securitate în contextul Relațiilor Internaționale. În: *Analele Universității “Constantin Brâncuși”* din Târgu Jiu. Seria Litere și Științe sociale, nr. 1/2013.
6. STAN, FI.-E. Securitatea internațională: aspecte globale și regionale. În: *Buletinul Universității Naționale de Apărare “Carol I”*. Ediția, martie, 2015.
7. JUC, V., VARZARI, V. Fundamentarea și diversificarea conceptului de Securitate. În: *Administrarea Publică*, 2012, nr. 1, 2012.
8. OPALEV, A.V. Cu privire la: Unele categorii de bază ale teoriei asigurării securității naționale. În: *Itinerar strategic. Revistă de studii de Securitate și apărare*. Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM. Chișinău, 2007, nr.1-2.
9. HLIHOR, C. Politica de securitate în mediul internațional contemporan. În: *Studii strategice de securitate*. Vol. I. Domeniul energetic. Institutul European, Iași, 2008.
10. BALAN, O. *Protecția Drepturilor Omului în Conflictele Armate*. Universitatea de Studii Europene. Chișinău. CEP USM, 2009.
11. SAMUEL, P. Huntington. *Ciocnirea Civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. Trad.: L. STAN. București: Litera Internațional, 2012.
12. Europă sigură într-o lume mai bună. În: *Strategia europeană de securitate*.
13. CLOȘCĂ, I. *Conflictul Armate și Căile soluționării lor*. București: Editura Militară, 1982.
14. *Strategia națională de apărare (SNA)*. Chișinău, 2016, pct.10, p.4.
15. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Publicată: 12.08.1994 în: *Monitorul Oficial*, nr. 1, Data intrării în vigoare: 27.08.1994, art.11, alin.(2).
16. MĂȚĂ, D.C. *Securitatea națională. Concept. Reglementare. Mijloace de ocrotire*. București: Hamangiu, 2016.
17. România, Președintele, „*Strategia de securitate națională a României*”, România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă. București.
18. România, Administrația prezidențială, „*Strategia Națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*”. O Românie puternică în Europa și în lume. București, 2015.
19. TRIPON, C., DODU, M. [et.al] *Managementul conflictelor și tehnici de negociere – suport de curs pentru învățământ la distanță*. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2013-2014.
20. GRAUR, Gh., ZAVATIN, V. Regiunile secesioniste ca premise de apariție a terorismului contemporan. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr.7.
21. PATRAȘ, E. *Minoritățile naționale din Ucraina și Republica Moldova. Statutul Juridic*. Ediția a 2-a. Cernăuți: Editura, „Alexandru cel Bun”, 1999.
22. „Securitatea și apărarea Națională a Republicii Moldova”, Inst. de Politici Publice. Chișinău: Arc, 2002.
23. LUCA, I., GHINEA, N., NEAGU, N. [et.al] *Protecția juridică a României împotriva criminalității transnaționale*. București: Pro Universitaria, 2010.

Prezentat la 15.09.2017

CAUZELE DETERMINANTE ENDOGENE ȘI EXOGENE ALE CRIMINALITĂȚII

Natalia CIUMAC

Universitatea de Stat din Moldova

Acest studiu implică analiza apariției criminalității, ce are ca scop definitivarea impulsului comiterii unui act infracțional, în baza teoriei antropologice a lui Cesare Lombroso și teoriei sociologice a savantului E. Ferri.

Cuvinte-cheie: personalitatea infractorului; criminalitate; crimă; cauză; fenomenul criminalității; cauze endogene; cauze exogene; teorii criminologice.

THE CAUSES WHICH DETERMINED THE ENDOGENOUS AND EXOGENOUS OF THE CRIME

This study involves the analysis of the occurrence of crime, which has as purpose the completion of the impulse to commit a criminal act, on the basis of the theory of anthropology of Cesare Lombroso and the sociological theory of the scientist E. Ferri.

Keywords: personality of the offender; criminality; crime; cause; the phenomenon of crime; endogenous causes; exogenous causes; criminological theories.

Comiterea infracțiunii de către o persoană derivă din anumiți factori ce influențează direct apariția acesteia.

Marea majoritate a doctrinelor criminologice s-au concentrat asupra cauzalității fenomenului infracțional. Acest criteriu a fost utilizat de mulți istorici ai criminologiei prin includerea teoriilor criminologice în diverse orientări ce au apărut în decursul timpului [1].

O importanță deosebită include studiul asupra fenomenului criminalității, apariția acesteia și metodele de eradicare.

Cauzele producerii fenomenului infracțional fiind axate în teoriile și ideile mai multor savanți, cercetători și doctori în drept.

Astfel, conferențiarul universitar doctor în drept Igor Ciobanu menționează că problema obiectului criminologiei a fost îndelung discutată și mai continuă să fie discutată și în prezent. Din istoria criminologiei vedem că o lungă perioadă de timp obiectul de cercetare a fost infractorul (teoriile Lombroso, Ferri etc.), formulându-se tezele privind tipurile de criminali, rolul eredității și al maladiilor etc. Odată cu dezvoltarea psihologiei criminale, analizele și cercetările infractorului s-au multiplicat, evidențiindu-se rolul factorilor psihici în cauzalitatea crimelor. Mai târziu, s-au început cercetări cu privire la rolul factorilor sociali, obținând chiar rezultate științifice evidente pe linia sociologiei criminale (Ferri, Sutherland) [2].

În opinia autorilor Ioana-Teodora Butoi și Toader Butoi, comportamentul infractorului este influențat de o serie de factori, după cum urmează:

- Factori endogeni (interni);
- Factori exogeni (externi).

Factorii endogeni sunt:

- Factori neuropsihici: disfuncții cerebrale;
- Deficiențe intelectuale: capacitatea intelectuală redusă care îl împiedică în anticiparea consecințelor acțiunilor întreprinse (ex.: trăiește mai mult în prezent);
- Tulburări ale afectivității: acest lucru creează probleme serioase pe linia adaptivă, și anume:
 - stări de frustrare;
 - dorința unei vieți mai ușoare.
- Tulburări caracteriale: imaturitate caracterială și constă în:

- instabilitate afectivă;
- autocontrol insuficient;
- impulsivitate, agresivitate;
- subestimarea greșelilor;
- respingerea normelor.

Factorii exogeni sunt:

- grupul și influența lui nefastă;
- climat familial:
 - familii dezorganizate;
 - familii conflictuale [3].

Cesare Lombroso, fiind creatorul criminologiei antropologice, și Enrico Ferri, fondatorul criminologiei socialiste, au efectuat studieri complexe și desfășurate, pe bază de exemple în scopul explicării fenomenului criminalității.

După opinia autoarei Ludmila Buciușcan, care precizează că unii autori încearcă să exprime în definiție caracterul complex al structurii personalității, accentuând asupra ordinii și regulii de compunere a unor elemente calitativ distincte: biologice, fiziologice, psihologice și socioculturale.

Astfel Sheldon definește personalitatea ca ansam-

blu de caracteristici biofizopsihologice care permite o adaptare la ambianță.

R.B. Cattell consideră personalitatea o construcție factorială dinamică, exprimată în modalitatea răspunsurilor la situații.

G. Allport derivă sensul noțiunii de personalitate în intersectarea structurilor bazale tipologice și individuale.

În ciuda deosebirii punctelor de plecare și a procedurilor de analiză, majoritatea autorilor contemporani relevă, în calitate de radical comun al definirii personalității, atributul unității, integralității, structurabilității. Chestiunea care continuă să fie controversată este aceea a raportului dintre ponderea determinărilor interne (ereditare) și cea a condiționărilor externe în structurarea întregului personalității, dintre stabil și dinamic [4].

Antropologia criminală studiază criminalul pornind de la ideea că individul criminal este, în primul rând, un fenomen de natură biologică asupra cauzalității criminalității, Lombroso a formulat teza despre existența unui tip *criminal innăscut*, iresponsabil de faptele sale [5].

Lombroso ocupă un loc de vază în studiul privind fenomenul criminologiei. Acesta încerca să demonstreze că criminalul se naște, fiind de opinia dominării asupra personalității infractorului factorul endogen.

O primă clasificare a personalității infractorilor a făcut-o însuși Cesare Lombroso.

Așadar, Lombroso clasifică criminalii în: 1) criminali născuți; 2) nebuni morali; 3) criminali epileptici (epileptoizi); 4) criminali pasionali; 5) criminali nebuni (la această categorie se mai axează criminalii alcoolici, criminalii isterici și criminalii seminebuni sau matoizi); 6) criminali de ocazie; 7) criminali de obicei; 8) criminali latenți.

Orientarea biologică cuprinde aceste concepții care atribuie un substrat organic comportamentului delincent. Promotorii acestei orientări încearcă să demonstreze existența unor trăsături specifice de ordin bioantropologic ce diferențiază criminalul de non-criminal [6].

În acest sens, elementul biologic are două valențe. Pe de o parte, el vizează faptul că o anumită categorie de indivizi se nasc criminali. Calitatea de criminal le este transmisă genetic și reprezintă o însușire dominantă. Atare indivizi vor comite crime în mod inevitabil, indiferent de condițiile de educație de viață, oricât de propice ar fi ele formării unei personalități integre [7].

Lombroso, de la bun început, a considerat criminalitatea ca un factor ereditar, ulterior a admis și rolul factorilor sociali și fizici.

Componentele biologice ale personalității cuprind toată zestrea nativă a individului, indiferent dacă unele caracteristici se regăsesc și la predecesori (carac-

teristici ereditare) sau nu (caracteristici înnăscute). În determinarea comportamentului și mai cu seamă a celui deviant, calitățile sau deficiențele majore ale organismului, caracteristicile temperamentale, precum și constelația aptitudinală a individului constituie forțe adesea determinante [8].

Deși Lombroso s-a ocupat de cauzele determinante endogene ale criminalității, Enrico Ferri, fiind elevul acestuia, admitând teoria antropologică, s-a ocupat de cauzele exogene ale acesteia, având rolul semnificativ în studii privind criminologia sociologică. Astfel, crima implică analizarea împreună a factorilor biologici, fizici și sociali.

Concluziile cu privire la influența factorilor fizici și sociali în geneza crimei se bazează pe studii ample întreprinse de Ferri în Franța și Italia „Creșterea și descreșterea criminalității depinde, în primul rând, de factorii sociali, adică de acei factori care mai ușor ca alții pot fi influențați și corecți la voința legislatorului” [9].

Pe lângă factorii sociali, E.Ferri pune accent și pe factorii economici și politici, precizând importanța lor semnificativă în crearea criminalului.

Personalitatea infractorului este un produs al procesului de socializare în care are loc însușirea și asimilarea de către individ a valorilor, normelor, dispozițiilor, modelelor de conduită caracteristice societății respective, comunității sau grupului social [10].

Sociologul Ferri menționa că condițiile de viață în care trăiesc îi determină să aibă comportamente criminale. Astfel precizând că însuși statul, prin aplicarea legii penale, poate contribui la prevenirea și contracararea infracțiunilor, iar pentru infracțiunile excepțional de grave chiar și pedeapsa cu moartea.

Ideile privind cauzele sociologice asupra fenomenului criminalității Enrico Ferri le-a inclus în două mari lucrări: *Homicidul* și *Sociologia criminală*.

În concepția lui Eugen Florea, trăsăturile biologice ale personalității infractorului nu sunt cauze ale comportamentului infracțional. În calitate de cauze ale comportamentului respectiv sunt însușirile și particularitățile morale negative ale personalității ce au fost dobândite în procesul socializării, persoana nu se naște, ci devine infractor. Trăsăturile biologice ale ființei umane sunt niște condiții care favorizează formarea personalității, precum și influențează asupra comportamentului infracțional înlesnind și stimulând orientările criminogene ale societății [11].

Există opinia că sarcina prevenirii actelor ilicite nu este numai a criminologiei, dar și a organelor administrative care, de asemenea, au obligația să prevină orice acțiune care ar putea să tulbure ordinea de drept; toate măsurile preventive, chiar cele impuse de săvârșirea unei infracțiuni, sunt în esență măsuri cu caracter administrativ și excluse ca atare din problematica specifică a dreptului penal [12].

Crima, ca și orice faptă umană, nu este un act im-
personal, ci este actul unui om, care este supus influenței condițiilor sale organice, mediului său familial, social, fizic; astfel, infracțiunea nu poate fi considerată și tratată ca o entitate abstractă, juridică, ca un act al voinței libere, ci ca rezultatul, produsul unui concurs de cauze [13].

Analizând teoriile antropologice și sociologice, putem să remarcăm că anume factorii sociali sunt definitorii în crearea personalității criminalului și totodată cele din urmă în contracararea acestora.

În situația când persoana eventual în urma factorilor ereditari este predispusă să comită infracțiuni din motive de cupiditate sau crime însoțite de agresivitate, violență etc. Ori, apariția la aceasta a anumitor vicii cu care se confruntă societatea. Deci, rămâne rolul statului pentru evitarea acestor fenomene ce prejudiciază omenirea. De asemenea, evitarea nepăsării în-tregii societăți asupra unor eventuale riscuri care pot perturba făgașul normal al dezvoltării personalității ar influența pozitiv individul.

Educarea tuturor cetățenilor în spiritul legii și moralității va constitui o asigurare că drepturile și libertățile, consfințite în Constituția Republicii Moldova, sunt apărate și protejate, iar violarea lor este contracarată și pedepsită, care va contribui la prevenirea crimelor ulterioare. Totodată, este important că odată ce persoana primește o pedeapsă pentru o anumită infracțiune, să nu recidiveze ulterior. Să fie excluse toate aceste aspecte la timp prin metode educative, psihologice și psihiatrice, la fel și contribuirea statului în cadrul perioadei postcondamnatorie.

Nu în ultimul rând, pedeapsa să constituie rolul semnificativ în corijarea acestuia și prevenirea altor delincvențe.

Doar în cadrul corijării eventualelor fenomene criminogene vom putea exclude eventualele urmări socio-periculoase.

Referințe:

1. CIOBANU, I. *Criminologie*. Vol I. Chișinău: Museum, 2003, p.109.
2. CIOBANU, Igor A. *Criminologie*. Vol. I. Chișinău: Cartdidact, 2007, p.15.
3. BUTOI, I.T., BUTOI, T. *Psihologie judiciară*. Ediția a II-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2004, p.386.
4. BUCIUȘCAN, L. Determinarea profilului de personalitate al infractorului premisă de garantare a succesului intervenției organelor de drept. În: *Analele științifice ale Academiei de Poliție*. Ediția a XI-a, nr. 1. Chișinău 2011, p.213.
5. CIOBANU, I. *Criminologie*, p.114.
6. POP, O., NEAGU, Gh. *Criminologie generală*. Chișinău, 2005, p.36.
7. BUJOR, V., BEJAN, O. *Introducere în criminologie și securitatea criminologică*. Chișinău, 2013, p.15.
8. BUTOI, I.T., BUTOI, T. *Op.cit.*, p.57.
9. ФЕРПИ, Э. *Уголовная социология*. Москва, 1908, c.191-193.
10. GLADCHI, Gh. Conceptul și structura personalității infractorului. În: *Revista Națională de Drept*, 2002, nr. 3, p. 16.
11. FLOREA, E. *Criminologie: Note de curs*. Ciclul I. Chișinău, 2013, p.28.
12. MORARU, V. *Confiscarea specială în dreptul penal*. Chișinău, 2001, p.11.
13. CIOBANU, I. *Criminologie*. Vol. II. Chișinău: Cartdidact-Reclama, 2004, p.51.

Prezentat la 27.08.2017

REMARCĂ

Din cauza unor erori tehnice, articolul de la pag. 46-48 din nr. 9 anul curent este republicat în nr. 10 al revistei.

Scuzele noastre